

•

NÎQAŞÊN FELSEFEYÊ 26.

Abdusamet Yîgît

weşanên

.
. .
. .
. .

*Niqaşên felsefeyê 26.@
@Abdusamet yigit
Weşanên felsefe
2015-Almanya-Berlin*

.
ISBN 968-4-940996-34-2

Pêşgotin:

Di mijare felsefeya hemdem de wê weke aliyekê wê yê giring wê têgîn û çerçoveya têgîna epistemolojiya hemdem ku wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin wê weke aliyekê fahmkirinê wê derkeve hemberî me. Di wê de wê, mijarên weke yên têgînên pêwîstîniyê, apriori, û hwd wê, weke aliyên ku wê bi wê re wê di zikhev de wê, werina hildan li dest bê. Di nava zanîna de wê bi têgînekê wê çawa wê bi ber zanîna saf wê çûyin wê bibê wê weke ku wê berê aqil û hizirkirinên me wê bi wê ve bê.

Di wê çerçoveyê de wê lêpîrsînên ku wê weke ku wê Kripke wê li ser têgîna apriori û pêwîstîniyê wê bikê û wê ji hev cihê wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di xabata xwe ya bi navê 'bi navkirin û pêwîstîniyê' de wê li ser wê çerçoveyê wê di awayekê de wê bîponijê û wê bixwezê ku ew di wê çerçoveyê de temen û çerçoveyek fahmkirinê wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê minaq wê kripke wê di wê xabate xwe wê bi dîyar wê xabatekê wê bixwezê ku ew di nava têgîna apriori û pêwîstîniyê de wê, li ser temenê 'levnakê' de wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê mijare ku wê têgîna pêwîstîniyê dervî ya apriori û ankû ya apriori dervî ya pêwîstîniyê wê çawa wê encam û awayekê wê bi xwe re wê di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê bi wê re wê karibê were lê hizirkirin bê.

Di wê çerçoveyê de wê nûqtayê jî wê mirov dikarê wê balê bikişênê ser wê ku wê di çerçoveya epistemolojiya zanîna de wê mijare azmûnê bê. Di wê temenê de wê çawa wê bi azmûnê wê zanîn hebê û ankû zanîna dervî azmûnê wê hebê û wê çawa wê hebê û hwd wê weke aliyên ku wê bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê werina lê hizirkirin bin. Ji wê aliyê ve wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê.

Di aslê xwe de wê mijare zanîna wê di wê temenê de wê, dema ku mirov wê li wê dihizirê wê bi wê re wê were dîtin ku wê çawa wê, di

awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê xwe bi wê re ew di rengekê de bide dîyarkirin bê.

Di nava têtîna epistemolojiya hemdem de wê weke aliyekê wê yê din ku wê mijare gotinan wê di awayekê de wê bi kûrehî û pirraliya wan re ku wê werina dahûrkirin û wê hewldana fahmkirinê wê li ser wan re wê çawa wê di wê temenê de wê were pêşxistin bê. Ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê, bi wê re wê bê kirin temenê gihiştina awayên din ên fahmkirinê. Ji wê aliyê ve wê, weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman ku wê, mijare zanînê û bi epistemolojiya wê re wê di wê temenê de wê, weke aliyekê ku wê bi wê re wê çawa wê kûrbûn wê were çêkirin wê bi wê re ku wê li wê were hizirkirin wê were dîtîn.

Li nava têtîhên felsefeyê ên ku ew di kijan temenê û ji aliyê kê ve hatina hanîn li ser ziman ku mirov dinerê wê bi wê re wê were dîtîn ku wê çawa wê, kûrbûna di gotinê de wê, bikirdeyê, wateyê, salixkirinên weke bi fahmkirinê, û hwd re wê li wê were lê hizirkirin. Wekî din wê rêyên weke yên bi wan ên gihiştina zanînê û hwd ên weke bi sehan û hwd wê, di wê temenê de wê, weke aliyên ku wê di dewama wê de wê mijare fahmkirin bê. Di wê temenê de wê, çawa wê biderfet bê ku mirov wê karibê ewlehiyê bi zanîna xwe werênê wê weke aliyekê wê yê wê yê din bê ku mirov wê fahmbikê bê. Di wê temenê de ew weuyn û rola têtîhên weke yên pêwîstîniyê û hwd wê çî bê û çawa bê wê, li ser wê temenê re wê êdî wê bi wan re wê li wê were lê hizirkirin û wê hewl were dayin ku ew bê gihiştin li awayekê fahmkirinê û zanîna wê.

Abdusamet Yigit

Destpêk: nîqaşên felsefeyê 26.

Di çerçoveya têgîna felsefeyê nîqaşên wê de wê, di demên hemdem de û ankû di nava têgîna epistemolojiya hemdem de wê mijare rasyonalmê û empirismê wê weke du aliyekê ku wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê werê lê hizirkirin bê. Di aslê xwe de wê demaku mirov wê li wê dihizirê wê di wê temenê de wê mijare gihiştina zanînê û çavkaniya wê, weke du aliyên ku wê di zikhev de wê, di wê temenê de wê were dîtî ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê. Di aslê xwe de wê, çawa wê zanin û zanyarî wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi wê re wê were lê hizirkirin wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê di awayekê de wê, bi wê re wê, weke ku wê li wê were lê hizirkirin.

Di demên hemdem de wê, di çerçoveya hizirkirinê wê yê epistemolojikî de wê, mijare zanistê wê di wê temenê de wê derkeve li pêş û ev mijarên ku em ji demên kevnera û heta roja me ku wê di wê temenê de wê werina hildan li dest wê di wê temenê de wê weke aliyna ku wê di wê çerçoveyê de wê di ber nerînê de wê weke ku wê werina derbaskirin û bûhûrandin jî wê di awayekê de wê bi wê re wê weke ku wê bibê.

Li ser wê temenê wê pêşî wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê hinekî li ser temenê têgîna rasyonaliya hemdem ku wê di wê temenê de wê were lê hizirkirin jî wê di dewama wê de wê çend gotinan wê bi lêvbikê. Wê di wê rewşê de wê zanyar û filosofên demê wê dema ku wê di çerçoveya epistemolojiya demên hemdem de wê bi wê re wê li wê bihizirin wê di wê temenê de wê bi mijarê wê ji wê aliyê ve wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman.

Wê dema ku em di dewama wê de wê bi wê re wê werênina ser ziman wê mijare têtîna 'apriori'yê wê di awayekê de wê weke aliyekê ku wê di wê temenê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de wê weke ku wê çawa ku wê, kant wê di awayekê de wê, encamên têtînen emprikî û rasyonali wê ku wê heta dema xwe wê pêşkevin wê bixwezê ku ew hevgerin/sentezek wan di rengekê de wê çêbikê wê li ser wê temenê têtîna rasyonalist jî wê di wê temenê de wê weke ku wê were dîtin wê bi wê re wê were li wê hizirkirin. Di wê temenê de wê dikarê wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê, têtînen rasyonali ên weke ku me bi benjour re dibînin wê di awayekê de wê li ser temen û rengekê nerm wê di dewama wê de wê, bi têtînen weke yên George bealer wê, di wê temenê de wê bi xabat û ankû nivîsên wî yên weke yên "The Inherence Of Empiricism", "The Philosophical Limits Of Scientific Essentialism" û hwd wê di wê temenê de wê li ser temen û têtîne rasyonali wê bixwezê ku ew hizrên xwe wê werênê ser ziman. Wê di rengekê de wê weke ku mirov wê dibîne wê di dewama wê de wê, di rengekê de wê mijare apriori'yê wê di wê temen de wê bixwezê ew wê hilde li dest.

Lê di wê demê de wê weke ku wê bi bealer re jî wê were dîtin wê bi hem zanyar û filosofên demê re wê xosletekê hizirkirinê wê xwe bide dîyarkirin. Ew jî wê di temenekê û bi rengekê gihiştinek li nerinek rexnegir ku wê di wê temenê de wê li ser temenekê zanyarî re wê, çawa wê bi wê re wê hizirên xwe wê di dewama wê de wê bi wê re wê, ku wê werênina ser ziman bê. Bealer wê, di wê temenê de wê, weke 'mijar' û ankû 'pirsgirêka felsefeyê' wê li ser rastîyên wê yê pêwîstînist wê di awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Ew jî wê di nava nîqaşên li ser rasyonalmê û empirismê re wê, di wê temenê de wê, hizrên xwe wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, mijare gihiştina zanînen rast wê bi rêya apriori'yê wê çawa wê bi serê xwe wê karibê wê bibê wê, di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Ji aliyekê din ve jî ew wê, di awayekê de wê weke ku wê di nava nîrîna xwe de wê bi gotin bikê wê bi têtîna gihiştina rastiyan li ser têtîna apriori re wê bê ku ew bi allikariya têtînen emprist wê bibê wê çawa wê bibê wê bixwezê ku ew wê fahmbikê. Şêwayê Bealer wê, li vir wê ji aliyekê ve wê bale me bikişênê û wê ji wê aliyê ve jî wê di wê çerçoveyê de wê bê sedema wê ku em di wê çerçoveyê de di nivîsandina xwe de wê cih li wê bidinê de. Ew jî wê di awayekê de wê di nava nivîsên wî de wê weke ku wê were dîtin wê,

nêzîkatîyek rexnegir ku wê li ser temen û awayekê hizirkirinê ê şêwayê û ankû rêbazî ê zanistî re ku wê bixwezê wê bikê wê, di wê temenê de wê bixwezê ku ew çerçoveyek hizirkirinê ew bi xwe re wê dênê li holê û wê werênê ser ziman.

Di nava têtîna epistemolojiya hemdem de wê mijare nêzîkatî û ankû nerîna nerîna rexnegir wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê di wê temenê de wê kifşbikê û wê balê bikişênê li ser wê bê wê werênê ser ziman. Wê dema ku em li nava xabate wî ya bi navê “A Priori Knowledge And Scope Of Philosophy” em wê şêwayê wê zêdetirî bi awayekê baştir wê dibînin.

Li ser wê temenê lêpirsînê wê weke ku mirov wê dikarê wê kifşdikê ku wê di wê temenê de wê mijare felsefeyê wê di wê temenê de wê, weke şêwayekê hizirkirinê û bi hizirkirinên bi zanyarî ên li ser wê re wê derxê li pêş. Di rewşa gihiştina zaninan de wê, di wê temenê de wê şêwayê felsefeyê wê di awayekê de wê weke ku mirov wê kifşdikê wê werênê ser ziman ku wê, felsefe wê çawa wê di wê de wê derkeve li pêş wê di awayek de wê, weke ku wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Li ser wê temenê wê di awayekê de wê weke ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman wê, di awayekê de wê bi nerîn û pêşdîtinek apriorî’yî wê çawa wê, karibê wê werênê ser ziman û wê li ser wê re wê bi sedem û ankû hêncetkîrinê wê bikê wê di dewama wê de wê bi xabate xwe ya bi navê “On The Possibility Of Philosophical Knowledge” de wê zêdetirî wê hinekî din wê li ser wan wê bisekinê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê bahsa têtîna Bealer a li ser têtîna apriorî’yê wê bikê wê di dewama wê vê xabate wî ya dawî ku me bi navkir û wê hanî ser ziman wê, weke di xate xwe ya bi navê “A Theory of The A Priori” de wê werênê ser ziman wê bi temenî wê mijare nerîn û pêşdîtina apriorî’yî wê di wê temenê de wê weke mijarekê wê di wê temenê de wê li ser wê bisekinê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, bealer wê weke ku wê were dîtîna wê mantiqê wê li ser awayekê hêncetkîrinê wê di wê temenê de wê di reng û awayekê de wê weke ku mirov wê karibê wê kifşbikê wê di wê temenê de wê di rengekê û awayekê de wê karibê wê bi wê re wê, were lê hizirkirin.

Di mijare hêncetkîrinê û wê bi temen û di awayekê ahengî û bi çerçoveyî wê hanîna ser ziman de wê, çerçoveya ku ew bi wê dihê hanîn

li ser ziman de wê, têngîna rasyonâlê wê di renekê de wê weke têngînek teorikî a bi çerçoveyî wê weke ku wê xwe di kirdeya wê de wê bide demezrendin û wê di dewama wê de wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin.

Li vir wê mijare rasyonalitya wê, û aqilmeşandîya wê ku mirov wê bi wê re wê li wê dihizirê wê di wê temenê de wê, di awayek de wê, çerçoveya têngîna sedem û hêncet kirinê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Bealer wê di nava têngîna rasyonalitya de wê, weke ya kevn û ya nû wê di wê temenê epistemolojikî a demên nû de ku wê bi wê re wê bihizirê wê bixwezê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Ligorî wî wê, dema ku wê, dîtînen apriorî'yî, piştî bi tamî fahmkirina darazekê wê bi awayekê ew apriorî wê, hêncetkirinê wê di awayekê de wê çawa wê çêbikê wê li ser wê re wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Li vir wê, di rengê hizirkirina belaer de wê tiştê din jî wê xwe di dewama wê de ewê bide dîyarkirin ku ew bi wê re ew li wê dihizirê. Ew jî wê ew bê ku wê ew dihênê ser ziman ku wê, hêncetkirinên apriorî'yî wê xwe bi sipêrina sehên apriorî'yî'. Di wê temenê de wê ew wê bi wê re wê, têngîna sehê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, derxê li pêş û ev têngîna bealer wê di awayekê de wê weke aliyekê din ê hizirkirinê wê di çerçoveya mijare de wê bi xosletên xwe yên hizirkirinê re wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê li ser wê temenê, çerçoveyê û xosletên wê yên apriorî'yî re wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Li vir wê ji ya rengê hizirkirina benjour ku ew têngîna pêbaweriyê wê di wê temenê têngîna hizirkirina xwe ya apriorî'yî de wê derxê li pêş wê di wê rewşê de wê, di rewş û rengê hizirkirina bealer de wê weke ku ew cihê bibê wê, di wê temenê de wê xwe di renekê de wê bide dîyarkirin bê. Ew jî wê di wê temenê de wê xwe di renekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin wê, bealer wê ji benjour cihê wê nerîn/dîtina rasyonâl û pêbaweriyê wê di wê temenê de wê weke ku ew ji hev cihê bikê û ew bi wê re wê li wê bihizirê. Ev wê weke xosletekê hizirkirina hizirkirina bealer jî di wê çerçoveyê de wê weke ku wê xwe bide dîyarkirin bê.

Di mijare pêbaweriyê de wê di wê temenê de wê weke ku wê di dewama wê de wê pêwîst bê ku mirov wê hinekî din wê li ser wê bihizirê û wê karibê wê werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê, di dewama wê de em dikarin cardin serî li têngînen bealer bixin. Ew li gorî wî pêbawerî wê ne bi dîtînyekê bê. Lê seh wê weke dîtînek rasyonali bê. Wê di wê çerçoveyê de wê di dewama wê de wê, weke ku wê were ditin wê di nava

wê de wê, mijare lê hizirkirin û nîqaşkirinê wê di wê temenê de wê weke ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman.

Bealer wê ji aliyekê din ve jî wê mijarê wê di wê temenê de wê weke ku mirov wê dibînê wê werênê ser ziman. Ew jî wê di wê temenê de wê ew bê ku wê di kirdeyê de wê, dîyarkirina rasttîyê û ankû ne rasttîyê wê çawa bibê wê di wê çerçoveyê de wê bixwezê ku ew li wê bihizirê. Li gorî wî, kirdeyek wê di xwe de wê, ne xwediyê wê bê. Wê dikarê wê di wê rengê de wê bi gotinên wî werênina ser ziman. “kirde dikarê pêbawer bê ku wê gelek rengên teoremî ên matematîkî û hwd bibê. Lê wê ne xwediyê dîtînekê bê ku ew di wê de wê rast bin û ankû ne rast bin.”

Di wê çerçoveyê de wê mijare kirdeyê wê di wê de wê, dema ku em wê bi aliyê têngîna rast û ne rastiyê de wê li wê bihizirê wê ji wê aliyê ve wê weke ku wê were dîtîna ku wê were lê hizirkirin wê ew bê ku wê, pêwîstiya fahmkirina wê bi dîmenekê din ê fahmkirinê li ser wê re bê. Di wê temenê de wê, her têngîna wê dema ku ew hat salixkirin wê di rengekê de wê weke ku mirov wê dibînê wê piştî salixkirina wê ya bi kirdeyî wê weke di rewşa bêaliyekê de jî wê xwe bide dîyarkirin. Em li vir wê werênina ser ziman ku ew bêalî wê ji vê rengê mijarê ê ku em wê di wê temenê de wê dihênina ser ziman wê di awayekê de wê weke ku wê wekek u wê cihê bê.

Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê weke ku wê, di wê temenê de wê, bi têngîna teoremê a matematîkê re wê, di wê temenê de wê dema ku em wê, werênina ser ziman ku ew teorem wê dema ku wê denklemeke wê bi wê re wê were salixkirin wê di wê temenê de wê karibê ew li gorî wê mantiqê wê rast bê. Lê ew li gorî wê mantiqê dema ku ew rast bê û weke ku ew rast bê wê karibê wê weke di jîyanê de ew di levkirinek rast de bê wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman? Di wê çerçoveyê wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê her têngînek ku ew bi awayekê pîr baş were lêhanin jî lê wê di awayekê de wê di wê temenê de wê li ser wê hebûna wê têngîna û salixkirinê wê re wê di rengekê de wê weke ku wê cihê bê. Wê di serî de wê bi wê re wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê jî wê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê dikarê wê weke sêvek ku ew ji nêvî ve kêr lê hat dayin û ew qatîkirin ew çendî ku ew weke du qatên ji hev û weke hev jî di dîmenekê de werina dîtîna jî lê wê dîsa wê weke du qatan wê xwediyê di hebûnê weke ji hev cûda bin, ku ew çendî ji hev ne cihê jî bin.

Di dewama wê de wê jî wê mirov dikarê wê di dewama wê werênê ser ziman ku wê mijare rewşa ji hev cihêbûn û cûdabûnê wê dikarê wê di wê temenê de wê bi gotinekê wê cêbûna nava wan wê karibê wê werênê ser ziman. Yek wê weke bi cûdahiyê wê bi serê xwe wê weke bi xoslet, awa û hwd re wê cihê bê. Cihê jî wê di wê rengê de wê karibê di hin intibayna de wê, xosletan de wê bide mirov. Lê wê di awayekê din de jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê di temenê hebûna ji hev cûda ku ew hena weke du tişt, du hebûn, û hwd re wê karibê wê di wê temenê de wê fahmbikê. Di awayekê de wê, di rewşa têngîna du aliyan de wê bi têngînek dualiteyî wê xwe di wê temenê de wê werênê ser ziman. Emê li vir nûha bi zêdeyî wê, mijare dualiteyê wê li ser wê ne sekin in. Di çerçoveya têngînek epistemolojikî a hemdem de wê pêwîst bê ku ew ji hinek aliyên wê yên teybet ve ku ew werê hanîn li ser ziman bê. Lê wê di wê nûqteyê de wê bi gotinekê wê dikarim wê werênima ser ziman ku wê di wê temenê wê levhatinekê û hwd re wê karibê wê werênê ser ziman bê. Wê weke du hebûnên ji hev cihê û cûda lê wê di wê temenê de wê karibin bi hev re di levhanîn û hatinekê de wê, werê fahmkirin wê di wê rengê de wê karibê wê fahmbikê Minaq wê weke di çerçoveya laşê di wê de gîyan ku ew heya û ankû gîyane ku ew di laşekê de ew dijî û hwd re wê karibê wê fahmbikê. Rewşa şev û rojê wê di dema ku mirov wê di wê temenê dualiteyê de wê li wê bihizirê wê hinek intiba û têngînên din ên cihê wê karibê ew di mejiyê me de biafirênê. Emê di wê temenê de wê demê wê, li ser levkirinên bi xosletî re wê di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman bê.

Di awayekê de wê, li vir wê du tişt û hebûn ku ew hebin wê, di wê temenê de wê weke mijarek din bê. Emê nûha li vir wê newênina ser ziman. Em di dewama mijare xwe de wê di mijare kirdeyê de wê di wê de wê derka bi rastiyê û ne rastiyê wê di awayekê din de wê di dewama wê de wê li ser wê bisekin in û wê di wê temenê de wê karibin wê ji aliyekê din ve wê li wê bisekin in.

Di awayekê de wê di gotinekê û ankû hevokekê de wê têngînek ku ew dihê hanîn li ser ziman wê çawa wê karibê wê bide nîşandin ku ew rast a? Yan jî wê dema ku em nivîssek pirr li mirov xweş were ku ew bi wê rengê hatiya hanîn li ser ziman û heta ku wê weke di bineterek nivîskî a wêjeyî de ku wê xitabî hêstên me jî wê bikê wê di wê temenê de wê, karibê ew di awayekê de wê, di wê de wê rastinekê wê bide nîşandin. Di wê de wê têngînek bi rastîni a ku wê di awayekê objektîvî de wê di wê de

wê di awayekê de wê weke ku ew bi salixkirinê wê hebê û wê di wê temenê de wê weke xwe wê di xwe de wê hebê wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Lê di wê temenê de wê, dema ku em di wê de wê li rastiye û ne rastiye li gorî demê û ankû rewşên nû û din wê li wê bigerihê wê di wê temenê de wê hinek aliyên din wê xwe bi rewşê re wê di wê temenê de wê karibin bidina dîyarkirin. Wê di wê çerçoveyê de wê di serî de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Di awayekê de wê, dema ku em bahsa wê rastiye dikin wê di wê demê de em çî qast dikin? Ew têngîn wê weke ku wê beremberê wê di jîyanê de nebê û ankû weke wê ku wê şibendinekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin wê nebê em wê qast dikin? Yan jî em ji aliyê rewşa jîyanê ve wê werênina ser ziman ku ew wê weke di jîyanê de wê ew newê dîtî ku ew heya wê bi wê re wê were ser ziman bê? Di wê çerçoveyê de wê weke aliyên wê yên ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di aslê xwe de wê têngnek wê di wê temenê de wê dema ku em li wê dihizirin wê çawa wê rastiye wê di wê de wê bide dîyarkirin wê ew wê weke têkilîyek bi hiş a girêdanî wê di wê temenê de wê di nava du aliyên weke ku ew di bin wê di wê temenê de wê karibê wê bide dîyarkirin. Wê dema ku mirov wê bahsa kesekê ku wê di demekê de wê were li deverekê bikê. Ku mirov got ew hat wê dema ku ew hat wê ew karibê wê piştrastbikê? Di wê temenê de wê, di nava wê gotinê û ankû wê hişê û wê rewşa hatinê de wê weke ku ew wê têngnek girêdanî a bendî wê bi hiş wê di wê temenê de wê were çêkirin. Ev wê weke aliyekê bi hiş ê têkilidanînê wê biafirênê. Lê ew di wê temenê de ew çawa hat, ew rengê hatî û ankû ew çawa pêş dîtibênê bi têngîn re ku wê were û yan jî wê di wê temenê de wê rengê ku ew weke bi wê re wê, dibînê wê çawa bê? Di wê temenê de wê di aslê xwe de wê bi wê re wê ev jî wê weke aliyna ku mirov wê karibê wê bi wê re wê di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Di dewama wê de wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê, rewşa levkirinê û ankû levhatinê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, bi hinek xosletên ku ew di wê temenê de wê weke ku wê di mejiyê me de wê bi intibayî û hwd re wê biafirin re wê, di renekê de wê weke ku wê çerçoveyek fahmkirinê wê weke ku wê bi wê re wê di awayekê de wê, bide dîyarkirin bê. Wê di wê çerçoveyê de wê jî mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman û wê bibêjê ku wê mijare levhatinê wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring

bê ku mirov wê li wê bihizirê bê. Di nava xosletên têtîgînê û yên rewşa bûyî weke di wê ahengê de wê karibê wê ji hinek aliyna din ve jî wê, li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman.

Wê dema ku mirov wê bahsa rewşa hizirkirinê a bi rengê li ser fahmkirinê a rewşê re wê li mijarê bihizirê wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê, çawa wê xwediyê rewşek fahmkirinê bê. Di aslê xwe de wê rewşa fahmkirinê wê di wê temenê de wê, bi hinek xosletên fahmkirinê wê karibê xwe bide dîyarkirin. Wê dema ku mirov wê, bi têtîgînek rasyonali wê li wê dihizirê wê çerçoveya têtîgîna fahmkirinê wê di wê temenê de wê weke ku wê bi gelek dîmenên ku ew di zikhev de wê derbas bibê wê xwe bi wê re wê weke ku wê bide dîyarkirin. Minaq wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê dikarê wê li ser gotina baweriyê a di rengê ku wê benjour wê werênê ser ziman re wê di awayekê de wê li ser têtîgîna apriori re wê li wê bihizirê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê Bealer wê di awayekê de wê li ser wê re wê li wê bihizirê û wê temenekê lêpirsînê wê bi wê re wê bixwezê ku ew wê biafirênê û wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê, bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê, di wê dîmenê baweriyê de wê dema ku mirov wê, tiştêk wê bi wê bawerkir wê, ew bawerîya me wê di wê temenê de wê li me wê 'rast' wê were. Wê weke ku wê, di wê temenê de wê, di dîmenekê de wê xwe bide dîyarkirin. Lê wê dema ku em li ser dîmenê wê li wê bihizirin wê dikarin wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman ku wê her dîmenê ku wê weke ew weke li me bi bawerî wê were wê karibê wê weke rast wê fahmbikê. Di wê temenê de wê bawerî wê weke regekê hiş wê di awayekê de wê xwe bide dîyarkirin.

Di dewama wê de hinek mijarên bi fahmkirina têtîgîna pêwîstîniyê ..

Li ser wê temenê wê dema ku wê bealer wê werênê ser ziman wê bi gotina weke di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê, mirov wê karibê bi tiştêkê wê bide bawerkirin. Lê di wê temenê wê baweriyê de wê, ya ku mirov wê, di wê temenê de wê bi wê re wê fahmbikê wê hinek xosletên wê hebin ku mirov wê ji hev derhênê.

Di wê temenê de wê, bealer wê, sehê wê ser baweriyê re wê weke têtîgînek bi li berxwedêr wê bibînê û wê di wê temenê de wê ji ya baweriyê wê xorttir wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, bealer wê dema ku wê bahsa têtîgîna rewşa hişmendî a kirdeyê wê bikê wê di wê

temenê de wê li ser wê re wê, di xabate xwe ya bi navê “A Theory of The A Priori” wê bi wan gotinan wê werênê ser ziman. “seh wê weke hêzek afsûnî, dengê hundûrîn, karîgerîyek bi nepenî ankû di van awayan de wê newê ti wateyê. Bo ku mirov bibê xwediyê seha ku A wê rast bê wê demê wê weke ku ew A ew çawa rast dihê dîtîn bê. Minaq ku em bi destûrek ji yên morgen re rast hatin wê ne rastî û ne jî nerastî wê ne dîyar bê. Lêbelê ku kengê mirov wê bi awayekê heyîder li wê hizirî wê hingî wê ew rastîya wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Elbet wê dîtînek bi wê rengê wê entellektuelî bê, sehî û yan jî wê bi çavdêrî bê. Bi wê yekê wê, dîtîn wê ne encama azmûnekê bin wê, encama aqilê bin.” re wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê li ser wê têngîna bealer jî li wê bihizirê wê hinek aliyên wê yên ku em dikarin wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê bi pirsgirêk wê fahmbikê wê xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, çendî ku wê weke ku em ji wê nîşeya bealer wê fahmbikin ku wê weke encama aqil bin lê wê ew aqil wê encama çî bê û wê çawa wê were bidest xistin û wê xwediyê çî çavkaniyê bê wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di wê temenê de wê weke aliyekê din jî wê bealer wê wê nîşeya xwe re wê weke ku wê bide dîyarkirin. Ew jî wê ew bê ku wê bi wê, li gorî bealer wê bi wan dîtînan wê, rastbûna darazakê li rex wê bi pêwîstîna rastbûna wê û vajiya wê ku wê ne bi derfet bê wê di awayekê de wê weke ku wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, ev têngîna bealer wê dikarê wê bi têngînek mantiqî wê di wê temenê de wê fahmbikê ku weke ku ‘A rast bê wê, neyîna wê neyîna A’yê wê rast bê’ re wê di awayekê de wê bi wê re wê weke ku wê werênê ser ziman. Di awayekê de wê di temenekê hevrast û formeli de wê ev dîmenê fahmkirinê wê weke ku wê xwe di wê temenê de wê bi wî û têngîna wî re wê di awayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Minaq weke ku wê dema ku ‘A rast wê neyîna A’yê jî wê rast bê’ ku wê di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, weke têngînek ku wê li vajiya wê newê lê hizirkirin wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê. Ev têngîna bealer wê di aslê xwe de wê weke têngînek mantiqî a di warê têngîna rasyonaliya klasik de ku mirov wê fahmbikê bê.

Di wê temenê de wê di awayekê de wê, di dewama wê de wê, li ser çerçoveyek hizirkirinê a di wê hevrastê de wê werênê ser ziman. Minaq wê di wê temenê de wê bo ku ew wê têngîna xwe wê, piştrastbikê wê di wê xabate xwe ya bi navê “A Theory of The A Priori” de wê, bi gotina

´ku mirov binê malekê bikolê wê bikevê´ re wê ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê ev wê tégînê wê weke ya aliyê ´... neyina wê neyîna A´yê wê rast bê´ ku wê werênê ser ziman wê bo wê aliyê wê weke aliyekê ku wê li wê bihizirê bê. Di wê temenê de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê. Lê li vir wê bealer wê di mijare derpêşa bi tégîna male binê wê were kolan ku wê bikêve ku wê li wê bihizirê wê, hinek hizrên wê yên cihê wê li ser wê nûqteyê wê hebin. Yek ji wan hizrên wî wê ew bê ku ew ´weke ku ew bi pêwîstîni rast newê dîtîni wê, ber wê yekê weke sehek rasyonali wê nikaribê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Li ser wê nûqteyê wê ya ku wê ji wê tégînê wê were fahmkirin wê ew bê ku wê bealer wê, di wê temenê de wê, weke ku ew bo ku ew li gorî seha rasyonal werre herê kirin wê di temenekê tégîni a pêwîstîni de ku ew were dîtîni wê weke şartekê fahmkirinê wê weke ku ew di wê temenê de wê ew wê herê bikê û wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, hinekî din jî wê li ser wê derpêşê de wê sawêriya xwe ya hizrî û ankû xiyalî wê derxê li pêş li ser derpêşê re û wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku wê, ´dema ku wê binê malê were kolan jî wê, bi derfet bê ku ew li ser xwe bimênê û bilind bibê.´ Di wê temenê de wê çendî ku wê di çerçoveya epistemolojiya hemdem de wê weke ku wê li ser hizrên rasyonalistên nerm wê bisekinê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman jî lê wê di awayekê din de jî wê weke bi tégîna ´nakokiya derewîni´ re ku wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku ew jî wê karibin bikevina nava şaşiyê.

Li vir wê, bealer wê bixwezê ku ew wê ´rastîya pêwîstîni´ wê di awayekê de wê ji aliyekê ve wê, bixê ber lêpirsînê. Ya ku mirov ji nava hizrên wî fahmdikê wê ew bê. Lê ew wê di wê temneê de wê weke ku wê hinek weke aliyekê ku wê, di mejiyê xwe de wê weke ku ew wê hê nîqaş dikê û yan jî wê, hê li ser wê ne serwaxt bê wê di rengekê de wê dîmenekê bi rengê fahmkirina xwe re wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, di çerçoveya tégîna apriori de wê tégîna ´rastîya pêwîstîni´ wê di wê çerçoveyê de wê çawa wê fahmbikê û wê derxê li pêş wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê li wê bihizirê bê. Di wê temenê de wê, ji aliyekê din ve jî wê, li ser mijare wê bisekinê ku wê dema ku wê li ser tégîna pêbawerîyê wê bisekinê ku wê ew wê çawa wê tégîna apriori ew wê weke bi hêncet dikê wê dixwezê wê fahmbikê. Lê Bealer wê li ser wê

nûqteyê wê di awayekê de wê, bihizirê û wê di renekê de wê li ser temen û çavkaniya rastiyê bi têngîna aprioriyê re wê li wê bihizirê. Li ser wê temenê wê têngîna xwe ya teorikî a bi lêkerî a parastinî ku ew wê, dihênê ser ziman wê, bi mantiqê zanînek ku wê nûqteya ku ew xwe disipêrê de wê, ew nûqteya ku ew xwe dişipêrê wê, təkiliya wê ya bi rastîyê re ku wê li wê nûqteyê wê çawa wê birhanan wê werênê ser ziman wê li ser wê têngîna û temenê wê weke ku wê avabê. Li gorî wê jî wê her birhanek ku wê xwediyê wê lêkerîya temenî bê wê weke 'rast' bê wê li wê bihizirê. Wê çavkaniya wî jî li ser wê têngîna wê birhanî wê ew bê ku ew wê, dihênê ser ziman ku wê seh wê ber ku wê xwediyê wê girêdana bi lêkerîya awayî bê wê bi ber wê yekê wê rast bê re wê werênê ser ziman. Li ser wê temenê wê dikarê wê bi wê rengê wê bi minaq bikê û wê werênê ser ziman. Minaq wê dema ku wê derpêşa A ku ew wasîfiya wê ya hişmendî bilind dibê wê, derpêşa A' a wê, bi pêwîstîni ku wê rast bê wê li wê birhan wê werina ser ziman bi çerçoveya dîtîniya apriorî'yî re wê weke xwediyê awayekê fahmkirinê bê. Li ser wê temenê wê li gorî bealer wê, dema ku wê di nava zanîn û darazê de wê təkiliyek hat danîn bi lêkerîya awayî wê hingê wê zanîna bi ewle wê xwe bide dîyarkirin.

Weke din wê weke aliyekê wê yê din jî wê mijare təkiliya bi rastîyê re ku wê di wê temenê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin wê li ser wê re wê, di awayekê de bi piştrastîya wê re wê li wê were lê hizirkirin. Di têngînek derpêşî de wê dema ku wê derpêşa A wê rast bê wê demê wê ji aliyê apriori ve wê li ser nerastbûna wê jî wê birhanên ku wê ji aliyê apriori ve wê werina ser ziman wê bi wê re wê zêdetir wê karibin bibin.

Di dewama wê de wê dema ku wê bahsa kirdeyê wê were kirin wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê din de wê têngîna çavkaniyê wê weke aliyekê wê yê din ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê li ser wê temenê wê were lê hizirkirin bê. Wê di wê temenê de wê təkiliya wê kirdeyê û bi çavkaniya wê re wê çawa wê bibê û ankû wê karibê were dîtîni û fahmkirin wê weke aliyekê wê din bê ku mirov wê li ser wê bisekinê bê.

Di çerçoveya wê têngîna kirdeyî de wê weke xosletê wê giştî ku mirov wê karibê wê fahmbikê wê bi wê re wê aliyekê wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Ev wê di çerçoveya wê kirdeyê de wê temenê salixkirinê û fahmkiirînê wê bi wê re wê biafirênê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê ev wê ji aliyekê ve wê temenê ji zanînen din cihêkirina wê jî wê weke aliyê wê yê ku wê temenê wê biafirênê bê.

Li vir wê weke aliyekê wê yê din wê ev jî wê weke pirsekê wê karibê wê di dewama wê de wê were ser ziman. Ew jî wê ew bê ku wê, birhanên li ser temenê rastîtiyê ku wê bi têngîna apriori re wê werina bidest xistin wê, bi rastîtiyê re wê çawa wê têkiliyek wan wê hebê? Em wê li ser têngîna derpêşê re wê di wê çerçoveyê de wê dikarin wê li wê bihizirin. Wê deme ku em li wê li ser derpêşê re wê li wê binerîn wê aliyên wê yên bi ewla wê weke ku wê li ser temenê kirdeyî re wê, baş fahmkirina wê gotinê û çerçoveya wê re wê ji aliyekê ve wê weke ku wê xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, di nava gotinê û kirdeyê de wê demê wê weke aliyekê wan ê ku em bi hevdû re wan fahmbikin wê xwe bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê giştîtiya nava kirdeyî a bi gotinê re ku wê were dîtîn wê di wê temenê de wê weke ku wê di temenekê kirdeyî a pêwîstînist de ku wê xwe bide dîyarkirin wê di rengekê de wê bi wê re wê xwe di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, di nava kirdeyî de wê ji aliyê têngîna apriori ve ku ku mimrov wê li wê dihizirê wê bi wê dîtîniya apriori ku wê li kirdeyê wê barkirinên ku wê werina kirin û ankû salixkirinên ku wê werina kirin wê di awayekê de wê çerçoveya wê ya tam a fahmkirinê wê biafirênê bê.

Lê di awayekê de wê ti kirde wê di awayekê de wê li ser wê temenê re wê karibê bi rehetî were fahmkirin ku wê tenê wê bi awayekê wê xwe nede dîyarkirin ku ew bi wê rengê were fahmkirin. Wê hertimî wê ji wê zêdetirî wê aliyên wê yên ku ew bi wê re wê di wê temenê de wê werê fahmkirin wê bibê bê. Du alî wê di wê nûqtayê de wê derkevina li pêş. Yek wê dîtîniya apriori bê ya din jî wê lêhatîniya wê ya di kirdeyê de ku wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin bê.

Ya ku wê di wê temenê de wê, kirdeyê wê ji aliyekê ve wê di wê temenê de wê bi awayekê de wê bide dîyarkirin wê ev bê. Kirde wê, dema ku em bi têngînek derpêşî wê di wê temenê de wê li wê bihizirê wê di wê temenê de wê ji wê têngîna pêwîstînist wê weke ku wê di nava girêdana bi têkiliya nava dîtîniya apriori û ya kirdeyê de ku wê biafirênê wê dervî wê dîmenekê de wê hizrekê wê dimejiyê mirov de wê weke ku wê bide çêkirin bê. Di wê temenê de wê, ev alî wê ji aliyekê din ve jî wê weke dîmenekê ku wê di wê de wê, bealer wê bixwezê wê di wê de wê li ser têngîna dîtîna apriori û rastîtiyê re ku wê bi wê re wê bixwezê bigihêjhê encamek fahmkirinê bê. Ber ku wê dema ku wê ji aliyê têngîna pêwîstîni wê derhênê wê bi xwezayî wê di temenekê têngînek dîtbarî de

wê, ew têngîna rastîfîyê jî wê di awayekê de wê, di temenekê lêpîrsîner de wê, di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin û wê pîrse rastîfî çî ya wê di cih de wê xwe bi wê re wê di mejiyê mirov de wê weke ku wê karibê bide dîyarkirin bê. Di mijare lêpîrsînîya bi rastîfîyê re wê di dewama wê de wê gotinekê em bibêjin û derbas bibin. Wê di wê temenê de wê rastîfî wê di wê temenê de wê, têkiliya wê bi têngîna pêwîstîfîyê re wê çawa wê hebê wê demê wê ji aliyekê din ve jî wê weke aliyekê wê yê din wê xwe di wê temenê de wê di renekê din ê fahmkirinê de wê xwe bide dîyarkirin bê. Wê demê wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di awayekê din de jî wê, di wê temenê de wê rêjeya derpêşê û ankû bilindbûna wê û nemzbûna wê biafirênê wê çî bê? Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê mijare gotinê wê di wê rengê de wê, bi çerçoveya fahmkirina û radaya wê re wê weke ku wê ji aliyekê ve wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin bê.

Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ku em li ser fahmkirinê re wê werênê ser ziman wê dema ku em bahsa fahmkirina gotinekê bikin bi tememî gihiştina li wê û weke bûna xwediyê wê di fahmkirinê de wê pêwîstîya wê weke ku wê hebê. Ev wê dema ku em ji aliyê têngîna epistemolojikî ve wê li wê binerin wê ew wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin ku wê, xosletên wê yên bi kirdeyê ku wê werina ser ziman re jî wê ji aliyekê ve wê weke ku wê bi wê re wê bide dîyarkirin jî bê.

Bealer wê di wê temenê de wê dema ku wê bahsa gotinê û fahmkirina wê û bûna xwediyê wê fahmkirina wê bikê wê di xabate ya bi navê “A Theory of The A Priori” de wê li ser wê temenê wê hinek dahûrîyên xwe yên ku ew dikê wê werina ser ziman wê bibin. Li gorî wî wê dema ku wê kirde wê bê xwediyê derpêşekê, di gotinê de ne rast û ne jî nerast ku ew ne xwediyê wê bê û di dewama wê de wê ew gotin wê li çî û çawa wê were depelendin û wê were bikarhanîn ew bi fahmkirin û sînorê wê re ku ew were zanîn bê.

Wê ev wê weke aliyekê wê yê ku ew di temenê ‘sînorê gotinê’ de wê bi gotin bikê û wê werênê ser ziman wê di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekê wê yê ku ew bi wate û fahmkirina wê re ku ew li wê dihizirê bê. Di wê temenê de wê dema ku wê bahsa ewlehiya bi dîtîfîyên apriori re ku wê zêdetir wê derxê lê pêş jî wê di wê temenê de wê, kirde wê di derbarê gotinê wê bi tamî wê bibê xwediyê renekê fahmkirinê û wê bibê xwediyê têngîfîstîne bê. Di wê temenê de wê di wê xabate xwe de wê, bealer wê bixwezê ku ew çavkaniya zanîna dîtîfîyên apriori ku ew

dixwezê wê werênê ser ziman wê, li ser wê xwedîbûnîfîya gotinê re wê li ser çerçoveyek rasyonal re wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, di awayekê din de wê, weke ku wê dema ku em wê bahsa têngîna pêwîstîniyê wê di wê temenê de wê bikin wê, di awayekê de wê çawa wê were fahmkirin wê weke aliyekê wê yê din wê li wê were lê hizirkirin. Minaq wê, di wê temenê de wê ji aliyê zanîna pêwîstînist ve wê di wê temenê de wê dema ku em wê dixwezîn wê fahmbikin wê çî û wê çawa wê karibê were fahmkirin. Di awayekê û dîmenekê de wê weke di rengekê de wê, fahmkirin û salixkirinên me yên ku em li wan bi fahm û têngîhiştinîna wê di rengekê de wê weke ku wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin.

Di awayekê zanîni de wê dema ku em bahsa zanînek rast dikin wê di wê temenê de wê, salixkirina wê di awayekê de wê bi wê re wê weke ku ew 'hatî piştrastkirin' bê wê di rengekê de wê bi wê re wê di awayekê de wê, were ser ziman. Piştrastkirin wê di wê temenê de wê weke rengekê hizirkirinê a bi fahmkirinê ku ew li wê hatîya lê ghiştin bê. Lê piştrastkirin wê hertimî wê di rewşekê de wê xwediyê wateyekê bê. Wê nikaribê wê di awayekê de wê bi hemû rewşan re wê fahmbikê. Ya ku wê di wê temenê de wê di aslê xwe de wê weke têngînek û intibayek ku wê têngîna pêwîstîniyê di zanîni de wê li ser wê temenê wê weke aliyekê ku wê karibê bikê berlêpîrsênê de jî bê wê weke ku wê ev alî bê. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê di wê temenê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare fahmkirinê û dîtbarîya wê ku ew weke dîmenê salixkirî ku mirov wê li wê bihizirê wê bi wê re wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di awayekê din de jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di watelêkirin û fahmkirinên di gotinê de wê karibê ji deverê li deverê li ser rengên fahmkiirînê re wê cihêbûn bi wê re xwe di awayekê de wê bidina dîyarkirin. Di wê nûqteyê de wê karibê ji du aliyên ve wê, fahmbikê. Yek wê bi wê temenê fahmkirinên ciheyî ê li ser ciheyîya dever û tiştê bê. Ya din jî wê di wê temenê de wê weke 'fahmkirinên hevbeş' ku wê di wê temenê de wê, gelek kes wê li wê 'weke wê' ku wê bigihijina fahmkirinê bê. Wê dema ku wê minaq wê, minaq zêr em di wê rengê de wê werênina ser ziman ku wê weke herkes zanibê ku wê, hijmara zêrê wê 79 bê. Yan jî wê weke ku wê bi awayekê din wê, av wê du hidrojen û oksijenekê wê biafirê û hwd. Di zanîni de wê, di awayekê de wê, ev salixkirinên ku wê weke di awayekê de wê di dîmenekê pêwîstîni de wê karibin dîmenekê

bidina me wê dema ku em hinekî din li wê dihizirê wê di wê de wê karibê kifşbikê ku wê karibê di dîmenekê din ê gûharîner de wê, ew wê bide me. Kesekê ku ew hijmara zêrê 79 zanibê û piştê wê, kesekê din wê bi hijmarek din wê zanibê ma wê nikaribê bi derfet bê? Bêgûman wê ew wê bi derfet bê.

Lê wê dema ku em bahsa têtgîna avê weke bi du hidrojen û oksijenekê ku wê werênê ser ziman wê di wê de wê karibê wê gûharîne wê bi wê re wê di awayekê de wê bikê? Di wê rewşê de wê, ev wê weke aliyekê din ê bi cûreyê zanîne re wê karibê xwe bide dîyarkirin. Ev rewş wê di awayekê de wê, di çerçoveya sînore gotinê ku me li jor bi têtgîna kirdeyê re wê hanî ser ziman wê, weke aliyekê wê yê din ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê wê bi wê re wê karibê wê werênê ser ziman. Di nava salixkirina bi gotinê û her wusa kirdeyê wê di wê temenê de wê biqasî wê fahmkirinê wê aliyê wê yê din ê weke levkirinê wê di wê temenê de wê bi wê re wê karibê wê li wê bihizirê wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, dema ku mirov wê gotinê zêr wê bibîrbikê wê bi wê re wê bi xosletên zêrê re wê di mejiyê me de wê biriqînên ku wê bibin wê di wê temenê de wê bi wê salixkirinên bi wê re ku wê bibin re wê di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin bê. Ev jî wê weke aliyekê wê ku mirov wê di dewama wê de wê li wê bihizirê bê.

Di gotinê de wê di awayekê de wê dema ku mirov wê bahsa wê bikê wê mijare azmûnê wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bide dîyarkirin. Em hinekî li ser wê temenê wê bi gotinê re wê di awayekê de wê dikarin wê li wê bihizirin. Em dema ku em bi kirdeya gotinekê wê, hebûna zêrê wê bi wê re wê salixbikin wê di wê temenê de wê dema ku me got zêr wê ji xwe re wê, reng, awa û xosletên wê û hwd wê hemû aliyên wê re wê karibê ew ji xwe re were berbîra me û ankû ew di mejiyê de rûbide? Bêgûman wê ev wê ne bi derfet bê. Ji wê rewşê wê fahmdikê ku wê kirde wê di gotinê de wê ji wan aliyan ve wê weke aliyên wê yên bi azmûnî ku wê di wê temenê de wê bi wê re wê bibê wê weke aliyên wê yên din bin ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Li vir wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê mijare xosletên tiştê wê di kirdeyê de wê, çawa wê werina fahmkirin ku mirov li wan bihizirê wê bi wê re wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê xwe bi wê re wê, di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê bi wê re wê werênê ser ziman bê.

Di awayekê de wê bi wê re wê mijare azmûnkirinê wê di wê temenê de wê, têtînek din jî wê di wê çerçoveyê de wê karibê xwe bide dîyarkirin. Ew jî wê di temenê pirs pirsîna li ser têtîna azmûnê re bê. wê awayekê teqez ê azmûnê wê bi dîyarî wê hebê. Wê di wê rewşê de wê dema ku mirov wê li wê bihizirê wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê mijare azmûnê wê di awayekê de wê di dewama hev de û wê bi azmûnan di azmûnkirina di hev de re wê di renekê de wê bi wê re wê xwe bi wê re wê weke ku wê bide dîyarkirin bê. Wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare azmûnê wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di wê temenê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Em dîsa di dewama mijarê de em gotinê werênina li ser gotina zêr. Wê di wê temenê de wê çi wê karibê wê bide nîşandin dîyarkirin ku wê rengê elementa zêr wê zer bê? Yan jî wê çi wê bide dîyarkirin ku ew bi xosletên wê re wê hişk û ankû reng û yan jî wê tîr bê.? Di wê temenê de wê mirov wê karibê wê pirs pirsînê li ser wê re wê di temenê fahmkirina xosletên wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Di awayekê de wê kirde wê, dema ku wê di gotinê de wê bi wan aliyan wê bi wê re wê li wê bihizirê wê pêvajoyên azmûnkirinê wê di wê temenê dîtînê û ankû dîtbarîyê û hwd re wê xwe di renekê de wê bide dîyarkirin. Mirovekê ku ew ji bûyina xwe ew bêçav bê wê dema ku ew sehên wê mirovê ên din wê bi tendûrûst bin ku ew çi jî wê re wê bê gotin wê weke wê di mejiyê xwe de wê, salixbikê Wê dema ku wê rengê zer ku wê weke rengê zêr hîç nedîtîbê wê demê wê ew wê di mejiyê wê de wê weke ku wê ne dîyar bê. Wê demê wê dema ku wê bê gotin ku 'ew zêrê zer a' wê demê wê ew zêr wê çi bê û wê zer wê çi bê û ankû wê çi reng bê wê bi wê re ewê di awayekê de wê bi wê re wê weke têtînek razber wê di wê temenê de wê di meji de wê biafirênê.

Wê demê wê di wê temenê de wê, di temenê kirdeyê de wê rêyên derkkirinê ên bi sehên me ku mirov wê li wan bihizirê wê di wê temenê de wê weke aliyna wê yê din ên ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li ser wê esasê wê li wê bihizirê bê.

Di mijare rengê zerê de bê, di mijare hebûna zêr de bê û hwd wê weke aliyên ku wê di wê temenê de wê bi dîtîna me re wê li ser wê temenê wê weke aliyna ku wê werina azmûn kirin bin. Ev wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê ku mirov wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Ji aliyekê din ve wê dikarê wê di dewama wê de wê, bi wê re wê li wê bihizirê ku wê mijare azmûnkirinê wê di wê temenê de wê, di çerçoveya

têgihiştina xosletên tiştê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Mirov wê bi dîtna xwe re wê di faerqê de bê û ankû ne di farqê de bê wê gelek tiştan wê bi dîtinê, bihîstinê û hwd re wê, derkbikê û wê azmûn bikê. Ew di awayekê de wê, hemû wê bi carekê wê ne li ser hiş bin. Wê dema ku mejiyê me afrîneriyekê wê çêbikê wê dema ku wê li mirovekê wê bi baks bihizirê ku ew bifirê wê di meji de wê azmûnakirina baskê bi tayrên ku ew di firin re wê bikê û wê hebûna mirov wê bi mirov re wê ji aliyekê din ve wê azmûn bikê. Ew wê weke aliyekê afrîneriya aqilê mirov wê bi wê re wê weke ku wê biafirênê bê.

Lê di wê temenê de wê ew tişta ku me di mejiyê xwe de wê afirand weke mirovê bi bask wê di jîyanê de wê ti beremberê wê nebê ku mirov wê weke wê bibînê û wê werênê ser ziman. Wê demê wê ji wê aliyê ve wê aliyekê din ê bi fahmkirina re wê di wê temenê de wê weke ku wê bi wê re wê bikeve dewrê de. Ew jî wê di wê temenê de wê, ew bê ku wê, mijare derkkirinê wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku wê xwe bi wê re wê di wê temenê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê.

Di awayekê de wê ev wê di mijare kirdeyê û bi xosletkirina wê de wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê li wê bihizirê wê aliyekê wê yê din wê piştê wê, xwe bide dîyarkirin. Di nava sê aliyên de wê ahengî wê were lê hizirkirin. Ku ew di jîyanê de hebê, weke wê karibê bi derfet bê û ew wê di wê temenê de wê, karibê were derkkirin bê. Ev wê weke aliyên wê yên ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê di mijare hizirkirina bi kirdeyê re de jî wê di wê temenê de wê, bi wê rengê wê lêhatin wê di awayekê de wê weke xosletekê wê yê ku wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Minaq wê dema ku wê kevir wê hişk bê wê di wê temenê de wê mirov wê nikaribê wê bibêjê ku kevir rahna, û ankû kevir aviya. Yan jî hewa wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi wê rengê wê karibê li wê bihizirê. Her tişt wê bi xosletên xwe yên weke li wê werina kirin re wê di wê temenê de wê bi wê re wê di çerçoveya kirdeyê de wê wre azmûnkirin. Minaq wê rewşa sarbûnê wê ne germê. Wê demê wê di nava germbûn û sarbûnê de wê bi xosletî wê cihêbûn wê çawa wê hebê wê ew wê bi wê re wê were lê hizirkirin û wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di wê rengê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê,

di nava cihêkirina kirdeyê ji hev û wê sînore wê di wê temenê de wê li ser temenekê xosletî ê bi levkirina bi wê re wê xwe di reng û awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di aslê xwe de wê di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê xosletê tiştê wê di wê temenê de wê weke rengê temenê cihêbûna wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê di renekê de wê weke ku wê bi wê re wê biafirênê bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Têgîna naturalismê û fahmkirina wê ya bi epistemolojîkî

Li vir di serî de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare têgîna epistemolojiyê ku wê bi temen û têgîna zanînê re wê li wê bihizirê wê, çerçoveya wê fahmkirinê wê bi wê re wê ji aliyekê ve wê bi wê re wê were fahmkirin. Em di wê temenê de wê di mijare kirdeyê de wê bi wê re wê kûr dibin û wê dixwezînin wê di çerçoveya wê ya fahmkirinê de wê werênina ser ziman.

Lê mijare kirdeyê wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê wê yê kûr wê xwe di dewama wê de wê werênê li holê û wê bide dîyarkirin. Di serî de wê dema ku mirov wê li ser temenê xwezayîyê wê li wê bihizirê wê mijare xwezayê wê çî bê wê di serî de wê di awayekê de wê divê ku mirov wê fahmbikê û wê bi gotinekê wê salixbikê û wê werênê ser ziman. Di têgîna xwezayê û rêgezîya wê de wê, bi zanistên xwezayî bi azmûnên kirdeyê û çavdêriyên wê hemûyan û ankû giştîyên wan ku wê weke çerçoveyek teorîkî ku wê hilde li nava xwe de wê di renekê de wê were dîtin bê.

Di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di wê temenê de wê bi têgîna xwezayê û azmûnkirina wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin. Xwezatî û ankû têgîna xwezatiyê wê di wê temenê de wê weke bi têgînek kirdeyî a ku mirov wê azmûn bikê û wê di wê çerçoveyê de wê fahmbikê bê wê, dema ku mirov wê ji aliyê wê ve wê li wê binerê. Di çerçoveya têgîna xwezayîyê û ankû naturalismê de ku mirov wê li wê bihizirê wê hinek aliyên wê yên ku mirov wan di çerçoveyek nerînek rexnegir de wan hilde li dest wê hebin û hinek jî wê di çerçoveyekê de ku mirov wê bi wê re wê weke aliyna ku ew dikarin dervî wê têgîna rexnegirî werina ser ziman wê hebin. Emê **li**

jêr li ser wê bisekin û wê werênina ser ziman. Nûha emê vê bi wê hanîna bi ser ziman re bi sînor wê bihêlin û derbas bibin.

Di awayekê din de jî wê dema ku mirov wê li ser temenekê rêgezî wê li wê bihizirê wê hinek aliyên wê yên din jî wê di temenê hevgirtinî û tamîtiya wê de wê weke aliyna din ên ku em dikarin bi wê re ku em werênina ser ziman bin. Di dewama wê de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê din jî wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê li wê bihizirin. Wê dema ku wê xwezayîyî wê dema ku wê bahsa têgîna xwezayê û çerçoveya wê bikê wê di rengekê de wê, weke aliyê wê yê ku wê di temenekê realist de ku wê karibê wê fahmbikê jî wê hebê. Lê ji aliyê ku ew bi awayekê cerbî wê bidest hanîna ser ziman bikê re wê ji wê têgîna rastîtiyê wê di awayekê de wê bidest cihêbûnê wê bikê.

Di aslê xwe de wê di dewama wê de wê mijare têgîna rastîtiyê wê weke aliyekê wê yê din jî bê ku mirov wê werênê ser ziman. Lê ev wê bi serê xwe wê weke aliyekê wê yê din wê biafirênê û ev jî wê bi teybetî wê pêwîstiya ku ew bi serê xwe di temenekê epistemolojikî de ku ew were hildan li dest û fahmkirin wê bi wê re wê pêwîstiya wê hebê.

Li vir wê dema ku mirov wê li ser têgîna xwezayîyê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê wê di çerçoveya mijare têgîna sedemê û encamê de wê dikarê wê bi wê re wê gotinekê wê bibêjê. Yan jî mirov dikarê wê weke pîrsekê wê li wê bikê. Piştî wê re êdî em dikarin di dewama wê de wê li ser wê di hanîna xwe ya li ser ziman de wê di dewama wê de wê bidest hanîna li ser ziman wê bikin. Di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare xwezayîyê de wê dema ku em bi têkiliya fahmkirina nava sedem û encamê de wê fahmbikin wê sedem wê karibin heman encamê bi xwe re bidina hanîn li holê bê? Di wê temenê de wê di aslê xwe de wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Wê dema ku wê sedem wê heman encamê wê bi xwe re wê werênê wê dem ku mirov wê jîyane kesekê û ankû tiştekê wê li wê bihizirê wê di wê temenê de wê bi wê intibayê wê di serê mirov de wê biafirê ku wê di awayekê de wê weke ku wê bide çêkirin bê. Lê di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê ku mirov wê li ser wê hinek pirsan bipirsê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê hinek aliyan ve wê bikê ku wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Li ser wê temenê xwe yê tamî û bi çavdêrê wê di awayekê de wê bi xwezayê ku ew bi awayekê wê azmûnkirinê wê bikê. Li ser temenê ku em wê temenê wê weke hebûna mirovekê a fîzîkî wê bihasibênin û wê li

wê bihizirin wê bi xosletên wê yên fîzîkî û hwd re wê bikê ku ew wê fahmbikê û wê dest bi fahmkirina wê û hanîna wê ya li ser ziman wê bikê. Di wê temenê de wê rewşa hiş û ya fîzîkî û ankû wê weke ku wê bi zanîni wê di demên piştî de wê di dualiteyekê de wê were fahmkirin wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, derûnî û fîzîkî ku wê bi hev ve wê girêdayî bê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Di çerçoveyek xwezayî de wê dîtbarî û awayê awayê dîtîni wê di wê temenê de wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê weke ku wê derkeve li pêş bê.

Li ser wê temenê ku wê li jîyanê û xwezayê wê were lê hizirkirin wê bi bandûra hewirdorê a li hebûnê wê çawa wê bibê wê bi wê re wê alaquadarbûyin wê biqasî wê di wê temenê de wê hebûna civakê wê weke temenekê lê hizirkirinê û mirov wê weke temen û çavkaniyek azmûnî wê di wê temenê de wê bi pêvajoyên wê yên pêşketinê wê re wê li wê were lê hizirkirin û wê di wê temenê de wê çerçoveyek fahmkirinê wê bi xwe re wê bixwezê ku ew biafirênê û wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê di nava şertûmercên xwe de wê mirov bi hêst û hizirên xwe re wê çawa wê biafirê wê di wê rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Ev wê weke aliyekê wê yê ku wê li ser temenekê epistemolojiyî a xwezayî wê bi wê re wê di rengekê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Li vir di aslê xwe de wê di dema ku mirov di çerçoveya wê têgîna xwezayê de wê li wê bihizirê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê wûcane mirov wê di wê temenê de wê çawa wê xwediyê rewşek bi xwe re bê û wê çawa wê karibê bibê xwediyê hêzek afrîner û çêker di nava xwezaya xwe de û ankû têgîna wî ya xwezayî wê di wê çerçoveyê de wê çawa wê li wê binerê û wê ew wê fahmbikê wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê di dewama wê de wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Li vir wê di awayekê de wê di wê rengê de wê, hebûna mirov wê dema ku wê di nava şert û mercên xwe de wê biafirê wê demê wê li gorî wê fahmkirinê wê weke ku wê mirov wê encam û berhema nava şertûmercên xwe yên ku ew di wê de dijî bê wê di awayekê de wê encamak xwezayî wê bi wê re wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê weke ku wê bide dîyarkirin bê.

Lê li vir wê weke aliyekê wê yê din jî wê dema ku em bahsa şertûmercên wê yên xwezayî wê bikin em dikarin şertûmercên civakî û hwd wan ji wê dût wê dênina aliyekê û wê bi wê re wê li wê bihizirin? Ev wê weke pîrsekê wê di xwe di wê temenê de wê bi wê re wê di mejiyê mirov de wê bi wê re wê di awayekê de wê karibê wê bi wê re wê li ser wê temenê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di awayekê de wê dema ku em li ser têkiliya nava realismê û naturalismê re wê di temenekê de wê bi gotinekê wê werênina ser ziman wê realist wê li awayê xweşikbûnê û rengê bi peyvkirinê û hwd wê di renekê de wê li wê bihizirin. Lê naturalist wê di awayekê xwezayî de wê li wê bihizirin û wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê bixwezîn ku ew bi wê re wê werênina ser ziman. Di nava şertûmercên xwe yên xwezayî de wê têtîna naturalismê wê di awayekê de wê di nava şertûmercên wê de wê weke ku wê, bi wê re wê di renekê de wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew di wê temenê de wê werênê ser ziman bê. Di nava xwezayê de wê têtînen weke yên baxtê û hwd wê weke aliyê din bê ku em li ser temenekê têtînê ê bi nerînê û hwd re wê li wê bihizirin û wê di dewama wê de wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê di awayekê de wê werênina ser ziman bê. Di aslê xwe de wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê têtînen xwezayî wê di awayekê azmûnê de wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di nava têtînen felsefeya kevnera de wê bii zêdeyî wê li ser wê temenê wê weke ku mirov wê di nava felsefeya epîkur de wê kifşbikê wê di renekê de wê li wê were lê hizirkirin. Ew wê, di wê temenê de wê, li ser wê temenê de wê ji wê dût wê li wê bihizirê. Lê di renekê din de wê ev mijar wê di awayekê de wê li ser nezanên me yên bi xwezayê û hwd re wê hertimî wê weke aliyekê mijarî ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin û wê were fahmkirin.

Di aslê xwe de wê dema ku em wan aliyên wê li wê bihizirin em ji aliyekê din ve empatiyekê bi wê re li ser temenê fahmkirinê wê dênin wê dikarê wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê li ser temenekê bi çavdêrî û azmûnkirinê re li wê têtîhiştinê û fahmkirinê re wê di dewama wê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê were lê hizirkirin. Di aslê xwe de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser

ziman ku wê mijare xwezayê wê, di wê rengê de wê ji gelek aliyên ve wê, weke mijareka ku wê li wê were lê hizirkirin bê.

Xweza û ankû naturalism wê di awayekê de wê bi temenê rêgezên fîzîkî û hwd re wê li ser temenekê wê bi çerçoveya wê ya fahmkirinê re wê were dîtîn ku wê li wê were lê hizirkirin. Di mijare felsefeyê û xwwezayê de wê, di wê temenê de wê ji aliyekê din ve jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê di wê de wê li ser fîzîkê re wê weke ku wê aristo wê bigihê pêşfîzîkê û ankû metafîzîkê. Berî wî platon wê di wê temenê de wê bi têtîna îdeyên xwe re wê temenekê hizirkirinê wê di wê çerçoveyê û rengê de wê weke ku wê biafirînenê û wê di awayekê de wê, werênê ser ziman.

Hizrên îdeyên platon wê di wê temenê de wê, di rengê de wê, dema ku wê mirov wê li wê bihizirê wê, di awayekê de wê têtîna pêşfîzîkê wê di awayekê de wê bi wê re wê weke bi temenê pêş-îdeyê re wê di wê temenê de wê di rengê de wê bi rengê û çerçoveyek hizirkirinê wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Ew îdea ji kû dihê û çawa dibê û wê çawa wê encamên wê bibin û wê piştre wê çawa wê bibê û hwd wê weke aliyên ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê, werina li wê hizirkirin bin. Di wê temenê de wê, mijare îdeyê wê di nava demekê bi sînor de wê fahmkirina wê weke bi têtîna îdeyên hesan re ku wê di demên ronansên û hwd de wê bi hizrên filosofên weke Locke û hwd re wê, di rengê de wê were dîtîn. Li ser wê temenê di îdeyê de wê bi kûrbûna wê re û di wê de wê bi ji hev derhanînenê jî wê di rengê de wê bi hizrên Hume re wê di rengê de wê weke ku wê di awayekê de wê were dîtîn. Di wê temenê de wê demên serdema navîn wê di aslê xwe de wê di rengê de wê weke ku mirov wê dikarê wê bi nernek hesan wê kifşbikê wê weke demek hizirkirinê a di îdeyê de wê di temenê teolojiya nepeniyê de wê bi azmûnkirinê re wê di wê de wê bi kûrbûnê re ku wê bibê bê. Wê weke demek di wê temenê de wê karibê wê di rengê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Serdema navîn wê di wê rengê de wê weke dema di îdeyê de a dema kûrbûnê bê ku mirov wê di wê temenê de wê bi rehetî wê karibê wê kifşbikê û wê werênê ser ziman bê. Gotinên weke yên metafîzîkê, gîyanê, xwûdê, gerdûnê, sermedîtîyê, teqezîyê, pêwîstîniyê û hwd wê çend ji wan gotinên ku wê di wê temenê de wê li ser wê re wê werina li wan hizirkirin bin. Di wê çerçoveyê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê

ser ziman bê. Di dewama wê de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê di wê demê de wê ev gotin wê di wan de wê bi kûrbûnê û wê bi wan re wê çawa wê were gihiştin li nerînek jîyanî û hwd wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê karibê bi wê re ew li wê were lê hizirkirin bê. Di dewama wê de wê dikarê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di aslê xwe de wê, dikarê wê di dewama wê de wê, bi wê re êdî ku mirov wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di dewama wê de wê bi wê re wê weke aliyekê din jî wê ev gotin wê her yekê wê di temenekê îdeayî de wê çawa wê têgînekê wê bi xwe re wê biafirênin wê bi wan re wê were lê hizirkirin.

Di hemû pêvajoyên hizirkirinê de wê bi temenekê epistemolojikî wê ew wê bi wê re wê were dîtî ku wê were lê hizirkirin ku mirov wê çêtirin wê çawa wê bigihijê zanîna rastir û bi ewla ku mirov wê karibê bi wê pêbawerbikê. Di wê temenê de wê aliyê epistemolojiya zanîne wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê çerçoveya temenê hizirkirinê me wê di wê rengê de wê bi wê re wê di regekê de wê, weke ku wê bi wê re wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke ku wê biafirênê bê.

Di awayekê din de wê dikarê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê lêpirsînê li ser têgîna natûralismê re bê, realismê re bê, rasyonalemê re bê û ankû emprisismê re bê wê di wê temenê de wê di çerçoveyê de wê karibê wê li wê bihizirê wan jî aliyekê ve fahmbikê.

Di mijare gihiştina zanîne de wê, di wê temenê de wê weke ku wê bi nîqaşên di nava rasyonalemê û emprisismê re wê were dîtî ku wê di wê temenê de wê çawa wê mijare sehan wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin û wê di wê temenê de wê bi wê re wê di regekê de wê weke ku wê derkeve li pêş. Di wê temenê de wê dema ku em bahsa mijare sehan û bi rêyên bi wê gihiştina li zanîne ku mirov wê li wê bihizirê wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Li vir di aslê xwe de wê hizirên bealer wê jî aliyekê ve wê karibin hinekî têgînekê wê di wê nûqtayê de wê bidina me. Ber ku ew li ser wê temenê wê çerçoveyê lêpirsînê wê di wê çerçoveyê de wê li wê bihizirê û wê bi wê re wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman bê. Minaq wê di xabeta xwe ya bi navê “The Inherence Of Empiricism” wê dema ku ew bi nerîna

xwe re wê ji sê aliyan ve wê rexnegirtinê li têngîna emprisismê û şewayê wê bide girtin wê di wê temenê de wê di rengekê de wê têngîna sehan ku ew çawa wê weke rêyek bi wê lêghiştinê bê wê werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de wê dema ku em di çerçoveya têngîna rexnegirtinê de wê hizrên wî werênina ser ziman wê di wê temenê de wê, nûqteya wê pêşî wê weke nûqteya argûmana destpêkê ku ew wê hilde li dest û wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Ligorî Bealer ku mirov wê werênê ser ziman ku natûralistek ku ew bi rêgezên emprisismê pède herê jî wê pêwîstîya sehê bibînê wê bi wê re wê li wê bihizirê û ankû wê bi wê bihizirê wê werênê ser ziman.

Ew di wê temenê de wê dihênê ser ziman ku wê, minaq wê empristek wê dema ku wê têngînek wê weke teoriyekê ku wê bê dîtîni û ankû newê dîtîni, çerçoveya wê çawa dikarê were ser ziman, yan jî wê weke aliyekê wê yê giirng ku ew weke teoriyekê dikarê bê hildan li dest û ankû newê hildan li dest wê bo wê ji sehan wê sîdwergirê. Ji aliyekê din ve wê weke wê di wê xabate xwe de wê werênê ser ziman ku wê têngîna argûmana destprêkê re ku wê werênê ser ziman ku ew di destpêkê de wê bi ewle bê û ankû ne bi ewle bê wê weke aliyekê wê yê giring ê di destpêka fahmkirinê de wê çawa wê bi têngîne emprisismê re wê were dîtîni wê li ser wê bihizirê û wê dahûrên xwe wê pêşbixê. Li gorî bealer wê dema ku wê destpêk ne ewle bê wê demê wê di fahmkirinê de wê karibê hingê rastî pirsgirêkek mazin jî were.

Di wê temenê de wê bealer wê weke ku mirov wê di nava hizrên wî de wê werênê ser ziman wê di aslê xwe de wê, li ser naturalismê re wê werênê ser ziman ku wê, darazên destpêkê wê bi sehan wê bidina dîyarkirin. Lê ew çendî ku wê bo wan wê werênê ser ziman lê wê, di aslê xwe de wê di awayekê de wê di kirpendinên xwe de wê, balê bikişênê li ser têngîna emprisismê jî. Di wê temenê de wê di wê çerçoveyê de wê, werênê ser ziman ku wê, dema ku wê di destpêkê de wê ne rastbûn wê bibê wê di demên piştire ên hanîna li ser ziman de jî wê biriqîna xwe wê li wê bide dîyarkirin. Yan jî wê bandûra wê di wê temenê de wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê li ser temeneke epistemolojikî wê nûqteyên destpêkê wê weke aliyekê wê yê ku wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin û wê bê hanîn li ser ziman. Li gorî ku ew wê werênê ser ziman wê, nûqteyên destpêkê ku ew ew sehkirinên wê ne rast were herêkirin û ankû wê weke ku wê epistemolojiya naturalismê wê herê bikê ku ew ne bi ewle werina dîtîni wê ev wê di pêvajoyên piştire ên ku ew werênina hanîn li ser ziman de jî wê bi biriqîn û bandûra xwe re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê ev alî wê di dewama wê de wê pêvajoya fahmkirina têngîna destpêkê di dewama wê de wê piştre wê çawa wê bibê wê weke ku wê hinekî wê pêwîstiya bi fahmkirinê re li ser wê sekinin wê pêwîst bê.

Di wê nûqtayê de wê mantiqê têngîna 'destpêkê' wê di wê nûqtayê de wê çi bê ku mirov wê fahmbikê bê? Di serî de wê, ew bê ku ew wê di ahengekê de wê weke di herikinekê de wê weke ku wê ya destpêkê wê ya piştre wê di awayeê hizirkirinê de wê weke ku wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Wê di wê rengê de wê di mantiqê ku mirov temenê xaniyekê dênê ku ew çawa hat danîn wê çawa wê ew xanî wê bi wê rengê wê li ser wê re wê bilind bibê wê di wê rengê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bi wê ew wê were lê hizirkirin.

Di awayekê din de jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, mijare yanî wê dema ku wê nûqtaya destpêkê wê weke rast bê wê ya piştre jî wê rast wê were wê di awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di wê nûqtayê de wê ev wê di wê rengê de wê bi têngîna emprisismê re ku wê werênê ser ziman wê çawa wê di wê rengê de wê, bi temenekê ne bi ewle wê were dîtîn wê bi wê re wê bixwezê ku ew wê pênasebikê û wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, di awayekê de wê dema ku wê, bealer wê li ser wê temenê wê rexneyên xwe wê bikê wê ji aliyekê din ve jî wê li ser têngîna naturalismê re wê aliyekê wê yê ku mirov wê bi gotinekê jî bê wê werênê ser ziman wê di wê temenê de wê were dîtîn. Ew jî wê di mijare gotin, têngîn û hizrên bi kirdeyî ên ku wê werina ser ziman ku ew wê çawa wê weke aliyekê wan ê apriori wê hebê lê wê ew weke 'ji nedîtî were dîtîn' wê li ser wê bixwezê wê bisekinê û wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din jî ku ew li ser temenê naturalist re wê werênê ser ziman wê ew bê ku wê çawa wê, temenê wê zanîne ku ew hebê û nebê û ankû wê çawa wê hebê ew bi temenekê teorikî wê newênina ser ziman ku wê bi wê re wê çawa wê, bi wê çerçoveyê wê rola sehan wê weke ku wê bi epistemolojikî wê di dîmenekê de wê weke ku wê were redkirin wê li ser wê bisekinê bê. Ew dema ku wê rewşê şîrove dikê wê bi gotinekê wê werênê ser ziman. Ew jî wê ew bê ku 'sehên rasyonali wê çawa wê rola wan a epistemolojikî wê were bi sînorkirin' re wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, dema ku ew wê bahsa wê têngîna bi sînorkirina epistemolojikî wê bikê wê di wê rengê de wê minaqe **têgînek** visualist a

ku wê weke bi azmûna dîtînê re wê bibê lê wê bi wê re wê ev têngîn wê çawa wê karibê wê aliyên din ên bi sehî weke bêhnkirinê, destlêdanê, bihîstinê û hwd wê dervî wê bihêlê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de em dikarin di wê nûqteyê de tişteke wê bibêjin. Em ji aliyekê ve wê dema ku em zanînekê wê bi dest dikin wê ev zanîn wê di awa û renekê de wê weke ku em wê dikarin wê fahmbikin wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê gring wê, çawa wê weke bi hevgirtinek bi wan aliyan wê di hebûna me de wê xwe bide dîyarkirin wê di serî de wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Zanînek wê karibê ku ew bi dîtînê bê û ji bihîstinê dûr bê û ji wê hatinê bi sînorkirin bê? Di wê temenê de wê, di awayekê de wê di awayekê de wê, dema ku mirov wê ji aliyê sehî ve wê mijarê wê hilde li dest wê, di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin ku wê temenê sehê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê biafirênê wê karibê wê li wê bihizirê bê. Wê dema ku em bahsa sehan bikin wê di awayekê de wê bi xwezayî wê di awayekê de wê weke ku em bahsa têngînek azmûnkirinê jî bikin wê bi wê re wê di renekê de wê xwe bide dîyarkirin. Ber vê yekê wê rêyên derkkirinê ên weke bihîstinê, dîtînê, destlêdanê û hwd wê weke aliyên ku wê bi wê re wê di awayekê de wê bibê bê. Lê her zanîn wê di wê temenê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê weke ku wê hevdû wê temem bikin. Di mijare zanîne de wê, aliyên wê yên azmûnî ku ew bûn wê di wê temenê de wê bi zanîna ku ew bû re wê, bi aliyên wê yên heyî re wê weke ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê wê bi temenekê hişî wê ji wê derhanînê wê weke ku wê çawa wê bi awayekê sehên me yên apriori wê bi wê re wê bi wê temenê wê biafirin wê di awayekê de wê xwe bi wê re wê weke ku wê bidina dîyarkirin. Sehên me wê di awayekê de wê, weke ku wê bi gihiştina çerçoveyek dîmenî a apriori wê bi wê re wê, were dîtin. Lê ev wê weke aliyekê wê yê tenê wê bide dîyarkirin bê. Aliyê din jî wê di dewama wê de wê weke ku mirov wê karibê wê bi wê re wê kifşbikê êdî wê bi wê temenê wê pêşketin û ketina dewrê a çawa wê sehên apriori'yê wê bi wê re wê bikeve dewrê de wê êdî wê bi wê re wê di renekê de wê weke ku wê were dîtin.

Di mijare sehên apriori'yî û apriori'ya sehan wê di wê temenê de wê du wê çerçoveyê de wê weke ku du aliyên ku wê di awayekê de wê weke ku wê êdî wê li ser wê temenê wê hem bi hev re wê werina fahmkirin û hem jî wê cihê û cihê wê di temenekê epistemolojikî de wê weke ku wê temen

û çerçoveyek fahmkirinê wê weke ku wê biafirênin ku mirov bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê pêşî wê sehên apriorî'yî wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê ji aliyekê ve wê di temenekê epistemolojikî de wê pêşî wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ev jî wê di wê temenê de wê, weke hem aliyekê wê yê bi dîmenî ku wê di zikê sehên me de wê bi derkkirinên wê û ankû li ser wan derkkirinên wê re wê karibê were fahmkirin bê, û hem jî wê ji aliyekê din ve jî wê weke ku wê bi wê re wê di awayekê de wê di dîmenekê de wê weke ku wê bi wê re û bi wan gihiştinên wê re wê di dîmenekê de wê weke ku wê ji aliyekê din ve wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Ev wê di wê temenê de wê mijare sehên me ku wê bi awayekê apriorî wê xwediyê çerçoveyek fahmkirinê bin wê bi wê re wê weke ku wê karibin ew wê were fahmkirin bê. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, mijare sehên apriorî'yî wê di wê temenê de wê bi temenekê epistemolojikî wê bi gihiştinên me yên bi fahmkirinê, intiba, zan û hwd re wê di awayekê de wê weke aliyna ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê. Yaqînî wê di wê rewşê de wê tenê wê weke rewşek ku wê dema ku mirov wê di wê zanîna xwe de ku em bi wê gihiştin ewleyiyekê di fahmkirinê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê xwe bi wê re wê di renekê de wê bide dîyarkirin bê.

Ji aliyê din ve jî wê apriorî'ya sehan wê dema ku mirov wê li wê bihizirê wê di awayekê de wê di dîmenekê asoyî de wê xwe bi wê re wê weke ku wê bide dîyarkirin bê. Ew dîmenê asoyî wê bi sehên me û sehkirinên me heta kûderê wê karibê me bibê bi hişê me re wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Sehên me wê di wê temenê de wê, bi têtîgînên weke bi sehên apriorî û ankû apriorî'ya sehî ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê di awayekê de wê were lê hizirkirin.

Di dewama wê de fahmkirina mijarê bi çerçoveya epistemolojiya hemdem ..

Di mijare têtîgînên me yên bi xwezayî de jî wê di awayekê de wê ev wê di renekê de wê weke aliyên ku wê bi wê re wê karibê were lê hizirkirin bê. Di aslê xwe de wê ji wê derhanînên bi wateyî û gihiştina kirdeyên din di dewama wê de wê di wê temenê de wê weke aliyên darazî û hwd wê bi wê re wê, xwe di wê temenê de wê bide dîyarkirin bê. Di mijare têtîgînên

naturalistan de wê rêgezên weke azmûnê, tamiyê û xwezatiyê û hwd re ku wê li wê bihizirê wê di wê rengê de wê ev wê weke hiinek aliyên ku em li ser wê re wê di dewama wê de wê bi wê re wê bi temenekê lêhizirkirinê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di çerçoveya têgînek xwezayî de wê çavdêriyên me wê di awayekê de wê çawa wê karibin wê çerçoveyek baş a bi zanîne re wê bidina me? Di aslê xwe de wê di dewama wê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Di rewşa hanîna ser ziman a bi xwezayî de wê bi temenekê hêncetî ku mirov wê fahmbikê wê çî karibê were hanîn li ser ziman. Hêncet û hwd wê, di serî de wê, di hizirkirinên me yên xwezayî de wê weke aliyekê darazî û ankû bi aqilê darazî re ku mirov wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Wê di wê rewşê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê di mejiyê mirov de wê aliyê sehî ku wê weke temenekê bi wê hêncetkirinê re li ser temenekê epistemolojikî re wê li wê bihizirê wê xwe bide dîyarkirin. Li ser çerçoveya fahmkirina bi têgîna xwezayî re wê hinekî wê pêwîst bê ku mirov wê li ser wê bisekinê bê.

Bealer wê dema ku wê di dewama wê de wê mirov li ser têgînên wî bihizirê wê karibê wê bibêjê ku ew li ser temenekê epistemolojikî wê bixwezê ku ew mejiarê bi têgîna peyvan re wê, di awayekê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di awayekê de wê, bi têgîna 'renegirtina li têgînên epistemolojikî' ku wê li wê bihizirê wê bi wê re wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di awayekê de wê weke ku mirov wê dibîne wê bealer wê di temenekê epiastemolojikî renegirtinên xwe yên li têgîna xwezayî û ankû naturalismê wê li ser aliyên ku wê, benjour wê werênê ser ziman re wê bixwezê ku ew yên xwe weke ku ew pêşbixê. Benjour wê bi têgîna azmûnîtyê re wê apriori'ya dîtbarî ku wê herê bikê û ankû wê di temenekê xistina li gûmanê ku wê temenê wê bi awayekê wê bi hizrên xwe re wê çebikê bealer jî wê bi dîtbarîya apriori û herêkirina wê re wê, di nava epistemolojiya wê de ku wê nakokiyên wê xwe bi xwe wê ji holê rakin re wê di awayekê de wê bixwezê ku ew bi rengekê hizirkirinê wê werênê ser ziman.

Di awayekê de wê dema ku mirov wê bahsa têgîna epistemolojiya hemdem wê bikê wê di dewama wê de wê çawa wê di awayekê de wê weke ku wê kant wê werênê ser ziman wê di awayekê de wî, di nava têgîna apriori û zanîna emprikî de wê di temenekê wê weke bi bi pêwîstîni û şartî ji bi derpêşên ku wê werênê ser ziman re wê di nava

derpêşên metafizîkî û dahûrî-sentetikî ku wê di temenekê semantikî de wê cihêkirinekê wê bikê. Lê wê dema kant wê di xabate xwe ya bi navê 'qiritika aqilê saf' de ku wê werênê ser ziman wê, di awayekê de wê weke bi têngîna zanîna apriori wê ji ya azmûnî wê cihê bê wê di awayekê de wê weke ku wê werênê ser ziman. Di wê dîmenê ku wê kant wê di wê temenê de wê werênê ser ziman wê weke ku wê, ji nava hizrên Bealer, benjour û heta Albert Casullo ku wê werênê ser ziman di wê temenê salixkirinê de wê weke 'ne dîyar' re wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Li ser wê temenê wê minaq wê dema ku wê bahsa têngîna sedemê wê were kirin ku ew çendî wê bi temen û çerçoveyek azmûnî wê weke ku wê were bidest xistin jî lê wê di aslê xwe de wê di awayekê de wê weke ku wê ketina farqêbûna wê de wê bi rengê têngînî ê apriori wê bibê wê di dîmenekê de wê li epistemolojiya wê were lê hizirkirin.

Li vir wê di wê temenê de wê, mijare zanîne wê bi epistemolojikî ku wê were lê hizirkirin wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring ku wê, bê temenê lêpîrsînê wê ji kijan aliyê ve wê ji zanîna azmûnî û ya ne azmûnî wê ji hev cihê bê wê di wê temenê de wê bi 'ne dîyarîya wê' re wê di awayekê de wê bixwezê ku ew li wê bihizirê. Di wê temenê de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare ne dîyariyê wê di wê temenê de wê, kant jî wê di awayekê de wê di hizrên xwe yên ku ew di wê temenê de wê dihênê ser ziman de wê, minaq di hanîna ser ziman a 'zanînen dervî azmûnê' de wê kirpênên weke ku wê di temenê azmûnê de wê werina fahmkirin wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê di wê rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Ji wê aliyê ve wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê mijare zanîna apriori û ya azmûnî ku mirov wê di wê temenê de wê li wê bihizirê wê di wê çerçoveyê de wê, dîmenê ku wê kant wê di xabate xwe ya bi navê 'qiritika aqilê saf' de ku wê werênê ser ziman wê weke ku ew wê di dîmenekê di zikhev de wê di awayekê de wê weke ku wê werênê ser ziman. Ber vê yekê wê di wê temenê de wê mijare zanînen dervê azmûnê wê çawa wê dervî azmûnê wê hebin û ankû wê di wê temenê de wê karibê dervî wê were fahmkirin wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê li wê, bihizirê û werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê ber ku wê kant wê argûmanên têngîna rasyonalmê û emprismê wê bi awayekê di zikhev de wê di şîroveyên xwe de wê ji wan sûd wergirê wê di wê temenê de wê ev nîqaş wê di

rengekê de wê di nava van herdû alıyan de wê weke were dilgirtin. Lê di wê temenê de wê dema ku mirov wê hinekî li ser mijarê dihizirê wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser zıman ku wê weke ku wê pêwîst bê ku wê dervî wan di aliyekê din ê sêyem de wê li wê hizirkirinê wê bikê û wê hinekî li wê bihizirê.

Di aslê xwe de wê dema ku mirov wê mijare zanîna azmûnê wê hilde li dest wê di wê temenê de wê çawa wê were fahmkirin wê weke mijarek ku wê di wê temenê de wê hertimî wê li wê were lê hizirkirin bê. Di demên kevnera de wê bi wê re wê di awayekê de wê li wê were lê hizirkirin ku wê çawa wê xwediyê şewayekê fahmkirinê bê. Di dewama wê de wê, zanînê wê bi çavkaniya wê re wê çawa wê hebê û wê karibê wê fahmbikê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di wê temenê de wê zanîna dervî azmûnê wê di nava têgînên îdeayî ê platon de wê were dîtin ku wê li wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê zanîna azmûnî a bi sehan dihê bi dest xistin û ya dervî wê ku wê bi zêhn û hwd re wê were lê hizirkirin wê bibê. Di wê çerçoveyê de wê li ser wê temenê wê mijare zanîna teqez û ya neteqez û ankû ya şenber û ne şenber û hwd wê di wê temenê de wê weke aliyên ku wê bi wê re wê werê lê hizirkirin bê. Di nava epistemolojiya hemdem de wê bi têgînên apriori û hwd re wê, bi gotinên ku wê di wê temenê de wê werina kirin wê ne nû bin. Tenê wê li gorî demê wê di wê temenê de wê di şewayekê hanîna ser zıman de wê çawa wê li ser wê re wê bi awayekê berfireh wê were lê hizirkirin û kûrbûn wê were çêkirin wê di wê temenê de wê weke aliyên ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bin.

Li ser wê temenê wê mijare zanîna ji azmûnê cihê wê di wê temenê de wê êdî wê bi wê re wê aqilê mirov wê bikeve pey kifşkirinên di wê temenê de. Ew kifşkirin wê di wan de wê kûrbûn wê bibê û wê di dewama wê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê, dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser zıman ku wê mijare hizirkirinê wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê weke aliyekê ku wê bi wê re wê karibê were lê hizirkirin bê.

Di nava epistemolojiya hemdem de wê, di wê temenê de wê ne tenê wê bi wan aliyên zanîna azmûnî û ankû têgînên weke devî azmûnê ên bi zanînî ku ew hatina salixkirin re bi sînor wê li wê bê hizirkirin. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser zıman ku wê, çawa wê ew bi derfet bê û hebê wê li ser wan û çerçoveya wê ya hizirkirinê û hwd wê di wê temenê

de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Epistemolojiya hemdem wê di wê temenê de wê pêwîstîya salixkirinên ku ew dikarê bi wan re di awayekê tam de were fahmkirin wê di wê temenê de wê were lê hizirkirin. Minaq wê dema ku wê têtîna argûmana zanîna dervî azmûnê wê were lê hizirkirin wê çawa wê di wê temenê de wê di awayekê vekirî wê were lê hizirkirin wê di wê rengê de wê, were bi wê lê hizirkirin. Minaq wê dema ku wê bahsa hizrên Bealer wê bikê wê di wê temenê de wê ya ku wê di awayekê de wê ji wê di wê çerçoveyê û nûqteyê de wê were fahmkirin wê ew bê ku wê, çawa wê, dervî wê bi derve bê û ankû ne bi derfet bê wê li wê were lê hizirkirin. Wê dema ku mirov wê hizên bealer wê bixwênê wê ji wê li ser têtîneka ku mirov bi wê li hizrên kant binerê wê weke ku ew aliyê zanîna dervî azmûnê wê weke ku wê di çerçoveyek ne dîyarî de wê di awayekê de wê xwe di hinek rengên fahmkirinê de wê weke ku wê karibê bide dîyarkirin. Ji wê aliyê ve wê dema ku mirov wê binerê wê weke ku wê kant wê qriterên zanîna apriori wê bide dîyarkirin û wê di dewama wê de wê bi awayekê ne rastarast wê weke ku wê nêzî mijarê wê bibê. Ev nûqte wê di mijare hizirkirina li ser têtîna apriori'ya wî de jî wê mirov wê bigihênê wê têtînê ku ew bi aliyê din ve wê weke ku ew bi wê dihizirê û ankû wê bi temen dikê wê di renekê de wê weke ku wê werênê ser ziman. Ji wê aliyê ve ne dîyarî û ankû wê weke bêbersiv hiştinên ku ew dibin wê di wê temenê de wê ji aliyekê din ve jî wê weke temen û çerçoveyên hizirkirinê ên weke ku wê ku wê çawa wê di renekê de wê, bingihê hizirkirinên bi wê rengê ên ku wê werina kirin jî wê ji aliyekê wê yê din ve wê biafirênê. Di epistemolojiya hemdem de wê di awayekê de wê weke ku mirov wê dikarê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê fahmbikê ku wê çawa wê bê ghiştin li zanîna ewle û ankû zanînek rast ku wê bi wê re wê çawa wê li wê were lê ghiştin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê fahmbikê û wê werênê li ser ziman bê.

Me li jor hinekî li deverekê bahsa têtîna kant a sentetik a priori û têtîna dahûrî a apriori kiribû. Di wê demê de wê di dewama wê de wê weke ku wê kant wê werênê ser ziman me hinekî di wê temenê de wê li wê bibizirê wê hanî ser ziman.

Lê di wê temenê de wê di nava epistemolojiya hemdem de wê mijare apriori'yê wê weke aliyekê wê yê din wê di wê temenê de wê çawa wê were fahmkirin wê di wê warê de wê hê hizrên ji hev cihê wê werênina ser ziman. Di wê temenê de wê têtînên Quine wê hinekî ji aliyê têtîna naturalismê ve wê di wê temenê de wê werênê ser ziman û wê dema ku

wê ji wê aliyê ve binerê wê di awayekê de wê weke ku wê were kifşkirin wê, çawa wê cihêkirina dahûrîya û sentetikî wê ji ev cihê wê redbikê û wê li ser temenekê mantiqî wê were dîtin. Lê Quine wê di awayekê de wê di wê çerçoveyê de wê, di temenê redkirina têtîngênê emprismê de wê di awayekê de wê li ser wê temenê wê weke ku wê werênê ser ziman.

Lê di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, di mijare gihiştina têtînek zanînê ku wê apriori ku wê karibê ji wê re wê weke çavkanî bê dayin nîşandin û ku ew heya û ankû nîn a wê weke aliyekê wê yê ku wê, di dewama wê de wê hertimî wê li wê were lê hizirkirin.

Ji aliyê hizrên Kant ve wê dema ku wê bahsa hizrên wî werê kirin û wê di awayekê de wê bê xwestin ku ew ji aliyê azmûnî ve ew were hanîn li ser ziman wê di wê temenê de wê çawa wê li ser temenekê azmûnî ku wê di wê rengê de wê beremberê wê bi mêyla tenê bi awayekê hizirkirinê ê azmûnî ku wê weke hebê ku wê bê xwestin weke di kirdeyê ku ew vekirî were ser ziman û ankû girtî were ser ziman ku ew wê çawa were hanîn li ser ziman wê di regekê de wê li ser wê were sekin in.

Di wê temenê de wê şîroveyên li ser temenê zanîna apriori ku mirov wê li wê bihizirê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê girîng wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê zanîna apriori wê di wê rengê de wê weke ku wê bi derpêşên dahûrî re ku wê were lê hizirkirin wê were lê hizirkirin. Kant wê di awayekê de wê dema ku wê weke ku wê di 'qirîtika aqilê saf' de wê werênê ser ziman wê weke ku wê bixwezê wê bi temen bikê û wê werênê ser ziman ku wê 'derpêşên sentetikî' wê çawa wê hebin ku wê di regekê de wê werênê ser ziman bê. Ev jî wê weke aliyekê ku wê bi têtîna zanîna apriori re ku wê di wê temenê de wê li wê were lê hizirkirin bê.

Di mijare zanîna apriori de me gelek caran li jor hanî ser ziman ku wê çawa wê di awayekê de wê li ser temen û awayê azmûnî wê bê xwestin ku ew bi alî û mêylekê ew wê were hanîn li ser ziman. Lê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê ev aliyê zanînê wê çawa wê were pênasekirin wê di wê temenê de wê, di regekê de wê, hertimî wê di wê rengê de wê, li wê were lê hizirkirin.

Di nava epistemolojîya hemdem de wê weke du herikinên ku wê di temenê nîqaşên hemdem de wê bi wê cih bigirin emprism û rasyonelîzm wê gengêşîya wan a li ser têtîna apriori jî wê hinekî wê di wê nûqtayê de wê weke ku wê xwe di awayekê de wê bi wan re wê di regekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Li vir wê di çerçoveya hizirkirinên di wê warê de ku wê werina kirin de wê di awayekê de wê dema ku wê were lê hizirkirin wê di wê temenê de wê çawa wê wê hewldana salixkirina zanînen apriori ku ew bi azmûnê wê bibê û wê aliyê din ê zanîna dervî azmûnê bê. Di wê temenê de wê 'pêwîstîya salixkirina wan rengên zanîne' wê di wê temenê de wê dikarê wê di wê temenê de wê di çi rengê û awayê de wê di çerçoveya mijarê de wê karibê wê were fahmkirin? Di aslê xwe de wê mijare zanîna apriori wê di wê temenê de wê ji wan aliyan ve wê, mijare kûrbûnê wê weke aliyekê wê yê ku wê di wê temenê de wê hertimî wê bi wê re wê rû bi rû bimênê wê were dîtin. Wê di wê temenê de wê çawa wê were şîrovekirin ku ew li ser temenê apriori bê û ankû aposteriori û hwd bê wê di wê rengê de wê di rengê de wê bi wê re wê di awayekê û rengê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di mijare salixkirinên wan aliyan de wê, di awayekê de wê ji aliyê ya 'zanîna dervî azmûnê' ve wê çawa wê, bi ber aliyê ya azmûnê ve wê bê xwestin ku ew şîrove were kirin û ankû ji aliyê din ve wê bi wê rengê wê were pirsîn û bi wê were lê hizirkirin ku wê dervî ya azmûnê wê zanînek wê hebê û ku ew hebê ew çawa wê hewldanên wê fahmkirinê wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê di wê temenê de wê di wê çerçoveyê de wê li wê bihizirê bê.

Di wê temenê de wê di temenekê epistemolojikî de wê dema ku em gihiştina zanînekê wê, pêşî ku ew heya û ankû ew nîn a wê salixkirina wê jî wê weke aliyekê wê yê din ê epistemikî wê weke ku wê xwe bi wê re wê di dewama wê de wê weke ku wê karibê bide dîyarkirin.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê weke ku mirov wê di wê rengê de wê bi têgîna bealer re wê kifşbikê wê li ser rengê weke ku wê bixwezê bi wê re ew li wê bihizirê wê çawa wê, pêşî wê ji aliyekê ve wê, argûmanên li hemberê apriori'yê wê hilde li dest û wê di wê temenê de wê bixwezê ku ew wê şîrove û salixbikê. Di wê rengê de wê dema ku mirov wê bi epistemolojiyî wê li mijarê wê bihizirê wê, di wê temenê de wê ne tenê wê di wê rengê de wê argûmanên wê, ji aliyê cihêkirina yên aligirî û li dijî wê ku wê werina fahmkirin û wê li ser wê temenê wê tabîî dahûrkirinê wê di wê temenê de wê werina kirn wê weke aliyekê wê ku mirov ku mirov wê karibê wê şîrovebikê bê. Minaq di şîroveyên Quine de wê, li ser temenê redkirina rêgezên emprisismê re wê di awayekê mantiqî û hwd de wê bixwezê ku ew şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Quine wê di awayekê de wê bixwezê ku ew di rengê de wê fahmbikê ku wê zanînek apriori ku wê di wê temenê de ku ew heya û ankû ew nîn a wê di rengê de wê pêşî wê fahmbikê. Lê ew

mêyla xwe wê li ser temenekê naturî û rasyonali û hwd re wê bide dîyarkirin û wê di wê temenê de wê di rengekê de wê weke ku wê bi hizrên xwe û şîroveyên xwe yên ku ew dikê re wê werênê ser ziman. Li ser wê temenê wê pêşî wê dema ku wê, zanînek ku ew çî bê ku ew pêşî wê fahmbikê wê, berî wê ew bi derfeta ku ew hebe û ankû ne bi derfeta ku ew nebê re wê li wê bihizirê.

Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê rengê hizirkirinê wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinên bi hizrî wê di wê warê de bi epistemolojiya hemdem re wê bi zêdeyî wê derkevina li pêş. Di nava epistemolojiya hemdem de wê ne tenê wê têtîngînên îdeayî ên kevnera wê di awayekê de wê bîn xwestin ku ew werina fahmkirin wê ji aliyekê din ve jî wê di wê temen de wê çawa wê bi derfet bê ku ew werina fahmkirin û rastbûn û ne rastbûna wan û ankû girêdanên wan ên bi jîyanê û hwd re wê çendî û çawa wê bi derfet bê wê li ser wan re wê li wan bihizirê.

Di wê temenê de wê zanînek wê bi epistemikî wê fahmkirina wê di serî de wê ji wê aliyê ve wê ne tenê wê di awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bibê. Alî û awayê pêşî wê di wê temenê de wê çawa wê di rengekê de wê weke ku wê ew bi hebûna xwe re weke xwe ku ew were fahmkirin bê. Di dîmen û ali û awayê din de jî wê di wê temenê de wê çawa wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê 'rastbûn' bi derfetbûna wê di temenê bi wê ghiştina rengê zanîne û hwd re wê li wê were lê hizirkirin.

Têtîngînên weke yên ku wê di temenekê epistemikî de wê di wê temenê de wê bi wê re wê werina lê hizirkirin wê di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê.

Li ser têtîngînên apriori û zanîna wê ne levkirinên ku wê bibin wê di wê temenê de wê di awayekê de wê çawa wê weke ku wê bibê wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Wê çerçoveya wê, sînôr û awayê wê zanîne wê weke aliyên ku wê bi wê re wê di wê temenê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê weke aliyê wê yê giring ku mirov wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman wê mijare çerçoveya têtîngîna zanîna apriori'yî wê wê di nava epistemolojiya hemdem de wê bi hinek aliyên ku ew bi wê re wê bi wan wê were li wê hizirkirin wê di wê temenê de wê bibê. Wê bi wê re wê li ser wê temenê wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di wê warê de wê, di nava têtîngîna epistemolojiya hemdem

de wê aliyê ku wê derkeve li pêş wê di serî de wê pêwîstîya zanîna gotinên weke apriori û wate ji wan têgihîştinên ku ew bînin kirin bin. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyna wan ên girîng wê xwe di dewama wê de wê karibin bidina dîyarkirin bin.

Ku em di çerçoveya têgîna epistemolojiya hemdem de mijare apriori'yê wê hildina li dest wê weke Bealer wê yek ji wan kesên din bê ku wê mijara wê li ser gotinê re wê bikê ku wê şîrovebikê û wê wê sînor û çerçoveya wê fahmbikê wê Casullo bê. Li gorî wî di destpêkê de wê dema ku em bixwezin ku wê fahmbikin wê pêşî safîkirin û ankû zelalkirina gotina apriori'yê bê di fahmkirinê de. Di wê temenê de wê li ser du nêzîkatîyan re wê şîrovekirina wê bikê. Yek wê li ser temenê gotina apriori ku wê li lêdaxistinê wê çawa wê were kirin re wê bê hanîn li ser ziman bê. Ligorî wê minaq wê em dema ku A ku wê B wê weke bi zanîna apriori bê ku ew şertûmarcên wê hatin hanîn li cihê li wê pêbawerkirin bi têgîna apriori wê karibê di awayekê de pê were zanîn. Wê ji aliyê pêşî ve wê armanca wê fahmkirina gotina apriori bê. Di aliyê din ê duyem de jî wê rewşên ku wê bi têgîna apriori re wê çerçovekirina wê di wê de wê nebê ku wê b awayekê apriori wê dahûrkiyane wê bêne li holê. Di wê temenê de wê di dahûrkiyane duyem de wê armanca zanîna apriori bê.

Minaq wê dema ku wê ji aliyê epistemikî ve wê were hildan li dest wê weke ku mirov wê bi têgîna Casullo re wê bibîne wê bi aliyê epistemikî û ya ne epistemikî re wê di bin du serekan de wê mijara apriori wê hilde li dest. Li gorî wê jî şertûmercên epistemikî ku wê bahsa wan wê were kirin wê, çavkaniya bi hêncetkirinê, pûçkirinîniya wê hêncetkirinê, û hêza wê hêncetkirinê re wê hilde li dest. Wê di dewama wê de wê, weke ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman wê, bi aliyên epistemikî re wê şertûmercên ne epistemikî wê, di rewşên pêwîstîni û dahûrî de wê, di dahûrkiyane zanîna apriori de wê, weynekê wê bi wê re wê were hanîn li ser ziman ku wê bileyizê.

Di dewama wê de wê, weke ku wê di dahûrkiyane li ser têgîna apriori de wê li wê bihizirê wê weke ku mirov wê karibê wê di çerçoveyek arimatikî de wê rêjeya wê pêvane epistemikî wê li wê bihizirê. Di wê temenê de wê, di rewşa şerûmerxên epistemî ên safî de ku mirov wê bi temenî li ser zanîna epistemikî wê di wê temenê de wê were bi temenkirinê bê. Di awayekê de wê, di dewama wê ya ku wê bi aliyekê wê weke ku wê weke epistemikî bê û wê di dewama wê de wê, di dahûrkiyane epistemikî de wê ji hinek aliyan ve wê bi wê re wê karibê wê

fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Aliyê din ê sêyem jî wê bi aliyê ne epistemikî re wê di rengekê de wê werê hanîn ser ziman. Di wê temenê de wê weke ji aliyê zanînî ve ku wê ya ku wê bê derxistin li holê wê di dewama wê de wê çawa wê weke ku wê bi aliyê pêwîstîni û dahûrî wê dema ku wê mercên wê afirîn wê bi wê re wê di awayekê de wê, li şartûmerc û têrîtiya wê ya bi zanînê re wê li wê binerê.

Di wê temenê de wê aliyekê din jî wê bi gotina 'ku ew şertûmercên wê bûn' re wê weke gotinekê wê xwe di wê çerçoveyê de wê li hişê mirov wê bide. Wê di wê temenê de wê çî karibê ji wê gotinê di dewama wê de were fahmkirin? Di awayekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê, mijare şertûmercê û afirîna wê di wê temenê de wê, di wê de wê bi awayekê ku mirov wê kûrdibê wê di aliyekê wê yê apriori de jî wê di wê temenê de wê biafirê. Di wê temenê de wê di intibaya ku wê bi wê gotinê re wê biafirê wê di serî de wê ji aliyekê ve wê weke ku wê ew bê ku wê di wê çerçoveyê de wê di demên pêş de wê weke 'pêşdîtinekê' ku ew wê têrîtiya ku wê weke bi gotina 'şertûmercê' û 'afirîna wê' re ku wê li wê were hizirkirin wê di wê temenê de wê bibê. Ev wê, di nava zanînê de wê weke aliyekê ku mirov wê karibê bi temenekê epistemikî wê bi gotina asoyê re jî wê karibê wê ji wê aliyê ve wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê werênê hanîn li ser ziman bê. Li ser wê temenê wê dikarê wê, di awayekê de wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê bi temenekê epistemikî û zanînî wê di rewşek zanînî a ragihandinê de wê, hêncet wê çî wê cihêkar bê ku wê karibê bide dîyarkirin wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Lê di dewama wê de ku mirov wê werênê ser ziman ku wê di rewşek bi dahûrkirinî û pêwîstîni de wê, di dahûrkirinekê de wê ji cihêkirina wê ya bi hêncetkirinê ji wê zêdetirî wê, bi wê temenê ku ew dihên dayin nîşandin û ser ziman wê derpêş bi wan ve girêdayî ku wê cihêkar û cûdakar bê ku ew bi wê were hanîn li ser ziman bê. Di wê temenê de wê ev şewayên zanînê ên weke ku mirov wê li ser derpêşê û hwd re wê fahmbikê wê ji dana fahmkirinekê wê zêdetirî wê weke dahûrkirinna ku wê bi wê re wê çawa wê di xwe de wê şewayekê fahmkirinê wê weke ku wê bidina nîşandin bin. Ji wê aliyê ve wê, di aslê xwe de wê di wê nûqteyê de di dewama wê de wê dikarê wê dubare bi aliyekê din ve girêdayî wê girêdayî wê werênê ser ziman ku wê rewşa aliyê derve û bi wê re bi fahmkirinekê fahmkirin û bi aliyê hundûr ve wê fahmkirina wê weke du aliyn cihê bin.

Li ser wê temenê wê dema ku em bi awayekê epistemikî wê li wê bihizirê ku wê di dema hanîna ser ziman de wê çî wê weke ya hênceta cihêkirinê bê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di wê nûqtayê de wê, li ser wê temenê epistemikî wê weke aliyekê wê yê ku wê bi wê re wê karibê wê li wê were lê hizirkirin wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di wê rewşê de jî wê apriori wê têngîna rastîtiyê û ya derpêşê wê di awayekê de wê weke ku wê di wê de wê bi temenê wê yê were kirpendin re wê weke ku wê bibê û hebê. Lê ev kirpendin û têngin wê xwediyê çî wateyê û hwd bin ew wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê ji wê aliyê aliyê ve wê li wê bihizirê bê. Di wê rewşê de wê, ya ku wê were dîtî û wê bibê wê di wê temenê de bê ku wê di awayekê de wê mantiqê têngîna epistemikî ku wê di wê nûqtayê de wê li ser temenê zanîna bi hêncet, safî û ankû zalal wê ava bê wê demê wê vajî wê ya ne epistemikî ku wê were lê hizirkirin wê di wê temenê de wê karibê wê pênasibikê û wê werênê ser ziman bê. Li gorî wê têngîne wê têngîna ne epistemikî wê, di dahûrkirinekê de wê têngîna apriori wê jî rastîtiyekê wê zêdetirî wê, li ser zanîn û têngîna hêncetkirinê re wê lêbarkirinek epistemikî wê weke ku wê di xwe de wê barbikê wê dîmenekê wê bi xwe re wê di wê temenê de wê bi wê re wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Li ser wê temenê wê di têngînek apriori'yî de ku wê bi wê re wê li wê bihizirê wê weke armanca wê di serî de wê, di wê de wê ew bê ku wê hemû rastiyên apriori'yî wê dahûrîner bin re wê, were fahmkirin. Ev wê di wê temenê de wê, têngînen dahûrî û ankû bi têngîna dahûrîyê wê dikarê wê di wê temenê de wê çî bi wê fahmbikê? Ji aliyekê ve wê weke ku wê hemû têngînen ku wê weke rastiyên dahûrî wê werina fahmkirin wê di rengekê de wê weke ku mirov wê karibê wê bi wê re fahmbikê wê weke pêwîstînin bin wê di rengekê de wê di nava têngîna dahûrî de wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, ev encam wê weke ku wê bi wê re wê li ser wê rengê fahmkirinê re wê xwe bide dîyarkirin ku wê têngîna pêwîstîniyê û ya dahûrîyê wê weke ku wê di heviyekiyekê de wê di rengekê de wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, çendî ku wê ev dîmen wê bi wê rengê wê xwe bide dîyarkirin û wê di wê temenê de wê bi têngîna dahûrîyê û pêwîstîniyê wê bi wê re wê di wê rengê de wê were fahmkirin weke dahûrkirinek apriori a dahûrî lê wê jî mirov dikarê wê di dewama wê de wê bi temenî wê têngîna pêwîstîniyê a ku wê di wê nûqtayê de wê karibê were fahmkirin û şîrovekirin wê di

temneekê teqez ê pêwîstîni de wê bi wê re wê fahmbikê wê di zane min de wê ew jî wê weke aliyekê wê yê din ê şaş wê karibê xwe bide dîyarkirin. Ber ku wê ti tişt wê teqez wê di awayekê heviyekî de wê nikaribê wê were dîtin û wê di wê temenê de wê nikaribê wê bi wê temenê wê di temenekê bi wê rengê weke di mantiqê yan heya û yan jî nîn de wê fahmbikê re wê, weke ku wê ne bi temenî wê rast bê. Di wê temenê de wê ev têngîna pêwîstîniyê wê dema ku ez li wê dihizirim wê dibînim ku wê di awayekê de wê bi têngînek zerdeşt ku wî di çerçoveya têngîna dualisma xwe de wî dihanî ser ziman û manî felsefeya wê kir bi renekê weke yên vajî hev wê karibin bi hev re û di hev de wê hebin û wê bijîn wê, têngîne ku em li wê nûqtayê kirpendinekê bi wê bikin wê weke ku wê pêwîstîni wê ya vajî wê serbestitiyê jî wê dîmenekê wê di xwe de wê bihawênê wê were li berçav. Wê demê wê di wê çerçoveyê de wê, ev wê di renekê de wê, were dîtin ku wê bi teqezî wê pêwîstîniyek ku mirov wê di wê nûqtayê de wê bahsa wê bikê wê weke ku wê nebê. Ev wê pêşî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê di wê temenê de wê werênê ser ziman bê. Ji aliyê din ve jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare têngîna pêwîstîniyê wê di wê temenê de wê dema ku em bi têngîna dahûrîyê re wê, hilde li dest wê weke ku wê ji aliyekê ve wê, xosletên têngîna dahûrîyê jî wê di renekê de wê xwe bi temenekê serbestî wê di renekê de jî wê weke ku wê di awayekê de wê bi têngîna pêwîstîniyê re wê karibin bidina nîşandin wê karibê bide nîşandin. Wê demê wê di wê temenê de wê ev xoslet wê di şewayekê de wê di mijare şîrovekirinê û ankû dahûrîyê de wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê di aslê xwe de wê dema ku mirov wê di wê temenê de wê, li wê bihizirê wê di awayekê de wê li ser temenekê safî re wê dikarê wê fahmbikê. Minaq di wê nûqtayê de wê têngîna apriori ku mirov wê li wê binerê û wê bikê ku wê fahmbikê wê li ser temenê bi hêncetkirinê û rastîtiya wê weke lêbarkirinekê wê rengê xwe wê bi xosletê xwe re wê bide dîyarkirin. Di wê nûqtayê de wê weke ku wê bi têngîna pêwîstîniyê re ku wê di heviyekiyekê de wê bê xwestin were fahmkirin wê gotina dahûrîyê wê di aslê xwe de wê ne zor bê ku mirov wê fahmbikê wê di renekê metafîzîkî de wê, xwediyê şewayekê salixkirin û fahmkirinê bê.

Li ser temenekê bi wê rengê a epistemikî re wê li wê bihizirê wê di wê temenê de wê, aliyên weke li ser çî wê were lêhizirkirin, çî were

fahmkirin, çi dihê armanckirin ku ew were fahmkirin, armanc û hwd wê weke aliyna ku wê bi wê re wê, di wê temenê de wê karibê wê bi wê re were lê hizirkirin bê. Di wê temenê de wê, dema ku wê li ser têtîna dahûrîyê re wê bi wê re ku mirov wê were lê hizirkirin wê ber ku wê hêncet û armanc wê ew bê ku ew bi gihîjê şîroveyek epistemikî wê di wê temenê de wê ev wê di awayekê de wê li berçav wê were girtin. Dahûrkirin wê di awayekê de wê, bi temenekê bi gotina şenberîyê re ku wê li wê bê hizirkirin wê di wê çerçoveyê de wê, hingê wê bi aliyên wê yên din ê ne şenber re wê weke ku mirov wê fahmdikê wê di wê temenê de wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê bê. Di zanînekê û têtîhekê de wê derfeta gihîştina rengên din ên fahmkirinê wê di demên cihê de ku wê bi wê re wê hebê wê ev wê weke aliyekê wê yê apriori jî wê xwe di dewama wê de wê karibê bide dîyarkirin. Têtîna apriori wê di wê temenê de wê li ser temenekê pêvajoyî ê bi fahmkirinê re wê di wê çerçoveyê de wê weke ku wê bi wê ve wê girêdayî bê. Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di wê temenê de wê di rengekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Li vir em dikarin li ser têtîna derpêşê re wê pirsê jî wê li wê bikin. Gelo wê di derpêşekê de wê aliyê wê yê zanînî ê ne epistemikî wê hebê? Di wê temenê de wê mijare derpêşê wê di wê rengê de wê bi wê re wê, di wê temenê de wê, di wê de wê aliyên wê yên apriori wê bi temenê ji hev derhanînê û hwd re wê, di dînenekê de wê weke ku wê hebê. Minaq wê dema ku mirov wê li wê bihizirê ku derpêşek ew şartûmercê di xwe de ew bihawênê wê demê wê di awayekê de wê ne zor bê ku mirov wê bi wê fahmbikê ku wê aliyên weke yên şartûmercên ne epistemikî jî wê weke ku wê di xwe de wê bihawênê wê karibê bi wê re wê li wê bihizirê. Ez ji kûderê digihijima têtîna epistemikî û ya ne epistemikî? Ji wê têtîna zerdeşt a dualiteya wî re ku ez empatiyekê bi wê re didênim wê di wê temenê de bi wê re digihijima li wê. Lê di dewama wê de wê, ev wê çawa wê hebin wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê fahmbikê bê. Di serî de wê, di wê temenê de wê, di temenekê de bi gotinkirin û hanîna ser ziman re wê, di wê temenê de wê ne dîyarî di awayekê ne epistemikî de wê, di dîmenekê de wê karibê xwe li hiş mirov bide. Wê demê wê, ya dîyar ku ew dikarê were fahmkirin û salixkirin û hwd jî wê bi temenekê epistemikî wê li ser wê re wê di awayekê de wê weke ku wê karibê wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê nûqtayê de wê dikarê li ser temenê gotina dahûrîyê re wê, dikarê wê, di dewama wê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Li gorî têtîna

hêncetkirinê a apriorî'yê wê dema ku mirov wê têngîna pêwîstîniyê wê fahmbikê wê, li ser wê temenê wê bi têngîna dahûrîyê re wê bi aliyê pêwîstîni û aliyê serbestîtiyê re wê beremberî hev wê di rengekê de wê aliyên wê yên ku ew werina fahmkirin wê xwe bi wê re wê di şewayekê de wê weke ku wê bidina dîyarkirin bin. Di wê temenê de wê di aslê xwe de wê dema ku em wê di wê temenê de wê werênina ser ziman wê hinek aliyên wê yên din jî wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê bidina dîyarkirin. Minaq wê di wê temenê de wê di wê temenê de wê têngîna pêwîstîniyê û wê weke şartûmercekê têngîna epistemikî ku mirov wê hilde li dest wê êdî wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê din wê xwe di dewama wê de wê karibê bide dîyarkirin. Wusa dihê dîtin ku wê ji wê aliyê ve wê weke ku wê, pêwîst bê mirov wê bi hinek aliyên wê re wan hilde li dest û werênê ser ziman wê weke pêwîstîyek fahmkirinê wê xwe di wê nûqtayê de wê bide dîyarkirin.

Dema ku mirov wê bahsa pêwîstîya fahmkirinê a bi temenekê epistemikî wê di wê temenê de wê li ser temenekê rasyonali wê bi wê re wê li wê bihizirê wê, weke aliyna wê yên din wê xwe di dewama wê de wê bidina dîyarkirin. Di wê rewşê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê ew wê xwe bi wê re wê di wê temenê de wê weke ku wê bide dîyarkirin wê ew bê ku mirov wê di wê temenê de wê di rengekê de wê, karibê wê li wê bihizirê bê. Di mijare têngîna epistemolojiyê de wê di wê temenê de wê çawa wê were fahmkirin wê di wê rengê de wê li ser temenekê bi sedemî, hêncetî û hwd re wê çawa wê di awayekê de wê, bi fahmkirina wê re wê were fahmkirin wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê li wê werênê ser ziman bê. Epistemoloji wê ji salixkirinên wê bi wê yên ew dihên kirin mirov wê fahmdikê ku wê di temenekê şenber ê fahmkirinê de wê weke ku awayekê wê xwe bide dîyarkirin. Ne dîyarî wê weke aliyekê ne zelal ê dervî têngîna epistemolojiyê wê bi zanînê re wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê mijare epistemolojiyê wê di wê rengê de wê karibê wê di wê temenê de wê, bi wê re wê li wê bihizirê bê. Casullo wê dema ku wê mijare epistemolojiyê wê hilde li dest wê di wê temenê de wê di awayekê de wê hilde li dest. Lê ji aliyekê wê yê din ve jî wê, dikarê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê çawa wê weke aliyekê yê ku mirov wê fahmbikê wê were dîtin.

Di nava têngîna zanîna epistemikî de wê weke ku wê di çerçoveya têngîna apriori de wê ser ziman wê di wê temenê de wê têngînên serbestitiyê û

pêwîstîniyê ku wê werina ser ziman wê di rengekê de wê, li ser temen û çerçoveyek rasyonali a ideayî re wê di wê rengê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Awayê ideayî ê rasonali ku wê Casullo jî û benjour jî wê bikirpênê wê di wê temenê de wê di temenekê îdeayî ê ku ew nerm bê û ankû hişk bê ku wê werênê ser ziman wê di wê temenê de wê were ser ziman.

Lê li vir wê aliyekê wê yê din jî wê di nava tégîna şartûmercê de bê û ankû rewşa tégîna pêwîstîniyê bê wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê dikarê wê di wê temenê de wê fahmbikê. Di wê warê de wê bi çerçoveyek epistemikî wê dema ku wê mijare pêwîstîniyê wê weke aliyekê di fahmkirinê de wê were hildan li dest wê hinek wê bi serbestitîyê wê ew wê aliyê wê werina ser ziman. Hinek jî wê bi pêwîstîniyê wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê minaq Casullo wê dema ku wê bixwezê wê aliyê ji aliyê xwe ve wê werênê ser ziman wê, pêwîstîniyê wê tégîneka epistemikî wê werênê ser ziman wê balê bikişênê li ser tégîna benjour ku ew di temenekê pêwîstîni de wê di wê warê de wê werênê ser ziman bê.

Benjour wê di aslê xwe de wê dema ku em ji aliyê tégîna apriori û tégînên wî yên rasonali re wî werênê ser ziman ew wê waryantek dawî a bi tégîna rasonalityê re wê werênê ser ziman. Ew di wê temenê de wê tégîna 'pêbaweriyê' wê weke ku wê were ser ziman wê di nava hizrên wî de wê derkeve li pêş. Minaq wê di wê temenê de wê derpêşek wê weke ku ew dihênê ser ziman wê, rastarast bi kirdeya pêbawer, rastarast û ankû ne rastarast bi pêvajoyên wê yên bibin re wê, ew derpêş wê weke rastîyek dûnyayî a nayê gûharîn ku ew were herêkirin, û ku ew şaş bê wê li ti dûnyayê wê weke ku ew ne bi derfet bê re wê werênê ser ziman. benjour wê, derpêşek ku wê di dewama wê de wê sehî ku ew were dîtîn û derkkirin û ku ew hat dîtîn û derkkirin wê bi apriori ku wê were bi hêncetkîrin re wê, li wê bihizirê bê. Ji wê tégîna apriori a benjour wê were fahmkirin wê çavkaniya wê weke sehê wê bibînê wê were dîtîn. Li gorî wî jî wê di nava wê derkiriin û dîtînê de wê, bi rastîyên pêwîstîni bi du aliyên ku ew bi şertûmercekê dibê re wê werênê ser ziman. Li gorî wê weke ku wê bi argûmana xwe ya bihêncetkirina apriori 'yê re wê, bi rengê ku A ku wê B bi awayekê sehî wê di hemû dûnyayên bi derfet de ku ew rast bê û bi awayekê rast û ankû rastarast ku ew dihê dîtîn wê hingê wê bi awayekê apriori 'yê rast bê hingê wê weke wê were tefkirkirin. Li gorî wê ku A derpêşa B 'yê bi awayekê apriori 'yê ku ew bi wê dihê pêbaweriya ku ew wê bi hêncet dikê wê, li gorî wê bide nîşandin ku ew bi awayekê

pêwîstîni wê B wê rast bê. Li ser wê temenê wê dema ku em têngîna benjour wê li wê dinerin ew têngîna pêwîstîniyê wê di nava têngîna epistemikî de wê weke ku wê, têngîna pêwîstîniyê wê ne weke têngînek pêwîstîni lê wê, di nava têngîna epistemikî de wê ne weke têngînek epistemikî lê wê weke têngînek wê ya şertûmercî ku wê werênê ser ziman.

Di nava şerûmertên epistemikî de têngîna cihêkirinê ..

Di wê temenê de wê, di nava têngîna epistemikî de wê cihêkirina di nava têngîna pêwîstîniyê û ya şertûmercê wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku wê di awayekê de wê karibê li wê were lê hizirkirin bê. Di awayekê de wê dema ku wê, benjour wê werênê ser ziman ku wê A wê pêbawerîya B'yê wê weke bi hêncetbikê' re ku wê werênê ser ziman wê di wê temenê de wê bi têngîni û temenekê epistemikî û apriori'yî wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê nûqteyê de wê aliyên ku wê bi epistemikî wê bixwezê hilde li dest ji aliyê Casullo ve wê li ser hizrên benjour re wê di wê temenê de bê ku wê çawa wê di awayekê de wê, weke wê werênê ser ziman wê di mijare epistemikî de wê bi têngîna pêwîstîniyê bê. Wê li ser wê temenê de wê dema ku ew wê dixwezê wê werênê ser ziman wê di wê temenê de wê li ser têngînen matematikê re wê di awayekê de wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman û ew çerçoveyek fahmkirinê wê werênê ser ziman. Bi wê rengê wê weke ku wê werênê ser ziman wê dikarê wê di wê rengê de wê bi wî re wê werênê ser ziman. "em bi gelemperî li wê bihizirin ku wê matematikvanekê ku ew weke A û bi teroma B pêbawer dikê. A ku wê B'yê wê bi hêncet bikê. Ku A wê ji têngîna pêwîstîni wê bêpar bê, û ku ew bi B'ya matematikê pêbawer nekê bihasibênin. Di wê demê de wê A ku wê B'yê wê wê pêbawer nekê." Di wê rewşê de wê ya ku ew Casullo wê dihênê ser ziman wê di awayekê de wê weke ku mirov wê dikarê wê bibînê wê li ser temenê têngîna pêwîstîniyê û bûna xwediyê û ne bûna xwediyê ku wê çu encamê wê bi xwe re wê werênê wê li ser wê re wê li wê bihizirê.

Di wê temenê de wê dema ku ew matematikvan weke A û teoremê weke B şîrove dikê wê di wê temenê de wê, bo ku ew wê pênasebikê û wê piştrastbikê wê di awayekê de wê pêwîstîya xwediyê gotina pêwîstîniyê bê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê hebûna wê weke 'kêmîyekê' wê di wê temenê de wê pênasebikê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê dikarê wê, werênê ser ziman ku wê, xwe bi wê re wê di

awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, di awayekê de wê pêbawerîya A û ankû matematikvan wê weke têtînek afrîner wê di wê temenê de wê bi temenekê pêwîstîniyê wê weke ji aliyekê ve wê weke ku wê hilde li dest û wê werênê ser ziman. Li ser wê re wê werênê ser ziman ku wê dema ku wê A xwediyê argûmana pêwîstîniyê bê wê, bi wê pêbawer bê ku wê B û ankû teorem bi hebûna wê hebê. Li ser wê temenê wê di argûmana xwe de wê weke ku wê were dîtîni wê di awayekê de wê Casullo wê weke ku wê bêtîni ser ziman ku wê, di nebûna argûmana pêwîstîniyê de wê weke ku wê di awayekê de wê çawa wê zayifkirinê wê bide çêkirin wê li ser wê re wê bixwezê ku ew hizrên xwe bi wê re werênê ser ziman. Li ser wê temenê wê di awayekê de wê weke ku wê were dîtîni û wê li wê were lê hizirkirin wê di mijare fahmkirinê a di wê nûqtayê de wê têtîna pêwîstîniyê wê weke aliyekê wê yê ku wê bi wê re wê were li wê lê hizirkirin. Di wê temenê de wê, di nava têtîna derpêşên apriorî'yî de wê, di wê awayê de wê, dema ku wê bi gotina pêwîstîniyê bê û ankû ya şartûmercê bê ku wê li wê were lê hizirkirin wê di wê temenê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê, bi wan re wê bê xwestin ku ew li ser encamên wê re ew were fahmkirin. Em dema ku wê, têtîna pêwîstîniyê wê ji wê derxênin wê di wê temenê de wê çawa wê weke aliyekê wê yê din wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin. Têtîna pêwîstîniyê wê di wê çerçoveyê de wê weke ku wê were dîtîni wê weke têtîni û argûmanek ku mirov wê di dewama wê de wê hinekî jî di çerçoveya mijarê de wê bi wê re wê li ser wê bisekinê û wê ji hinek aliyên wê yê din ve jî wê werênê ser ziman bê.

Têtîna pêwîstîniyê wê di wê temenê de wê weke argûmana di fahmkirinê de wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê hinekê li ser wê bisekinê bê. Di fahmkirinên me de wê pêwîstîniyê wê çawa wê hebê? Yan jî wê dema ku em tiştêkê wê bi têtîni wê salix dikin û wê dihênina ser ziman wê di wê temenê de wê di reng û awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Li ser wê temenê em dikarin wê bi têtînekê weke ku me li jor hanî ser ziman li ser rewşa metamatikvan û teoremê re wê dikarin wê di awayekê de wê werênina ser ziman. Minaq wê weke ku wê li ser têtîni Benjour re wê, were hanîn ser ziman ku 'A xwediyê gotina pêwîstîniyê bê wê demê wê pêbawer bê ku wê B wê rast bê' re wê di awayekê de wê bi wê re wê li ser wê re wê li wê bihizirê bê.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, di wê temenê de wê li wê nûqteyê wê hinek aliyên wê yên ku mirov wê karibê fahmbikê wê hebin. Minaq wê weke aliyê wê yê ku wê A xwediyê gotina pêwîstîniyê bê wê çawa wê pêbawer bê ku wê B rast bê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê, bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di wê nûqteyê de wê bi xwezayî wê pirsêk wê di serê mirov de wê bi wê re wê biafirê. Wê demê wê rastbûna B'yê wê bi pêbawerbûna A'yê bê? Yan jî mirov dikarê wê di wê temenê de wê bi wê re wê, dikarê wê pirsê wê ji aliyekê din ve jî wê bi wê re wê bipirsê û wê werênê ser ziman ku wê dema ku wê A pêbawer bê wê demê wê çawa wê ew wê bide nîşandin ku wê A wê di xwe de wê rast bê? Di wê rengê de wê ev pirs wê bi gelek aliyên xwe yên ku ew weke pêwîstin ku ew werina fahmkirin re wê li ser wê temenê re wê di awayekê de wê, di renekê de wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Wê dema ku mirov wê di wê nûqteyê de wê li wê aliyê dihizirê wê, di aslê xwe de ya ku wê di mejiyê mirov de wê weke ku wê di fahmkirine de wê weke ku wê, kêmiyekê wê bi xwe re wê bide çêkirin wê ji aliyekê ve wê ev rengê fahmkirinê a ku wê li ser têngîna gotina pêwîstîniyê re bê. Di wê temenê de wê di awayekê de wê di wê rengê de wê lêpîrsînên li ser gotina rastiyê û hwd re wê ji aliyekê ve wê weke aliyê ku wê weke pêwîstîya li wan hizirkirinê wê hebê wê xwe di awa û renekê din de wê bi wê re wê weke ku wê di renekê de wê bi wê re wê weke ku wê bide dîyarkirin bê. Di wê rengê de wê di dewama wê de wê weke aliyê wê yê din jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê wê xwe di wê temenê de wê di renekê de wê weke ku wê bi wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin bê.

Ji aliyekê din ve jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare têngîna lê hizirkirinê wê di wê çerçoveyê de wê xwe di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di awayekê de wê di wê rengê de wê, têngîna pêwîstîniyê wê weke renekê hiş ku wê di dîmenekê ku ew xwe li hişê mirov dide wê weke ku wê dervî wê gotina rastiyê wê di awayekê de wê xwe di renekê de wê bide dîyarkirin. Minaq wê di têngînek rewîstî de wê weke 'pêwîstîniya li gorî wê jîyankirinê ku wê bide nîşandin' wê dikarê wê teqez wê weke wê jîyankirinê wê rast û ankû ne rast wê bide nîşandin? Di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê û wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê, fahmbikê bê. Wê demê wê gotina pêwîstîniyê wê şartûmercêm wê yên bi fahmkirinê wê di awayekê din de wê weke ku wê xwe di renekê de wê bidina dîyarkirin. Di

dewama wê de wê, di awayekê de wê, di wê temenê de wê weke pîvane rastîtyê wê bibînê jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê li wê bihizirê bê bi awayekê lêpîrsîner. Di dewama wê de wê jî mirov dikarê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê dema ku wê Rastbûna B'ýê wê bi xwedyê gotina pêwîstînyê a A'ýê ve girêdayî bê wê demê wê di wê temenê de wê rewşa B'ýê wê ji du aliyên din ve wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê li wê bihizirî bê. Wê demê wê Rastbûna di teorema B'ýê de ku ew heya wê dervî wê weke têgînekê wê hebê wê di rengekê de wê karibê bi wê re wê li wê bihizirê. Di dewama wê de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, weke ku ew rastîtya di B'ýê de wê weke ku ew bi serê xwe û wê ne weke bi hebûna gotina pêwîstînyê a A'ýê ve wê girêdayî wê hebê. Wê dervî wê hebê. Ew dervî wê weke ku ew karibê rast jî bê û ne rast jî bê. Wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di wê rewşê de wê hewldana fahmkirinê a li ser rewşa têgîna gotina pêwîstînyê û hebûna wê re wê, di awayekê de wê dema ku mirov wê salixkirinekê wê dikê, wê dema ku mirov wê tiştekê wê rast dibînê wê çawa wê di rengekê de wê karibê wê bi wê re wê di awayekê de wê fahmbikê? Di aslê xwe de wê ev alî jî wê weke aliyna ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di rewşa B'ýê de ku ew bi teoremê re xwedyê wê rastîtyê bê wê demê wê di rewşa bûna xwedyê gotina pêwîstînyê a A'ýê ku ew bi wê pêbawer bê wê demê ew wê pêbawerîya bi gotina pêwîstînyê a A'ýê wê di rengekê de wê weke ku ew wê bi xwe û bi serê xwe û bi xwe re bi sînor wê di awayekê de wê hebê. Wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê weke ku ew nikaribê wê bi wê re wê weke pîvanekê wê di wê rastîtyê de wê ji aliyekê ve wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ev wê weke aliyekê wê bê.

Lê ji aliyê din ve jî wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare bûna xwedyê gotina pêwîstînyê wê di wê temenê de wê di mijare bi wê fahmkirina teoremê û ankû A'ýê wê di wê temenê de wê tenê ew wê weke pêbawerîya A'ýê a bi serê xwe û dervî B'ýê wê di rengekê de wê weke ku wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di dewama wê de wê di wê nûqteyê de wê weke ke wê pêwîstîya fahmkirina têkiliya rastitiyê a nava A û B'yê wê hinekî din wê li ser wê ku mirov wê bisekinê wê hebê. Li vir berî ku em herina li wê nûqteya gotina rastitiyê wê aliyekê din wê di wê temenê de wê weke ku wê benjour wê di gotinên xwe yên li sr pêwîstîniyê de wê werênê ser ziman di wê demê de wê dikarê wê bipirseke wê balê li wê bikişênê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, pêbawerî wê tişteke wê karibê wê bide dîtîna ku ew rast a û ankû ne rast a bê? Lê di aslê xwe de wê, pêbawerîyî wê têgînek dikarê gelekî jî cihê nîqaşê di wê temenê de ew biafirênê bê. Ji aliyekê din ve jî wê dîmenê pêbaweriyê wê di awayekê de ku em têgîna rastitiyê em bi wê re empatiyê dênin û wê weke bi têgînek dahûrî wê fahmbikê wê, têgîna pêbaweriyê wê li ser wê re wê weke têgînek darazî a lê barkirinê jî wê di awayekê de wê karibê xwe bi wê re bide dîyarkirin. Di wê nûqteyê de wê êdî wê aliyekê wê yê ku wê bi wê re wê karibê were pirsîn wê xwe bide dîyarkirin. Ew jî wê di wê temenê de wê ya pêbawerî ku ew ji wê weke li wê 'were lê ghiştin' wê têgînek lêbarkir û ankû bi têgînên wekke intiba û hwd ku ew ji wê dihê derxistin bê û ankû wê di wê temenê de ew têgîna bi tiştê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê têkiliyê wê bi fahmkirinê dênê wê hebûna wê ya heyî a esasî bê? Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, di mijare hizrên benjour ên li ser têgîna pêwîstîniyê a di çerçoveya têgîna apriorî de bê û ankû yên Casullo jî bin wê di wê temenê de wê ew wê di wê temenê de wê ew wê intibayê wê li ser wê rengê fahmkirinê re wê bidina me ku wê ew wê bi têgînek intibayî a ji wê hanîna derxistinê û li wê lê ghiştinê a bi hiş û hwd re wê di temenekê darazî û hwd de wê, xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê weke nûqteyekê wê ew rastîya ku ew di wê temenê de wê bi hebûna wê re ku ew were fahmkirin wê di wê temenê de wê, li cihê xwe wê weke di temenê fahmkirinê de li wê negihiştî li fahmkirinekê wê di dîmenekê de wê bimênê. Em dikarin wê di wê temenê de wê bi minaqekê bi wê rengê wê werênina ser ziman ku em, hebûna wê ya tiştî a esasî bi D'yê wê fahmbikin û ya lêbarkirinê bi fahmkirinê û ankû ji wê derhanînê a bi fahmkirinê û hwd wê weke C'yê wê fahmbikin wê, di wê temenê de wê ya ku wê, di wê temenê de wê weke li şûna herdûyan di dîmenekê de û ankû wê weke bi serê xwe wê were fahmkirin wê weke tenê aliyê C'ê bimênê. Lê aliyê din ê D'yê wê weke ku ew dervî wê fahmkirinê wê di

dîmenekê de wê bimênê. Di awayekê de wê dema ku ez mirov wê, di wê rengê de wê, bi wê re wê ji aliyekê din ve wê, li wê bihizirê wê mijare lê barkirinê wê weke aliyekê wê yê hizirkirinê wê xwe di dîmenekê de wê bi wê re wê di rengê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê.

Li vir wê di mijare fahmkirinê de wê pêşî wê weke ku wê pêwîstîya bi çerçoveya wê ya rasyonali re wê hebûna heyî wê di rengê de wê pênasebikê bê. Wê dema ku em rajina nanekê û em bêjin nan wê di wê gotinan me de wê, çendî ew nan wê were fahmkirin. Yan jî wê di dewama wê de wê, weke îdeayekê wê têgînek bi nanê ku em li wê dihizirin wê ew wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin`? Di wê temenê de wê, di rengê de wê weke ku wê têgîna hebûna nan wê weke deervî wê ya ideayî wê di awayekê de wê, hebê. Lê di wê rewşê de wê dema ku mirov wê li wê bihizirê wê, ew wê, îdeaya wê, di rengê de wê di awayekê de wê weke aliyê wê yê ku ew di wê de wê bi kûrbûnê wê, bi têgînî wê, bingih û temenê wê di awayekê de wê weke ku wê biafirênê bê.

Ji wê nûqteyê de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê mijara pêwîstîniyê wê di wê temenê de wê di rewşa fahmkiriinê de wê, di awayekê têgînî de wê di dîmenekê fahmkirinê de wê weke ku wê xwe bide dîyarkirin. Lê mijare têkili û ankû bendê rastîtiyê wê di wê temenê de wê di navaroka wê de wê hê jî wê weke aliyekê ku ew bi pêwîstî wê weke pêwîstîya wê ya bi fahmkirinê wê hebê wê xwe di rengê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê.

Di mijare pêwîstîniyê de wê, di wê temenê de wê di nava fahmkirina de wê weke argûmanekê wê cihê wê di wê temenê de wê weke ku wê zêde ne hesan bê ku mirov wê bide dîyarkirin bê. Ber ku wê di rengê de wê bi aliyên wê yên din ên weke yên bi pêwîstîniyê ku ew di dîmenekê de were fahmkirin û ankû ne bi pêwîstîniyê wê were fahmkirin wê çî bê wê weke aliyên ku ew pêşî di wê temenê de ew weke aliyna ku ew werina salixkirin bin. Di wê rewşê de wê, ev wê weke aliyna wê yên ku mirov wê di wê temenê de li ser wan êdî wê fahmbikê bê. Di wê temenê de wê têkiliya têgîna pêwîstîniyê û bi fahmkirina wê ya dîtbariyê re wê wusa xwe li hişê me bide ku wê bi kûrbûna bi hişê me re wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê, bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di çerçoveya argûmana pêwîstîniyê de wê, di wê rengê de wê, bi wê rengê wê li wê nerîna wê ya ku ew weke 'rast' wê were dîtin bi wê re wê,

di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, dîmenekê zêhnî ê ku ew di wê temenê de wê ji aliyekê ve wê were fahmkirin jî wê xwe bide dîyarkirin bê. Di wê temenê de wê dema ku wê gûharîn di wê fahmkirina wê dîmenê de ku wê bi derfet bê ku mirov wê karibê xwe bigihênê li wê, êdî wê weke ku wê ji aliyekê ve wê tevli mijarê kirina têtîna dîmenê bi dîtbarîyê jî wê weke aliyekê wê yê din wê bibê ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di mijare fahmkirina têtîna pêwîstîniyê de wê ev alî wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê weke ku wê di wê temenê de wê bi wê re wê weke ku wê karibê bide dîyarkirin bê. Di w temenê de wê, mijare pêwîstîniyê wê, di awayekê de wê bi intibaya têtîna teqezî jî wê ji aliyekê din ve wê, karibê intibayekê bi xwe re di mejiyê mirov de wê karibê wê bide dîyarkirin. Lê li vir wê mijare pêwîstîniyê wê di wê rewşê de wê, di awayekê de wê, di çerçoveyek salixkirî de wê, li ser wê têtîna hebûna heyî û dîyar re wê, weke dîmenekê wê yê ku em bi wê re wê karibin wê fahmbikin wê hebê. Ku em tiştê ku em wê dibînin ku ew hebê û ku em nikaribin wê bibêjin ku ew nîn a bê wê demê wê ev wê bi awayekê xwezayî wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di aslê xwe de wê dikarê wê di dewama wê de wê bi wê re wê, mijare pêwîstîniyê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, çawa wê were fahmkirin wê di wê rengê de wê, di wê de wê weke ku wê were dîtin wê bi wûcana wê re wê şartûmercê û pêwîstîniyê jî wê di wê temenê heyîna wê de wê weke ku wê bi wê re wê di dîmenên wê yên bi hebûnê re de wê karibê xwe bide dîyarkirin. Li vir em dîsa wergerina li ser mijara ya pêşî. Wê têtîna pêwîstîniyê wê karibê rastîyê weke rastîyê bi xwe re û bi hebûna xwe wê bide dîyarkirin? Yan jî wê di wê temenê de wê têtîliya wê ya bi rastîyê re wê di wê nûqtayê de wê çî bê wê hê jî wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê hinekê din wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman bê.

Di mijare têtîna pêwîstîniyê de wê ew wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê din wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin ku wê çawa wê, di nava kirdeyê de wê weke aliyekê ku ew ji wê were lê têtîhiştin û were fahmkirin ku wê were lê hizirkirin. Ev jî wê weke ku wê bi wê re wê, di wê temenê de wê bi wê re wê karibê wê li wê were lê hizirkirin. Di wê çerçoveyê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare pêwîstîniyê wê li ser temenê ku me hinekê wê hanî ser ziman wê çawa wê, weke ku wê bê ser ziman wê di temenekê de wê, di mijare rastîyê de wê ew wê fahmbikê bê.

Ji aliyê têngîna rastîfîyê ve wê mijare ku mirov wê hilde li dest wê dikarê, di wê temenê de wê bi wê re wê di wê rengê de wê di awayekê de wê hilde li dest. Di deverê li jor de me bahsa ku wê dema ku wê A xwediyê gotina pêwîstîniyê bê wê, çawa wê, rastbûna B'yê wê bi wê pêbawer bikê wê hanî ser ziman.

Mijare bi fahmkirina argûmana pêwîstîniyê

Di awayekê de wê, di wê temenê de wê weke ku wê bi temenekê apriori ku wê, A wê B'yê wê bi hêncet bikê bê. Ev wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê weke ku wê bi xwe re wê biafirênê û wê karibê di wê temenê de wê hinekê din wê li ser temenê apriori wê were lê hizirkirin. Ya ku wê di wê temenê de wê, bi têngîna apriori wê bikê weke têngîna hêncetê wê di zane min de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê li wê bihizirê bê.

Di wê çerçoveyê de wê kombinyona nava aliyê me yê fahmkirinê û yê tişt û ankû rewşa ku ew were fahmkirinê wê têkiliya ku wê were danîn wê li ser wê temenê wê, bi hizirkirinê me yên ku ew di awayekê de wê di temenê girêdanê û hwd de ku wê bi wê re wê werina kirin re wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Wê dema ku wê bahsa têngîna pêwîstîniyê wê were kirin wê hinek awayên hizirkirinê ên weke bi matematikê û hwd re wê bi têngîna pêwîstîniyê re wê weke têngîna derpêşî ku wê werina ser ziman wê bibin. Minaq wê weke $2+2=4$ ku wê bikê û hwd. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê dema ku em li gotî wê mantiqê ku me li jor hanî ser ziman wê demê A wê weke ku wê li gorî mantiqê wê bi awaekê pêwîstîniyê wê pêbawer bikê ku ew wê rast bê. Lê li vir wê di awayekê din de jî wê ev têngîna wê, çendî ku wê di wê rengê de wê bi wê re wê, bide dîyarkirin wê ew tenê wê weke rewşekê bê. Minaq wê di awayekê din de jî wê karibê encamên cihê li ser wê denklema re ew jî wê werina derhanîn. Ev jî wê weke aliyên wê yên din û wê weke şewayna hiş ên ku ew pêşî werina kifşkirin û bi wan ew were lê hizirkirin bê.

Lê li vir wê di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê li wê nûqteyê pirsekê li wê bikê. Minaq wê bi awayekê sehî li wê hizirkirinê bi awayekê pêwîstîniyê pêbawerkirina ku wê $2+2=4$ wê rast bê wê çendî wê karibê wê di temenê de wê werênê ser ziman bê? Di temenê pêwîstîniyê de wê, dema ku ew di wê temenê de wê were hildan li dest wê ne tenê weke ku wê bê derxistin dervî zanîna me û ankû fahma me wê di awayekê de wê bibê wê her wusa wê di awayekê din de jî wê weke ku

wê, ew teqez hebê wê di awayekê de wê, weke ku wê li wê were lê hizirkirin bê. Di aslê xwe de wê weke pirsgirêkek matematikê jî wê di fahmkirina wê de ku wê di wê rengê de wê, dema ku wê were fahmkirin û wê dervî zanînê wê di awayekê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin êdî wê di wê temenê de wê weke ku wê ji fahmkirinê wê qûtbûnek wê di herikina têgihîştinên me de wê weke ku wê ji wê were kirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê nûqtayê de wê mantiqê rast dîtînê wê li ser çî wê were avakirin û fahmkirin? Minaq wê dema ku wê, di awayekê de wê şaşkirina wê ku ew newê kirin wê weke temenê rastkirina wê fahmbikê wê ji aliyekê ve wê were dîtîn. Lê her rastî wê di awayekê de wê bo ku ew bibê rastî wê di xwe de wê ya wê aliyê xwe yê din jî wê di awayekê de wê weke ku wê di xwe de wê bihawênê û wê di wê temenê de wê, karibê wê bi wê re wê, fahmbikê bê. Li vir wê pirsê ku mirov wê di wê temenê de me, di awayekê de wê li jor wê hanî ser ziman wê dikarê wê di wê nûqtayê de wê li vê nûqtayê jî wê bikê û wê karibê wê li ser wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê werênê ser ziman bê.

Minaq ku ew A wê pêbawer bikê ku wê ew rast bê wê, karibê bibê rast? Yan jî wê karibê weke rast bê dîtîn? Di wê temenê de wê dîtina li wê ku wê weke bi hêncetkirina li rastiyê wê, di wê temenê de wê ji aliyekê din ve jî wê sînorên wê yên fahmkirinê jî wê di awayekê de wê, weke ku wê di rengekê de wê weyn bileyizin. Minaq wê, dema ku mirov wê di roja me de bi tiştêkê pêbawerbikê ku ew rast bê û di demên piştê em bigihijina têgînek din û bi wê li wê bihizirin ku ew dikarin weke ne rast jî bê bi wê fahmbikê wê di wê temenê de wê ev wê weke têgînek ku wê di xwe de wê çerçoveya fahmkirinê a bi sînorê me yê fahmkirinê re jî wê bi xwe re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê.

Di mijare fahmkirinê de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê di wê temenê de wê bi wê re wê di rengekê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê. Di mijare rast dîtînê de wê, di wê temenê de wê, dema ku em ji aliyê weke bi dîtina A ku wê ew wê rast bibê wê ew intiba wê di wê rewşa fahmkirinê de wê weke ku wê bi mirov re wê çêbibê ku wê weke ku ew obje û kirdeya ku ew were fahmkirin ew weke li wê korbûnek bibê wê rewşek jî wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Ev jî wê bi temenê pirsê weke 'ku em wê rast bibiînin wê karibê ew rast bibê' re wê karibê wê li wê bihizirê û wê werênê ser

ziman. Em ku wê gotinê wê weke derpêşekê wê bi gotin bikin û wê werênina ser ziman û bibêjin ku wê, dema ku em ew rast dît wê rast bê wê, vajîya wê jî wê karibê bi heman rengê weke bi rengê ku em wê rast nebînin wê ne rast bê re wê di rengekê de wê karibê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê, di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Di wê çerçoveyê de wê mirov dikarê wê fahmbikê ku wê di wê nûqteyê de wê, di rengê fahmkirina wê de wê, weke bi temenekê apriori ku wê dema ku wê weke bi bûna xwediyê gotina pêwîstîniyê a A re ku wê bibê re wê di wê temenê de wê weke aliyê wê yê ku wê, karibê li wê were lê hizirkirin bê. Di aslê xwe de wê di wê temenê de wê, ev wê, di wê rengê de wê, dema ku mirov wê, weke rast bibîne û ku ew rast bê û ne rast bê wê çawa wê bi wê rewşa hebûna rastîfî û ankû nebûna rastitiya wê rewş û ankû heyîna ku mirov wê bi kirdeyî wê fahmbikê re wê têkiliya fahmkirinê wê dênê? Di wê rengê de wê, dema ku em li ser wê temenê wê bi rengekê wê bi gotina pêwîstîniyê re wê bi wê re wê li wê bihizirê wê demê wê di wê rengê de wê xwe bide dîyarkirin ku wê, dema ku me ew got ew rast a wê demê ew teqez rast bê û ankû ew vajî ku me got ew ne rast a wê ne rast bê re wê, di wê temenê de wê ew têngîna me ya pêbawer wê di wê rengê de wê ji wê rewşa ku ew were fahmkirin ku ew rast a û ankû ne rast a wê weke ku wê dûr wê weke têngînek bi serê xwe û di xwe de wê weke ku wê xwediyê fahmkirinekê de wê dîmenekê wê bide nîşandin. Rastiya dervî me heya wê weke ku wê çavên me li wê girtî bê wê dîmenek wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Ev dîmen jî wê weke dîmenekê ku wê bi pêwîstî ku wê giring bê ku mirov li ser wê **bisekinê** bê. Li vir wê têngîna pêbaweriyê wê êdî wê di wê nûqteyê de wê weke ku wê pirsgirêka wê ya rastîfîyî wê di rengekê de wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di wê nuqteyê de wê pirsgirêka rastîfîyê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê di wê temenê de wê, rewşa fahmkirina a pêbaweriyê ku em wê di xwe de wê weke di rengekê fahmkirinê de wê kişfdikin de wê bi wê re ew dibê. Ev rengê pêbaweriyê wê di wê rewşê de wê dema ku mirov wê li wê dihizirê wê di xwe de wê weke ku wê li ya derve wê girtî jî bê wê di dîmen û awayekê de wê, xwediyê rengekê fahmkirinê a ku mirov wê di wê temenê de wê bi wê re wê fahmbikê bê. Di dewama wê de wê, dikarê

wê bi wê re wê, ev aliyê ku em bi wê re wê dibînin ku wê weke li rastiye girtî bê wê di wê temenê de wê, çawa wê rastî wê bi wê re wê were fahmkirin? Yan jî mirov dikarê wê ji du aliyan ve wê di wê temenê de wê fahmbikê. Wê ew 'rastiya' ku ew bi wê dihê pêbawerkin ku ew 'heya' û ya ku ew dervî wê weke ku ew di dîmenê ku ew li wê girtîya ew çî ya wê weke du rastiye bi fahmkirinê re wê di dîmenekê de wê xwe bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê bidina dîyarkirin. Ev ali wê weke aliyekê ku wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê hinekê din jî wê li ser wê bisekinê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Li vir wê di gotina rastiye de wê, dema ku mirov wê li wê bihizirê wê çendî wê cihê pêbawerîye wê bi wê re wê hebê? Di aslê xwe de wê di destpêkê de wê dikarê wê pirsê wê bi wê re wê di awayekê de wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê hinekî wê bikê ku wê werênê ser ziman.

Di wê rewşê de wê, di çerçoveya têgîna subjeyî de ku mirov wê li wê dinerê wê di awayekê de wê pêşî ez jî aliyekê din ve wê têgînekê wê werênima ser ziman û piştê li wê nûqteyê cardin wê vegehirim. Ew jî wê karibê di wê nûqteyê de wê bi têgîna rastîye re wê di awayekê de wê temen û awayekê fahmkirinê wê weke ku wê karibê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di nava têkiliya fahmkirinê a weke 'rast dîtinê' de wê, di awayekê de wê, levkirinek ku wê mirov wê di wê nûqteyê de wê weke ku wê kifşbikê wê, hebê. Hinekî jî wê li ser wê levkirinê re wê, dikarê wê mijarê wê jî wê aliyê ve wê, di rengekê de wê werênê ser ziman. Minaq wê, dema ku em tiştê wê weke ku em wê rast bibînin û weke ku em zanibin ku ew rast a jî wê di awayekê de wê ew rastî wê çawa wê hebê wê weke aliyekê wê yê din wê karibê xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê karibê dervî hebûnê û demê wê fahmbikê? Wê dema ku di wê nûqteyê de bersive me di çerçoveya fahmkirina wê ya di nava demê de bê wê demê em dikarin wê hinekê wê di şewayekê de wê bi rewşa levkirinê re wê fahmbikê bê. Di wê rewşê de wê dîmenekê din ê rastiye û ankû rast dîtinê wê di wê rewşê de wê weke ku wê karibê xwe bi wê re wê di rengekê de weke ku ew bide dîyarkirin. Minaq wê, rastiye wê cihê wê û dema wê hebê ku ew bi wê re weke rast û ankû ne rast karibê wê bide dîyarkirin? Di wê temenê de wê demê wê dema ku ev hebê û ankû nebê dervî wê ku mirov wê li wê bihizirê wê demê wê rewşek û dîmenekê din ê weke di wê rengê bi hiş ê fahmkirina weke bi rast dîtinê û ankû rast nedîtinê re wê bi wê re wê hebê. Di wê rewşê de wê, dema ku mirov wê bahsa wê

bikê wê di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê ku ew xwe bide dîyarkirin ku wê mijare rast dîtînê wê di awayekê de wê di wê rewşê de wê bi ahenge nava rewşa bi deverê û û hwd re wê direngêkê de wê, ji aliyekê ve wê, weke ku wê têkiliyek wê hebê wê dîmenekê fahmkirinê wê xwe bide dîyarkirin.

Lê ev rast dîtîn û ankû rast ne dîtîn wê karibê wê dervî wê hebûna k uem wê weke rast pênase dikin ew dervî wê jî wê di rengêkê de wê weke ku wê karibê wê di dîmenekê de ew were pênasekirin. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di wê rengê de wê fahmbikê bê.

Di dîmenê rast dîtînê de wê, rewş wê weke aliyekê wê temenê rast dîtînê wê dervî wê rewşê ku ew heya weke rastî û hwd wê karibê bi xwe re ew di dîmenekê de ew xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, mijare levkirinê a bi rewşê re wê, di wê temenê de wê dikarê wê bi gotinekê ji rêzê a ku ew carna di nava gel de wê were ser ziman wê bi wê re wê ji aliyekê ve wê werênê ser ziman. Gotinên weke 'rastî ku ew di dem û cihê wê de hat ser ziman wê hingê wê rast bê' re ku mirov wê li wê bihizirê wê di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di wê çerçoveyê de wê demê wê bi rewşê re wê dîmene ku ew bi wê re wê, di çerçoveya wê ya li wê nerînê û dîtînê de wê, dîmenekê rastîfîyê wê bi wê re wê karibê xwe bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê, di her rewşê de wê di çerçoveya levkirin û levnekirinê de wê encamên wê yên ku wê bibin wê bi wê re wê karibê werê lê hizirkirin. Minaq wê dema ku wê, gotinek wê rast wê were dîtîn wê encamê wê çî bin û ankû rast newê dîtîn wê encamên wê çî bin û ankû bi çî awayê ew rast dihê dîtîn û dihê fahmkirin wê weke aliyên wê yên ku wê bi wê re wê karibê li wê were lê hizirkirin bê. Di rewşa rast dîtînê û ankû wê weke ku wê mirov bi wê re wê karibê wê li wê bihizirê wê di dîmenekê de wê, rengêkê wê yê fahmkirinê wê xwe bi wê re wê were dîtîn.

Ev dîmen wê di nava jîyane mirov a asayî de jî wê weke dîmenekê ku mirov wê di wê temenê de wê carna wê bikardihênê bê. Wê dema ku mirov wê tiştêkê wê weke ku ew 'rast dihê gotin' û ankû 'weke rast nahê gotin' û hwd ku mirov wê li wê bihizirê wê di wê temenê de wê, bi wê re wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di aslê xwe de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê di wê çerçoveyê de wê, ji rewşên ku ew dibin wê gihiştina rengên

fahmkirinê wê di wê temenê de wê, di rengê de wê di wê temenê de wê mirov dikarê wê bi şibihênê awayekê geometrikî ku wê li ser xatekê û awayekê ku wê her awa û rengên wê yên ku ew bi wê xêzkirinê ku wê çendî wê karibin awayekê bi fahmkirinê wê bidina çêkirin wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Minaq wê dema ku e tiştê li hewa ku ew weke tayrekê difirê em nikarin bêjin ew hesinek a. Yan jî em dema ku em hesibekekê dibînin em nikarin bêjin ku ew zindiyek a. Wê dema ku em zindiyekê dibînin em wê di wê rewşa wê de wê bi awayê wê re wê cihê dikin. Wê minaq wê heywan wê hebin. Ajal wê hebin. Awayên din ên zindiyî wê hebin. Wê hemû wê her yekê wê di awa û reng û cihêyîya xwe de wê di rengê de wê weke ku ew wê hebê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê di wê rengê de wê fahmbikê û wê werênê aser ziman bê.

Wê di wê temenê de wê, ev wê di awayekê de wê, li ser rewşên weke yên bi kirinê re wê dema ku mirov wê bi wê re wê li wê dihizirê wê di wê rengê de wê, karibê wê ji wê aliyê ve wê di awayekê de wê bi wê li wê bihizirê. Minaq wê awayek wê hebê wê bi xosletên xwe re wê hebê. Di wê temenê de wê gavavêtinên me bin, hebûnek zindiyî û ankû ne zindiyî bê wê di xoslet û awayên xwe de wê xwediyê ciheyiyekê bê. Wê di wê temenê de wê di awayekê de wê dikarê wê bi wê re wê di awayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê çerçoveyê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare mijare rengên fahmkirinê wê di wê rengê de wê bi wê çerçoveyê re wê weke ku wê awa bistênê û wê karibê wê li wê were lê hizirkirin. Di wê çerçoveyê de wê awayên fahmkirinê wê li ser wê temenê wê reng û awa wê bistênin û wê bi rengên ku ew dihên fahmkirin re wê, dîmenekê fahmkirinê wê bi xwe re wê di mejiyê me de wê biafirênin. Her awa wê, di wê temenê de wê hem bi awayê xwe yê hebûnê û hem jî wê bi rengê fahmkirina wê ya darazî û hwd re wê, di wê temenê de wê karibê wê fahmbikê. Di wê temenê de wê dema ku em wê bahsa tiştê wê bi başî û nebaşî wê bikin wê ev têgîn wê di nava jîyanê de wê di aslê xwe de wê ti awayên wan ên weke bi darêjkî û hwd wê nebin. Em tenê wê li ser awayên hebûnên hena re wê salix dikin û wê bi wê re wê dihênina ser ziman. Wê bi wê re wê di awayekê de wê fahmbikin û wê dihênina ser ziman.

Di her awayê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê

fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ev rengê lê tégihîştinê wê di wê temenê de wê, rengên hizirkirinê ên weke intiba û hwd wê weke aliyên ku wê bi wê re wê karibê ew were lê hizirkirin bê. Di wê çerçoveyê de wê di dewama dîmenê lê tégihîştinê û ankû 'rast dîtinê' de wê di wê temenê de wê ew çerçoveya tégînên weke yên baş û nebaşîyê ku wê, bi awayekê wê bi wê re wê were lê hizirkirin wê karibê wê bi w re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê. Ev wê, di wê temenê de wê, di wê çerçoveyê de wê, temenê wê tégîna rast dîtinê û ankû rast nedîtinê, baş dîtinê û ankû baş nedîtinê û hwd wê çî wê bi afirênê?. Wê di wê çerçoveyê de wê dema ku mirov wê bi wê re wê li wê dihizirê wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê wê êdî wê karibê xwe bi wê re ew wê bide dîyarkirin bê. Di aslê xwe de wê, mijare rast dîtinê wê di wê temenê de wê li ser wê dîmenê lê hizirkirinê de wê weke aliyekê ku wê di temenekê epistemolojikî û fenomenolojikî û hwd de wê karibê wê di wê de wê bi gelek ali û awayên ku ew bi wê re wê were lê hizirkirin û hwd re bi wê re lê were kûrbûn. Ev wê di serî de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê kifşbikê bê. Di awayê fahmkirinê de wê di wê temenê de wê tiştê ku me ew dît wê çî hizirê wê bi me re wê çî bê wê bi wê re wê di wê hizra ku ew çêbû wê çî wate, kirde û hwd wê hebê wê ew wê weke aliyên wê yên din bin ku em di wê temenê û çerçoveyê de wê bi wê re wê li wê bihizirin bin.

Li vir di dewama mijarê de wê aliyekê wê yê din wê bi tégîna apriorî'yê re wê dikarê wê li wê were lê hizirkirin. Minaq wê dikarê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê dikarê wê di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di aslê xwe de wê di mijare apriorî de wê, ya ku wê were dîtin wê, li ser wê temenê wê yê fahmkirinê ê bi derpêşî re wê pêşî wê li ser temenê bi rastbûnê û yê weke bi kirdeyê ku ew sînorê wê dîyarkirî re ew were dîtin û fahmkirin bê. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku em wê hinekî li ser mijare apriorî'yê re wê li wê bihizirê wê ev wê weke aliyekê wê yê ku ew wê, di wê temenê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê.

Di wê tégîna rastbûnê de wê, tégîna pêwîstîniyê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê bê. Di wê rewşê de wê, rastbûna ku ew bi tégîna pêwîstîniyê wê bi wê re wê li wê bihizirê wê weke ku wê kirdeya ku ew şartûmercên pêwîstîniyê di xwe de pênasebikê re wê di rengekê de wê bê dîtin. Di wê rewşê de wê, mijare kirdeya ku ew şartûmercên pêwîstîniyê ew di xwe de wê herê dikê wê weke ku wê dema

ku ew di asta pêşî de ku ew hat dîtin wê weke ku ew di cih de wê weke rast wê were dîtin û wê, xwe bide dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê mijare kirdeyê wê di wê temenê de wê, aliyê wê yê bi fahmkirinê re wê weke aliyekê wê yê ku ew çendî wê rast jî wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku ew bi wê re wê karibê bi gelek aliyên wê yên din re ew were fahmkirin wê hebê bê. Di mijare têngîna pêwîstîniyê de wê di fahmkirina kirdeyê de wê, di awayekê de wê bi ya aliyê nepêwîstîniyê re wê di awayekê de wê di zikhev de wê derbas bibê. Wê aliyê pêwîstîni û yê nepêwîstîni wê di awayekê de wê di wê rewşê de wê, bi hevdû re wê di wê fahmkirinê de wê di awayekê de wê weke hinek aliyên wê yên ku ew bên dîyarkirin wê bibin.

Di wê rewşê de wê ya ku wê, temenê wê biafirênê jî wê ne tenê wê ji aliyê wê têngîna ku me ew wê fahmkir re wê bi sînor wê bibê. Pêşvçêûnên me yên bi fahmkirinê û rengên din ên fahmkirinê û li wan gihiştinê û hwd wê di wê temenê de wê, di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê fahmbikê bê. Wê di wê temenê de em, dikarin wê bi gotinek ji rêzê re wê werênina ser ziman. Wê dema ku em dibêjin 'min ew pêşî fahm nekiribû lê min ew nûha êdî fahmkir' ku mirov wê dihênê ser ziman wê di wê têngîna de wê kirpendina pêvajoyek fahmkirinê a ku ew dibê û wê li ser wê re wê bi encamên wê re wê li wê têgihiştinê û ankû gihiştinê wê bibê wê bi wê re wê were fahmkirin bê.

Ev wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê bê. Di awayekê de wê di wê de wê li ser wê temenê wê bi têngîna apriori wê fahmkirinên wê ku wê bahsa wê bikê wê, di wê rengê de wê çawa wê were fahmkirin wê di wê rengê de wê, were lê hizirkirin. Wê xosletên derpêşekê wê di wê temenê de wê, di rengekê de wê bi wê pêvajoya fahmkirinê re wê, karibê wê fahmbikê. Li vir wê pirsê jî wê dikarê wê bikê ku wê weke ku wê Chilsolm ku wê dema ku ew bahsa derpêşê dikê bi têngîna apriori dikê û wê bi hinek nîşeyên ku ew ji leibniz digirê ku ew çendî wê bahsa têngîna metafizikê nekê jî lê ku ew wê di awayekê de wê, di rengekê şîrovevî ê ku ew dikê de wê bi kirpendinên xwe re wê di rengekê bi wê rengê de wê werênê ser ziman jî wê, bi wê re wê, karibê bi wê rengê wê di awayekê de wê werênê ser ziman bê? Di wê temenê de wê ev nîqaşên ku ew li ser têngîna apriori re wê werina kirin wê di çerçoveya nîqaşên li ser hebûn û ankû nebûna zanîna apriori de ku wê werê kirin de wê ev wê were kirin. Li gorî têngîna Chilsolm wê dema ku wê zanîna apriori û têngîna hêncekirinê

a apriori şartûmercên wê wekhev bin wê ew wekhevi bi têtîna apriori a bi hêncetkirinê re wê weke ku wê çerçoveya ya rastîn wê weke ku wê bi xwe re wê werênê li holê û wê bide dîyarkirin. Lê wê dema ku ew ne weke hev bê wê demê wê di wê temenê de wê li ser temenê kê m zanînekê re wê di rengekê de wê di awayekê de wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê di wê nûqteyê de wê têtîna 'rastîya bi şart' wê di awayekê de wê çawa wê bi wê re wê bibê wê ew wê di dewama wê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Wê jî di wê çerçoveyê de wê dikarê wê bi gotinekê wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, çerçoveya têtîna zanîne a apriorî bi şartî ku wê li wê were lê hizirkirin wê ev wê li ser çi temenê wê karibê wê bi derfet bê wê pêşî wê di awayekê de wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê li wê bihizirê bê. Di wê mijarê de wê, kripke wê li ser têtîna 'bi navkirin û kirpendinên bi nabê' ên bi kirdeyî ku wê di wê temenê de wê çawa wê bibin wê di awayekê de wê bixwezê ku ew di rengekê de wê li wê bihizirê û wê fahmbikê. Li ser wê nûqteyê re wê, bixwezê ku ew bixwezê rewşê wê fahmikê. Di wê temenê de wê di wê nûqteyê de wê, pirsên ku wê derkevin wê di wê temenê de bin ku wê, navê wê çawa wê danîşandinekê wê di xwe de wê bikê, di nava dînya ku em dijîn de wê 'di temenê wekheviyekê de' wê çawa wê bi derfet bê ku mirov wê li ser têtînenê weke şibandinê û hwd re wê fahmbikê bê, Wê pîvana ku wê wekheviyê wê çebikê wê çi bê, dervî têtîna apriori a bi pêwîstînan zanîne û ya aposteriori'ya hêrînê awayekê din ê zanîne wê bi derfet bê û hwd wê, weke aliyên ku wê di wê temenê de wê weke aliyên bi kirdeyî ku wê di temenê lêpirsînê û bi hewldana fahmkirinê re wê bixwezê ku ew wê fahmbikê bê.

Di dewama mijarê de mijare zanîne û têtîna epistemolojikî

Di dewama wê de wê mijare zanîne ku wê di temen û awayên cihê de wê bi wê fahmkirin û sazûmankirinê wê çawa wê bi derfet bê û yan jî wê di wê temenê zanîne de wê ew wê çendî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê bê wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Mînaq wê li gorî kripke wê gotinên apriori û yên pêwîstîniyê ku wê weke gotinên ku wê di qadên cihê de wê, derkevina hemberî me bin. Wê gotina apriorî'yê wê li ser temenekê epistemolojikî wê bixwezê ku ew wê şîrovebikê û wê di wê çerçoveyê de wê fahmbikê û wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Di nava têtîna apriori a kevn de wê, dema ku wê bahsa zanîna apriori wê were kirin û ank û wê biheta kirin wê weke têtînek zanîne a ku ew li

ser temenê azmûnê ku ew ne hatiba bidest xistin ba. Di aslê xwe de wê di wê temenê de wê, weke ku me li jor li deverekê wê hanî ser ziman wê nîqaşên li ser zanîna bi azmûnê a bi dest xistinê û ya weke ya 'dervî azmûnê' wê hertimî wê weke mijareka ku wê aqilê mirov wê bix we re wê bide mijul kirin. Wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di aslê xwe de wê, di nava têngîna epistemolojikî de wê li têngîna apriori lê hizirkirinê wê di wê temenê de wê bi gotina pêwîstîniyê re wê di temenekê epistemolojikî ê cihê de wê li wê hizirkirin wê hinek aliyên din ê bi hizirkirin wê bi xwe re wê bide dîyarkirin bê. Gotina pêwîstîniyê wê dema ku mirov wê li wê dihizirê wê di kirdeya wê de wê hertimî wê weke ku wê têngîna metafizikî wê di xwe de wê bihawênê wê hertimî wê têngîhiştinekê û ankû lê ghiştineka bi fahmkirinê wê bi xwe re wê di renekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê di wê temenê de wê di awayekê de wê di mijare fahmkirina têngîna apriori de wê di wê temenê de wê, ji wê aliyê ve wê dema ku em têngîna apriori û ya pêwîstîniyê ji hev cihê wê hildina li dest wê çî rengê fahmkirinê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin wê di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê hinekê li wê bihizirê bê.

Di nava epistemolojiya hemdem de wê şîroveyên ku wê li ser aprioriyê wê werina kirin de wê hin bi hin wê di wan de wê were dîtin ku wê gotinên apriori û yên pêwîstîniyê wê di awayekê de wê weke du gotinên ji hev cihê ku wê werina hildan li dest bin wê werina dîtin. Yek ji wan kesê ku ew bi wê rengê dihilde li dest wê di wê temenê de wê kripekê bê. Ew di wê warê de wê têngîna apriori û ya pêwîstîniyê wê li ser temenên cihê wê bixwezê ku ew wan hilde li dest û wan fahmbikê û werênê ser ziman bê.

Wê dema ku em wê gotina apriori û ya pêwîstîniyê wê di awayekê de wan bi hev re dihilde li dest wê di wê temenê de wê çawa wê karibê bi hevdû re di ahengekê de wan hilde li dest û di wê temenê de wan fahmbikê û wê karibê were hilde li dest? Di aslê xwe de wê, di wê temenê de ku em gotina apriori wê li ser temenê zanînê wê fahmbikin wê ya pêwîstîniyê wê weke renekê wê yê fahmkirinê wê xwe bide dîyarkirin û ev têngîna wê di renekê de wê bi xwe re wê karibin weke ne di heviyekiyekê de bin bi dîmenekê re ew xwe bidina dîyarkirin. Di wê temenê de wê, weke têngînekê û wê pêwîstîniyê wê di wê mijarê de wê bi ya apriori'yê re wê çawa wê ji hev wê cihê wê werina fahmkirin wê di

wê nûqteyê de wê pêwîst bê ku em hinekêê din di dewama wê de wê li ser wê bisekin in bin.

Di aslê xwe de wê mijare têngîna apriori û ya pêwîstîniyê wê dema ku mirov wê li wê dihizirê wê di wê temenê de wê dikarê wê di awayekê de wê bi wê re wê di wê rengê de wê hinekê li ser wê bihizirê. Di mijare pêwîstîniyê de wê di wê temenê de wê, têngîna pêwîstîniyê wê di wê rengê de wê, çawa wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê li wê bihizirê bê. di aslê xwe de wê di mijare pêwîstîniyê de wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê mijare pêwîstîniyê wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di dewaama wê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê. Di awayekê din de jî wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê mijare pêwîstîniyê wê, di rewşa hebûnê de wê çawa wê karibê wê, bi pêwîstîniyê wê fahmbikê wê di serî de wê ew wê weke pirsekê wê karibê xwe bide dîyarkirin û wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê li wê bihizirê bê..

Em li ser wê temenê wê dikarin wê diawayekê de wê hinekî din wê li ser wê bihizirin û wê di wê temenê de wê li ser temenê têngîna pêwîstîniyê re wê li wê bihizirin. Minaq wê di wê temenê de wê, dema ku em rewşekê wê bi pêwîstîni wê salixdikin wê bi wê re wê çi wê weke ku wê were qastkirin? Ev wê weke aliyekê wê yê pêşî bê ku mirov wê pêşî wê hinekê wê li wê bihizirê bê. Minaq em dikarin wê bi têngînek ku wê di hemû dûnyayê de wê weke ku wê bi heman pêvanê re wê hebê wê karibê wê werênê ser ziman. Minaq têngîna metreyê û ankû ya pîvanê re wê di wê temenê de wê hinekê wê li wê bihizirê. Di wê temenê de wê, mijare pîvanê wê dikarê wê li ser çi temenê wê fahmbikê? Di awayekê de wê tişt wê dema ku ew weke ku ew hat pîvandî jî wê di awayekê de wê weke ku wê pêwîstîya salixkirina wê weke ku wê hebê. Di wê temenê de wê di nava tiştê û rewşa pîvanê de wê bi wê re wê rewşa ku wê xwe bide dîyarkirin wê di aslê xwe de wê rewşek dîtbar bê. Minaq wê dema ku em tiştê wê bi têngîna mereteyê û ankû pîvanê re wê salixbikin wê di wê temenê de wê ew tişt wê weke ku ew teqez bê? Wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman? Di wê temenê de em dikarin wê li ser temenekê geometrikî wê di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirin.

Minaq wê dema ku em qadekê wê di pivîn wê weke ku wê 'qadên werina pîvandî' û ankû 'qadan pîvayî' wê di her deverê de wê karibê wê rastî wê were. Di wê temenê de wê her rewş wê dema ku ew weke ya dîn jî bê ku ew piştî ku ew hat salixkirin wê tenê wê weke dîyardeyekê wê dîmenekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê têngîna

metreyê û ankû pîvanê wê di wê temenê de wê tenê wê weke têngînekê wê di awayekê de wê bimênê li holê. Ji aliyê îdeayê ve wê hildana wê ya li dest wê weke aliyekê din ê mijarê bê. Emê wê piştî li wê werinê de.

Nûha em pêşî wê aliyê wê yê din ê ku ew rewşa pîvanê wê dema ku em wê li wê dihizirin wê dema ku me ew kir wê çawa wê were fahmkirin wê di wê temenê de wê, di wê rengê de wê hinekê din wê li ser wê bihizirin. Minaq wê di wê temenê de wê dema ku em bibêjin metreyek û ankû pîvanek û di dewama wê de wê bibêjin 'du metre û ankû du pîvan' û wê bi wê re wê werênina ser ziman. ya piştî wê ya pêşî re wê were ku ew weke ya duyan bê wê, di wê temenê de wê weke metre û ankû pîvanek ku ew li dûv wê 'weke wê' bê? Di wê temenê de wê ev wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku ev çendî ku wê bi nerînek hesan wê weke hesan wê were dîtin bê wê wilqasî jî wê weke nerînek komplika jî wê xwe di renekê din ê fahmkirinê de wê weke ku wê karibê ew xwe bide dîyarkirin bê. Minaq wê di wê 'du metreyê' piştî ku wê were de bê û ankû du pîvanên piştî wê werina de bin wê di wê temenê de wê çawa wê, karibê wê fahmbikê? Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê û wê werênê ser ziman bê. Di temenê matematikê de ku mirov wê li wê bihizirê wê çendî ku wê weke ku wê li dûv wê weke ya din wê bi tenê wê werê jî wê di wê de wê bi dîmenekê din wê weke ku wê di wê de wê hebûna du metreyan wê di renekê de wê weke ku wê di wê de wê weke ku wê hebê wê bi dîmenekê din wê li wê were lê hizirkirin û wê were fahmkirin. Di wê temenê de wê, di wê dîmenê wê de wê weke ku wê rewşek ku wê di nerîna pêşî de wê, weke ku wê bi nakok bê ku wê were wê karibê wê di wê temenê de wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Minaq wê di dîmenê wê yê pêşî de wê 'ya duyem wê piştî ya pêşî re wê were û wê, weke ji ya pêşî cihê wê xwediyê dîmenekê û yekekê û rewşek weke ya yekekê bê. Lê di wê temenê de wê, di dîmenê din ê duyem de jî wê, weke ku ew piştî wê dihê wê weke ku ew bi 'duyan' re wê were pênasekirin wê demê wê weke ku ew ew di wê de wê, weke du hebin wê di renekê û awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê, di metreyekê de bê û ankû du metreyan de bê wê di wê temenê de wê di wê de wê salixkirina yekî û ankû duyan wê çawa wê di wê de wê di awayekê sabit wê weke ku wê di wê de wê were

salixkirin wê ew wê weke aliyekê wê yê din wê karibê xwe bi wê re wê li ser wê temenê wê bide dîyarkirin bê.

Li ser wê temenê sabitkirinê de bê wê lê hizirkirin, salixkirin, navlêkirin û hwd wê weke aliyên ku ew bi wê re bin. Lê ev alî wê her çendî ku ew di wê temenê de wê were kirin bê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke ku ew wê bi wê re wê di awayekê de wê hebê. Em dema ku wê, li du cihên cihê ku em yekê li deverekê û ya din li deverekê din wê salixbikin wê ew jî wê weke metreyekê bê û ankû pîvanekê bê û ya din jî wê weke pîvanekê û ankû metreyekê bê. Lê wê herdu wê cihê bin. Wê di wê temenê de wê fektorên cihê û obje û ankû tiştê ku ew hatî pîvan jî wê bi salixkirinê wê re wê ew ji hinek aliyên din ve jî wê di wê temenê de wê, karibê wê, bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê bê.

Di têngîna 'yekê' de wê di wê temenê de wê di temenekê kirdeyî de wê intibaya ku wê yek weke bi salixkirina wê re wê ew wê, were weke yekê dîtî û wê her tişt wê yek jî bê ku wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê lê wê, bi wê re wê ev wê, weke aliyekê ku wê bi fenomenî û dîyardeyî ku wê li wê bihizirê wê cihêbûnê ku ew di wê de wê bibin wê weke ku ew têngînek ku ew nedîtîbê wê di dîmenekê de wê weke ku wê bi wê re wê di awayekê de wê bibê bê.

Yeka pêşî û ya piştê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê ew ji hev cihê bin û wê weke du yekan bin. Lê wê di ya pêşî de wê yek weke ku ew di wê de ew tenê wê bi têngîna yekê re wê were salixkirin wê hebê û yeka ku ew li piştê wê hat danîn wê weke ya 'piştê' li ser pêvake 'piştê' re wê di wê temenê de wê kirdeyek ji ya pêşî jî wê weke ku wê di xwe de wê bicihbikê wê di wê temenê de wê, bi wê re wê were lê hizirkirin. Matematikzanek wê di wê temenê de wê, dema ku ew di wê temenê de wê, di hijmarê de wê li kifşkirinê bi wê hijmarê re wê li wê bihizirê wê di wê temenê ku ew di wê de wê ya pêşî hertimî di ya piştê de wê kifşbikê re wê di wê temenê de û ankû wê di wê de wê bicih bikê û hwd re wê di awayekê de wê weke ku ew wê li wê bihizirê û wê di wê de wê kifşbikê û wê bi wê re wê ew wê werênê ser ziman bê. Di wê çerçoveyê de wê ev wê weke aliyekê wê yê pêşî bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di wê dîmenekê de wê demê wê çî wê weke ya pêwîstî wê li holê wê bimênê bê? Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di aslê xwe de wê di wê temenê de wê ew dîmenê dîtbar ê di têngîna pêwîstîyê

de ku me, weke ku me li jor wê hinekî hanî ser ziman wê di wê temenê de wê li ser wê têngîna pêwîstîniyê re wê dîmenekê cihêtirî wê bi xwe re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê di wê rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ev alî wê di wê temenê de wê pêwîstîya wê hinekî din wê di wê temenê de wê li wê were lê hizirkirin û hinekî din wê di wê de wê bi temenê fahmkirinê û di wê de ê bi kûrbûnê di fahmkirinê de wê hebê. Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, di dewama wê de wê dema ku em bahsa têngîna pêwîstîniyê wê bikin wê weke aliyekê wê yê din jî wê têngîna 'wekheviyê' û ankû di 'heviyekiyekê' de wê dema ku em wê li wê bihizirin wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di wê temenê de wê, dema ku em li têngîma pêwîstîniyê dihizirin ev dîmenê ku em bi wê weke ku me li jor wê hinekî hanî ser ziman wê pênasikirina rewşa gotina pêwîstîniyê wê li ser çî temenê wê bibê wê di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê din jî wê karibê xwe bi wê re di rengê de wê bide dîyarkirin bê.

Di mijare têngîna pêwîstîniyê û azmûnê de wê, di wê temenê de wê di wê temenê de wê dîmenek ku wê bi hev re wê weke ku wê werina fahmkirin wê bi wan re wê di dîmenekê de wê weke ku wê were dîtî wê bibê bê. Di wê temenê de wê, dema ku em wê di wê temenê de wê, tiştêkê wê azmûn bikin wê ew azmûnkirin wê di wê çerçoveyê de wê, rewşek fahmkirinê wê bi xwe re wê bide me. Di hinek nivîsandinên li ser rewşa piştî nivîsandinê de wê, têngîna pêwîstîniyê wê li ser wê rewşa nivîsandinê û hwd re wê weke têngînek wê bixwezin ku wê fahmbikin bê. Lê ez li vir wê dixwezim ku wê werênîma ser ziman wê di wê temenê de wê, di nava nivîsandinê de wê ti tişt wê weke ku wê bi teqezî wê were dîtî wê bi wê re wê weke ku ew 'teqez' rast bê û ankû ne rast bê wê nikaribê wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê, Wê rewşa ku wê di wê temenê de ew bi nivîsandinê hat ser ziman wê di rewşên piştî wê û li ser wê re ku wê werina ser ziman re wê, têkiliya bi hişmendî ku wê bi wê re wê were çêkirin re wê, di wê rewşa dîtîna a bi fahmkirinê de wê di meji de wê karibê wê bide gûharandin.

Di wê dîmenê de wê aliyekê din jî wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin. Ew jî wê nivîsandinek wê weke xwe ku ew bimênê û wê bi têngîna û rengên ên hiş ên cihê ku wê piştre wê werina bidest xistin

re wê karibê nerfina me ya bi fahmkirina wê re di wê de gûharîn bibê? Di wê temenê de wê di wê çerçoveyê de wê, ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di wê temenê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê dikarê wê di awayekê de wê bi wê re wê, werênê ser ziman ku wê mijare derkkirinên bi hiş ên li ser wê re ên cihê û cûda wê di wê temenê de wê, karibê di awayekê de wê, bi şêwayên weke bi darazî, intibayî û hwd re wê, temenê fahmkirinên cihê jî wê weke ku wê bi xwe re wê bi wê re wê biafirênê bê. Ev wê di serî de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Ji aliyekê wê yê din ve jî wê dikarê wê di deama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê mijare fahmkirinê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê ji wê aliyê ku weke ku me di paragrafa li ser wê de wê hanî ser ziman wê di mijare kirdeyê û di kirdeyê de wê bi kifşkirinên nû re wê ev rewş wê xwe di reng û awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê di şêwayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê.

Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku wê mijare kifşkirinên di kirdeyê de wê di wê temenê de wê intiba, şêwayên nû ên fahmkirinê, têgînên li wan lê gihiştî û hwd re wê di awayekê de wê bi wê re wê di renekê de wê weke ku wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê bê Kifşkirinên di kirdeyê de wê, wê di wê temenê de wê bi alikariya têgînên bi hiş ên ku em dervî wê li wan têdigihijin re wê di renekê de wê bi wê re wê weke ku wê bibê. Ev wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê din bê. Di wê rewşê de wê, di wê temenê de wê, êdî wê kifşkirinên ku wê bi wê re wê, di awayekê de wê bibê wê karibê wê di dewama wê de wê, bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Kirde wê, di wê temenê de wê, bi rêya wan fahmkirinên din ên dervî wê û girêdanên weke bi rêya şibandînê, intiba û hwd re wê, di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bibê. Ev jî wê weke aliyên bi bendên girêdanê ên bi zanînê ku wê li ser temenekê epistemikî jî wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê bê. Di wê çerçoveyê de wê di mijare zanîna me ya ku em li wê têdigihijin de wê mijare fahmkirinê wê aliyên ku ew wê didina diyarkirin wê di wê rengê de wê weke ku wê têgihîştinê lê têdigihijînê re wê bibin.

Minaq wê dema ku em tişteke wê derk dikin wê ew tişt wê bi derkkirina wê re wê, bi temenekê azmûnî bê. Wê dema ku em bahsa ava bikin ku ew ji du hidrojen û oksijenekê wê bibê wê ew wê di awayekê de wê bi azmûnên me re wê di dîmenekê de wê were lê têgihîştin bê. Di wê temenê de wê ev azmûna me û têkiliya wê ya bi wê heyînê re ew heyî wê di wê temenê de wê di renekê de wê dîmenekê ku wê, di wê temenê de wê bi kirdeyî ku mirov wê bi intibayî li wê têbigihîjê wê bi fahmkirina pêwîstîniyê re jî wê bide me. Dervî me hebûna avê û di avê sde hebûna du hidrojen û oksijenekê û hwd wê di wê temenê de wê bi wê re wê, weke hebûn û reşwên ku wê bi wan re wê werina azmûnkirin bin.

Di wê temenê de wê ev wê weke aliyên ku mirov wê di wê çerçoveyê de wê karibê wê hinekê bi mijarê re wê bi wan re li wê bihizirê bê. Di mijare wê rewşê de wê ya ku ew dihê azmûn kirin wê ne weke hebûnna ku wê bi wê azmûnkirinê re wê bibin û ankû wê hebin. Wê tenê ya ku wê bi wan re wê bibê wê ew zanîna me ya ku em bi wê azmûnkirinê ji wan digirin bi rêyên weke çavdêriyê, ceribê û hwd re. Lê di wê temenê de wê aliyên wê yên din jî wê di wê temenê de wê hebûna ku ew heyî wê weke hebûnek ku mirov wê nikaribê wê inkar bikê wê weke dîmenê ku wê têngîna pêwîstîniyê ku wê xwe li wê bigirê bê.

Lê di wê temenê de wê dema ku em atomên wê kifşdikin wê bi têkiliya nava wan û kifşkirina wan re êdî bi navlêkirin û bi wê re gihiştina li wê fahmkirina wê re wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê êdî wê di wê temenê de wê, ew wê were hanîn li ser ziman.

Li vir gotinekê jî li ser rewşa bi navkirinê re wê dikaerê wê di awayekê de wê, bi wê re wê werênê ser ziman. Di mijare bi navkirinê de wê hinek aliyên ku em dikarin wan fahm bikin wê hebin. Emê pêşî hinekî li ser wan jî bisekin û piştê herikina mijarê de wê di dewama wê de wê êdî pêde herin. Lê li vê nûqteyê wê rewşa bi navkirinê wê çî wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Minaq em dema ku em dibêjin 'av' wê di wê temenê de wê çî wê bi xwe re wê karibê wê bide dîyarkirin ku e qastî wê ava vexwewartinê dikin? Di wê temenê de wê weke ku wê karibê bahsa tişteke din jî bê. Ji xwe wê bi rêyên weke bi epistemikî ên di gotinê de lê têgihîştinê û kifşkirinên weke bi intibayî ku wê bi wê re wê li wê bihizirê wê di dewama wê de wê bi xwe re wê bidina nîşandin ku wê weke aliyên wê yên din jî ên ku mirov bi wan re li wan bihizirê wê hebin.

Di wê temenê de wê, dikarê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê mijare têngîna intibayê wê di wê temenê de wê, minaq wê, ji gotina 'av'ê wê di kurdî de wê karibê têngînên weke destnîşandinên li

pêş xwe û kirpendinên weke kesên din ên li hemberî xwe jî wê bi wê re wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Lê her gotin wê dema ku ew bi rewş û tiştê re ew hat lê hizirkirin û tefkirin wê êdî wê meji wê di wê gotinê de wê bi xosletên wê tiştê û rewşê wê bidest kûrbûnê wê bikê û wê di wê de wê kifşkirinên ku wê bikê re wê bi wê re wê, êdî ew wê weke wê di awayekê de wê bide pênasekirin. Êdî wê dema ku me ew nav hilda wê ew tişt wê bi wan xosletên wê re wê êdî wê di rengekê de wê bi wê re wê weke ku wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê azmûnkirinên di gotinê û bi teybetî di kirdeyê ên di wê rengê wateyê de ku wê li wan wê were têgihîştin û lêgihîştin wê weke aliyên wê yên din bê ku mirov wê di dewama wê de wan bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyên wê yên ku mirov wê karibê wê di wê tmenenê de wan bi wê re di wê rengê de bi wan re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê hinekî wê di temenekê bi xosletên azmûnkirinê re wê li wê bihizirê û wê karibê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di wê çerçoveyê de wê wê weke aliyên wê yên ku mirov wê karibê di wê temenê de wan bi wê re li wê bihizirê û wê karibê were fahmkirin û bê hanîn li ser ziman. Di mijare azmûnkirinên di gotinê de wê weke aliyekê wê yê din wê bi rewşê û hebûna tiştê re wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê bi wê re wê hinekî din jî wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê di aslê xwe de wê di dîmenekê azmûnkirina bi gotinê re wê weke ku wê di dîmenekê de wê aliyekê apriori û aposteriori wê di zikhev de wê bibin wê di awayekê de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê bibin. Ev jî wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di mijare azmûnkirina bi gotinê re wê dema ku mirov wê di wê de wê li wê dihizirê wê, ji du aliyan ve wê dikarê wê li wê bihizirê û wê bi wê re wê kifşbikê û wê werênê ser ziman. Aliyek wê, di wê temenê de wê bi xosletê gotinê û bi salixkirina bi wê re ku wê di rengekê de wê, bi wê re wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin bê. Di wê temenê de wê, dema ku me bahsa tiştê kir û wê di wê çerçoveyê de wê bi navkir wê ew tişt wê çawa bê bi awayê wê re, bi çi xosletê wê hebê wê di wê temenê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Mînaq em bi gotinê li wê binerin ku wê mînaq 'mîrov nikarê bi firê', 'tayr difirê', 'mar di bin ardê de dijî' û hwd wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê bi wê re wê li wê bihizirê

bê. Wê di wê temenê de wê, bi gotina ´mirov re wê, di wê temenê de wê dema ku mirov wê bi wê re wê li wê dihizirê wê, ew wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê were dîtin ku wê mijare bi gotina mirov re ku wê li wê bihizirê wê azmûnkirina di wê de wê bi hebûna mirovê ku ew dimeşê li ser du lingan, bi destê xwe xwarinê dixwê, dihizirê û hwd re wê bi wê re wê li wê bihizirê. Wê di dewama wê de wê, di wê temenê de wê sînorê di kirdeyê de jî wê bi wê rengê wê li ser wan rengên xosletan û afirandina wan û çerçoveya wan a bi têkiliya wan a bi hev re de wê di awayekê de wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê di dewama wê de wê, bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di awayekê din de jî dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê mijare azmûnkirinên bi zimên re wê di wê temenê de wê hinekî weke ku wê mirov wê kifşdikê wê aliyekê wê yê komplike wê bi wê re wê hebê. Ew jî wê di wê temenê de wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê bi wê re wê werênê ser ziman bê.

Lê li vir wê ev xosletên di gotinê de wê, di awayekê de wê çerçoveya ku ew dide dîyarkirin wê bi aliyê xosletî ve wê aliyekê din ê fenomenolojikî jî wê bi wê re wê temen û çerçoveya wê ya hizirkirinê wê bi wê re wê li wê bihizirê. Mejiyê mirov wê di awayekê hesan de wê fêrî azmûnkirina têkilidanîna a bi xosletan re wê di wê temenê de wê bi wê re wê fêrbikê û wê derxê li têgihiştinê. Ji wê aliyê ve wê ev wê weke aliyekê ku mirov wê bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di nava xosletên tiştê de wê bi hebûnê wê di wê çerçoveyê de wê, li wê bihizirê. Di wê temenê de wê xosletên fîzîkî û yên ne fîzîkî wê di awayekê de wê bi wê girêdana bi hev re a bi hişmendî û hwd ku wê çêbikin re wê temenê wê yê hizirkirinê wê di wê çerçoveyê de wê weke ku wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê bidina çêkirin. Ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di mijare hizirkirinên me yên bi xosletê re wê gotin wê di wê temenê de wê weke çerçoveyek kombinyonî û kompizosyonî a giştî jî wê bi xwe re wê di awayekê de wê weke ku wê biafirênê. Ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê fahmikê û wê werênê ser ziman bê. Di mijare gotinê û hûrgilkirina wê de

wê ev aliyên wê yên xosletî wê dema ku ew dihên kirin de wê her yekê wê weke aliyekê ku wê hem di wê de wê temenê kûrbûnê ê bi fahmkirinê bi aliyên din re wê çêbikê û hem jî wê bi wê re wê bi rengên weke yên şibandî û hwd re ku wê bi têkilidanînen bi tişt û xosletên din û ji wan wê bi intiba û biriqînên ku wê bi têgînê û hwd re wê werê girtin re wê temenê wê yê hizirkirinê wê bi wê re wê di renekê de wê weke ku wê bide çêkirin û dîyarkirin. Ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê bihizirê û wê karibê wê di wê temenê de wê di renekê de wê werênê ser ziman bê. Di dewama wê de wê wekke aliyekê wê yê din jî wê karibê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê mijare fahmkirinê a bi xosletan wê di wê temenê de wê, temenê di gotinê de wê kifşkirinên din jî wê bi wê re wê, di awayekê de wê bi wê rengê wê weke ku wê wê biafirênê bê.

Di mijare gotinê û kirdeya wê de wê, di wê çerçoveyê de wê temenekê hizirkirinê wê weke ku wê bi wê re wê di renekê de wê weke wê biafirênê bê. Lê em wê dikari wê, di dewama wê de wê werênina ser ziman ku wê mijare têgînê wê di wê temenê de wê ji aliyekê din ve jî wê temenekê din ê komplika wê bi hizirkirinê re wê karibê biafirênê. Ew jî wê di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê din jî ê bi wê kûrbûnê re wê weke ku wê karibê ew biafirênê bê. Ew jî wê di wê temenê de wê ew bê ku wê, di mijare hizirkirina bi gotinê û navaroka wê ya bi kirdeyî re wê, çawa wê, di renekê de wê, weke bi xosletên tiştê wê bi wê re wê were lê hizirkirin û ew hatina azmûnkirin di gotinê de wê piştê wê bi razberbûna wan azmûnan di gotinê de bi temenekê hişmendî û hwd re wê êdî wê karibê di dewama wê de wê, bi awa û aliyekê wê yê din jî wê temenekê hizirkirinê wê ji xwe re wê wekke ku wê karibê bide afirandin û dîyarkirin. Di wê rewşê de wê mijare kirdeya azmûnkiri ku wê di nava jîyanê de wê weke temenekê hizirkirinê wê bibê wê bi wê re wê êdî wê bê temenekê din ê hizirkirin, bi hişkirin û her wusa azmûnkirinê ên di dewama wê de jî.

Ev wê weke aliyekê wê yê din ê ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê. Lê her xoslet wê bi xwe û bi serê xwe wê weke aliyekê wê yê din wê hebê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê fahmbikê bê.

Di mijare hizirkirinên me yên bi gotinê ên li tiştê û ankû wê ji tiştê ku wê bibin wê du dîmenên ji hev cihê jî wê di xwe de wê karibin bidina

dîyarkirin. Wê di wê temenê de wê, di wan dîmenên fahmkirinê de wê aliyên ku mirov wê, fahmbikê wê di wê temenê de wê, di wê de wê, şêwayên weke yên intiba, biriqîn û hwd wê weke aliyên wê yên ku wê bi wan re wê were lê hizirkirin bê.

Lê mijare gotinê wê di wê temenê de wê, ji aliyên wê yên din ve jî wê dema ku mirov wê bi wê re wê li wê dihizirê wê dikarê û wê fahmbikê ku wê çawa wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê. Di aslê xwe de mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê din wê mijare gotinê wê, di wê temenê de wê, ji aliyê azmûnkirinê ve wê bi aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Wê fêrbûna bi gotinê û azmûnkirinên me yên ku wê, bi wê re wê weke ku wê di dîmenekê xêvî de wê weke ku wê xwe di awayekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Di wê rengê de wê, di mijare azmûnkirinên bi gotinê re wê, bi wê re wê di awayekê de wê, karibê xwe bide dîyarkirin.

Di gotinê de wê, çawa wê, gotin wê weke navê tiştêkê û ankû hebûna tiştêkê wê karibê were pênasekirin? Wê jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê hinekê li wê bihizirê. Di aslê xwe de me, hinekî wê li jor wê bi hinek awayna wê kirpend. Lê di dewama wê de wê dikarê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê, di wê de wê aliyekê wê yê bi azmûnkirinê re wê bibê. Lê di wê temenê de wê, gotin wê, di wê temen de wê, hertimê wê bi wê çerçoveya wê ya kirdeyî û awayî a gotinî û hwd re wê, weke temenekê xêvî ku ew wê li wê were barkirin bi temenekê hişmendî û hwd re wê bibê bê. Minaq em dema ku em bahsa mirovekê dikin em çi mirovê û kijan mirovê wê bahsa wê dikin? Di wê temenê de wê di awayekê de wê çendî ku wê gelek mirov wê bibin wê her mirov wê bi azmûn û kirinên xwe re wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Her mirov wê, bi kirina xwe û wê hebûna xwe wê di gotina mirovê de wê, weke mirov wê hebê. Lê her mirov wê di wê de wê ne weke hev wê hebê. Wê di wê temenê de wê cihêbûn wê di wê temenê de wê weke xosletekê wê gotina mirov wê bi wê re wê karibê wê li wê bihizirê bê. Di wê çerçoveyê de wê mijare azmûnê û kirinê wê di wê çerçoveyê de wê weke temenekê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Ji aliyê gotinê û têgîna xêvî ve jî wê hinekî wê bi çend gotinan mirov dikarê wê werênê ser ziman. me li jor hinekî bahsa têgîna azmûnê kir. Di çerçoveya gotinê de wê, dema ku em bahsa di wê de a kûrbûnê bikin wê

di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Mijare gotin û xêvê wê, di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê bi temenê hişmendîya me re wê fahmbikê bê.

Wê dema ku em bi gotinekê wê tiştê wê fahmdikin wê pêşî wê dema ku wê me ew gotin û ew tişt bi hev re dît û weke hev di heviyekiyekê de wê bi wê rengê bi wê hizirkir wê dema ku me bahsa wê tiştê kir wê ew gotin wê were berbîra me. Yan jî wê dema ku me bahsa wê gotinê kir wê karibê ew tişt wê di awayekê bi wê rengê salixkirina bi wê re wê, karibê were fahmkirin û were ser ziman.

Ji wê aliyê ve wê ev wê weke aliyekê wê yê weke ku ew di wê de hatî salixkirin û ankû ew di wê de hatî girtin bê wê di dîmenekê de wê were dîtin. Minaq wê dema ku me tiştê wê bi goitn kir wê, di wê temenê de wê, di wê bi gotinkirinê de wê karibê ew tişt were ser ziman û ankû newê ser ziman wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di wê rewşê de wê di lêgerîna di fahmkirinê de a weke gotin û tiştê ku ew bi wê dihê ser ziman weke kirde wê çawa wê karibê di heviyekiyekê de wê weke hev wê hebê wê, weke miajrek din a felsefeya kirdeyê a di wê çerçoveyê de bê ku wê li wê were lê hizirkirin bê.

Di aslê xwe de wê, wê dema ku mirov wê li wê hizirê wê ne tenê wê, di gotinê de wê karibê wê jî wê zêdetirî wê bi wê re wê weke ku wê were lê hiziririn û were kirin wê bibê wê bi heman rengê wê karibê bi aliyê din ê tiştê ve jî wê derketina dervî wê bi zêdebûna weke bi wê re wê karibê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di wê mijare heviyekiyê a di nava têgîn û tiştê de wê di wê mijarê de wê çendî ku wê mirov wê dikarê wê di temenekê salixkirinê û weke 'di fahmkirinê de' wê fahmbikê jî lê wê di awayekê de wê, ew ali wê weke di fahmkirina wê de wê weke weke aliyekê wê yê dîtbar wê karibê bimênê bê. Ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê wê li wê bihizirê bê.

Di gotinê de wê, dema ku mirov wê bi xosletên tiştê re wê di wê de wê bi 'kûrbûnê' re wê bixwezê di wê de kûr bibê û wê fahmbikê û wê bi aliyên din re wê kifşbikê wê ew kifşkirin wê çendî wê weke ya aliyên din bê. Di wê temenê de wê heta sînôrê azmûnkirinên me yên ku me li ser wê temenê aliyê din ê hebûna wê tiştê ku me kirina wê kifşkirinên me di wê de wê di awayekê de wê, di wê qeyretê de bin ku ew bi wê re di nava levkirin û heviyekiyekê de bin. Lê di wê temenê de em wê jî dikarin wê li

wê bihizirin. Minaq wê dema ku em wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirin ku wê mijare wê azmûnkirinê de ku me ew azmûn nekiribê û gotinek bi wê rengê ew di mejiyê me de biafirê wê demê wê rengê wê gotinê wê çî bê û wê çî awa wê bistenê û ankû wê çî bi wê re wê were ser ziman? Di aslê xwe de wê dema ku em li çerçoveya bersiva wê gotinê wê li wê dihizirin wê di wê temenê de wê, bi wê re wê aliyê azmûnî wê di wê di wê temenê de wê bi temenê dîtbarîyên me yên fîzîkî re wê temen û çerçoveyek xêvî wê bi wê re wê biafirênê. Wê dema ku me tiştê tişt ku wê bi wê re wê tiştên din ku me berê gotina û ankû dîtina ku wê werina berbîra me û li hişê me wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê wê hebê. Ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê bê.

Di mijare fahmkirina tiştê wê di wê temenê de wê di çerçoveya kombinyasyonak bi xosletên tiştê û awayên wê de wê, ew rengên wê yên ku me dît wê hem ji aliyekê ve wê bina weke dagerên wê bi hişkirinê ku wê bi wê re wê werênina li holê û hem jî wê weke aliyekê wê yê din wê, bi wê re wê, weke hebûna wê ya xêvî ku wê di wê temenê de wê bi wê re wê biafirê wê temenê wê biafirênê. Xêv ji aliyekê ve wê bi têtîngên dagerî û pêjnî ên di wê temenê de re wê, di awayekê de wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di wê çerçoveyê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di mijare gotinê û kirdeya wê de wê, di wê çerçoveyê de wê aliyên wê yên bi fahmkirinê wê weke ku wê hebin. Lê wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê bibêjê ku wê mijare kirde û gotinê wê bi fahmkirina tiştê û hebûna tiştê bixwe re wê, di awayekê de wê dema ku mirov wê li wê dihizirê wê, di wê temenê levkirinê de wê weke aliyekê ku wê hemû azmûnkirinên me wê çawa wê di wê temenê de wê di wê wekehevdûkirinê de wê direngê de wê, weyn bileyizin wê di dîmenekê de wê were dîtîna û fahmkirin.

Di gotinê de wê di wê rengê de wê, dema ku em li wê bihizirin wê di aslê xwe de wê gelek aliyên wê yên ku mirov li wê bihizirê wê hebin. Minaq wê bi aliyên di wê de wê bi kûrbûnê, ghiştina fahmkirinên nû û hwd re bê. Yan jî wê minaq wê bi gotina mirov re ku mirov wê li wê bihizirê wê, di jîyanê de wê, çendî wê gelek mirov wê hebin wê di wê de wê dîmenekê hişmendî ê ku wê çawa wê mirovê ku em qast dikin wê ew wê were fahmkirin û yan jî wê çawa wê ji wê salixkirin û hanîna me ya ser ziman wê ew wê were fahmkirin wê di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê bê. Hinekê wê ji wê

aliyê ve jî wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê li ser mijarê wê bisekinê û wê werênê ser ziman bê.

Di mijare salixkirinên me yên bi kirdeyî wê dema ku mirov wê ji wê aliyê ve wê bi wê bihizirê wê weke ku wê, gelek têtîgînên weke referansî û hwd ku wê di zikhev de wê derbas bibin wê bi rewşê re wê werina dîtin. Di wê temenê de em dema ku em bahsa mirov bikin em di wê temenê de wê, bi kirdeyî wê ji aliyekê ve wê weke ku em bahsa kesekê bi mirovî heya û xwediyê xosletên mirov wê bikê bê. Ji aliyê din ve jî wê weke ku mirov wê, kesê ku em bi teybet wê qast dikin wê weke ku em wê di awayekê bi azmûnkirî û dîtbarî ê bi hişmendî re wê bi wê re wê di kirdeyê de wê weke lêbarkirinekê wê bi wê re wê li wê dihizirin.

Di wê temenê de wê, lêbarkirinên di kirdeyê de ku wê werina li wan hizirkirin wê di wê temenê de wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê çawa wê weke aliyekê wê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di aslê xwe de wê, bi têtîgîna ku wê hebûn wê were salixkirin wê di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Ji wê aliyê ve wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê çawa wê di kirdeyê de wê, salixkirinên me yên teybet wê weke dîmenekê hiş ku wê li yên din wê werina barkirin bin wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin.

Mirov wê, di wê temenê de wê di awayekê de wê di wê temenê de wê weke xwediyê têtîgînek bi hebûna mirov a giştî a notr re bê. Wê di wê de wê ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê. Lê di nava wê têtîgîna mirovî a giştî û wê bi ya aliyê teybet ku em bi teybetî wê, salix dikin û wê dihênina ser ziman wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de wê bi wê re wê di awayekê de wê, were dîtin bê. Di wê rewşê de wê wateya navan û ankû navlêkirinê wê di awayekê de wê li ser wê rengê li kirdeyê barkirinê a bi rengê hişmendîya teybet a ku mirov wê dikê re wê, di awayekê de wê weke çerçoveyek salixkirinê a li ser wê re bê. Di awayekê de wê weke ku ev binavkirin wê çendî ku wê hîm û peyxama wê xwe wê ji wê çerçoveya giştî wê bigirê jî lê wê weke ku wê bi zêdeyî wê bi ya aliyê teybet re wê, di awayekê de wê were dîtin ku wê bi wê were lê hizirkirin. Mirovek heya navê wê, zelal a´ Di nava têtîgîna mirov de wê zelal wê weke teybetiyek teybet a bi xosletî bê û wê, di wê temenê de wê çendî ku wê hem wê weke bi wê çerçoveya giştî wê hebê wê di heman rengê de wê bi aliyê wê yê din ê weke lêbarkirinê jî wê di awayekê de wê bibê. Zelal wê weke kirdeyekê wê li gotina mirov wê,

weke di dema li lê hizirkirinê de wê di pozisyona lêbarkirnê a li kirdeya giştî de ku wê, bi xosletên wê ya giştî wê çerçoveya wê bê salixkirin lê ku wê bi xwe û di xwebûna xwe de wê were salixkirin û wê weke ku wê hebê. Ev wê, di wê temenê de wê bide dîyarkirin. Ji aliyê mirov ve wê dema ku mirov wê, li têngîna zelalê bihizirê wê ew wê bi wê rengê wê were salixkirin. Lê wê lêbare zelalê wê di dîmenekê din de wê weke kirdeyekê wê karibê xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de jî wê di wê mijarê de wê kirdeya zelalê wê, di awayekê de wê weke xwe wê di awayekê de wê hebê û wê, ew weke xwebûn wê di awayekê de wê çawa wê were salixkirin jî wê ew wê di aslê xwe de wê weke aliyekê din jî wê karibê di çerçoveya fahmkirinê de wê xwe bide dîyarkirin bê. Ji aliyê têngîna kirdeya zelalê ve wê dema ku mirov wê li wê bihizirê wê karibê wê weke bi xosletên wê weke ku ew ne hatî salixkirin wê di renekê de wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê hinekî din wê li ser wê bisekinê bê.

Di mijare kirdeyê û fahmkirina wê de wê dema ku mirov bi wê di wê rewşê de kûr dibê wê di wê rengê de wê dîmenekê wê fahmkirinê wê bi xwe re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê. Di wê rewşê de wê, di rewşa kirdeya zelalê de wê, weke ku wê were dîtin wê di wê de jî wê li ser hebûna kirdeyê re wê bi dîmenekê din ê teybettir wê karibê weke ku mirov di destpêka wê de di ya zelalê de kûr bû wê karibê di wê de kûr bibê. Wê ew derfeta wê bi wê re wê hebê.

Li vir wê, di wê temenê de wê ne tenê wê bi bendên fahmkirnê û hwd re ew wê hebê. Ji wê zêdetirî wê bi wê re wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di mijare wê dîmene wê de wê li rex girêdanên navaroka wê, aliyên weke bi dîmen û rengên hizirkirinê ên ku ew dihên kifşkirin re ku wê werina dîtin wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê fahmbikê bê. Di wê dîmenê de wê têngîna kifşkirinê wê weke têngînek teybet a ku wê bi wê temenê kûrbûna wê re wê, di awayekê de wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin bê.

Di wê dîmenê kifşkirinê de wê, aliyên ku wê bi təkiliya bendên fahmkirinê ên bi hiş re werina fahmkirin jî wê hebin. Ev wê weke aliyekê wê yê din ê mijarê û têngîna wê weke ku wê bi wê re wê biafirênin bin. Di wê çerçoveyê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di mijare goitnê de wê di wê temenê de wê, çerçoveyek wê ya ku ew di wê de wê bi wê ji wê derbaskirinê a bi gihştina fahmkirinên wê bi wê re wê weke ku wê hebê. Lê ev wê ne tenê weke dîmenekê bi fahmkirinê re bê. Wê di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring jî bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê fahmbikê wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Ji wê aliyê ve wê mijare gotinê û kirdeyê wê, di wê temenê de wê, di wê de ew dîmenên ku em bi rengên fahmkirinê û ankû bi girêdanên bi wê re ên li ser temenê kifşkirinê û hwd re wê bikê re wê di wê temenê de wê, aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê. Çerçoveya rasyonel û mantiqî a fahmkirina bi kirdeyê a di gotinê de ku wê bibê wê karibê ji ya çerçoveya gotinê û bi çerçoveya gotinê re ku wê were fahmkirin wê ji wê cihêtir jî bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê, bi wê re wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di mijare kirdeyê û gotinê de wê jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare fahmkirina wê, di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin bê.

Di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê ku wê mijare kirdeyê wê di wê temenê de wê, aliyên wê yên ku wê bi temenê girêdanê ên weke bi sedemê re wê, di wê temenê de wê bi wê re ku ew werina fahmkirin bin.

Di mijare gihştina zanînen din di nava kiirdeyê de wê, di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din ê bi bendên zanînen re ku wê karibê were fahmkirin bê. Li vir wê weke aliyekê wê yê din ê ku em bi çerçoveya têngîna zanînen re wê, li ser têngîna derpêşê û têngîna rastitiyê re wê, karibê wê di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Minaq em dema ku em bi awayekê derpêşî av ji du hidrojen û oksijenekê diafirê ku wê werênina ser ziman wê ev wê weke têngînek ku wê di xwe de wê, çawa wê karibê di wê rengê de ew were fahmkirin bê? Li jor me hinekî wê li ser wê sekinî. Lê di çerçoveya têngîna salixkirinê û weke 'bi rast dîtînen' û hwd re wê weke ku wê aliyên wê yên din ên ku em dikarin wan bi wê re wan li wê bihizirin wê hebin. Ew jî wê di wê rengê de wê bi wê re wê weke aliyên wê yên din bin ku em wê karibin wê fahmbikin bin. Di nava têngîna derpêşa av ji du hidrojen û oksijenekê diafirê wê, di wê de wê weke ku wê kripke li wê bihizirê wê, têngînek wê weke ya 'bi pêwîstîni rast' re ku wê li wê bihizirê wê di dîmenekê de wê bi wê re wê

li wê bihizirê bê. Di wê temenê de wê təkiliya tēgîna pêwîstîniyê û ya rastîtiyê û ankû rast dîtinê û ankû rewşa piştî rast dîtinê re wê di awayekê de wê, bi hev re wê dênê.

Di aslê xwe de wê di wê temenê de wê mijare zanînê û tēgîna pêwîstîniyê û hwd wê, aliyekê wê yê ku mirov wê li wê bihizirê bê. Di nava hin rengên fahmkirinê ên felsefeyê de wê tēgîna pêwîstîniyê wê di rengekê de wê li rex ya teqeziyê wê di rengekê de wê weke ku wê were bicihkirin û wê were fahmkirin. Lê di wê nûqteyê de wê, di aslê xwe de wê dîmenekê ku wê ev ji hev cihê wê di awayekê de wê weke ku wê karibin werina fahmkirin wê karibê bi xwe re bide me. Minaq tēgîna teqeziyê wê di dîmenekê de wê, di tēgîna teqeziyê de wê weke ku ew di awayekê de wê li ser ya heyî weke vajî bi tēgîna dîtbariyê ku wê fahmbikê re wê di dîmenekê de wê karibê wê fahmbikê bê. Di awayekê de wê, weke ne girêdayî ti şartûmercê bê. Ji aliyê tişteyê ve ne hatina hoyandin. Weke ya ku ew di xwe de ew heya, şertûmerc û sedema wê di wê de wê bi xwe re wê weke ku wê hebê wê weke tēgînekê wê hebê.

Li ser wan tēgînên bi kinasî ên di derbarê tēgîna teqeziyê de ku mirov wê karibê bi wê bihizirê wê di wê çerçoveyê de wê di aslê xwe de wê, hinekî jî di awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê xwe bi wê re ew di wê temenê de bide dîyarkirin bê. Di wê rewşê de wê, dema ku wê di demên felsefeya kevnera weke li ser tēgînên parmenides û hwd re wê bahsa tēgîna mantiqê û hwd wê werê kirin wê di awayekê de wê li ser teme tēgînek 'bi tenê' û 'hebûnê' û hwd re wê di awayekê de wê li wê were lê hizirkirin. Ji wê derhanînen ku wê bi felsefeyî wê werina fahmkirin wê dîmenekê tēgîna fahmkirinê weke bi ya pêwîstîniyê û hwd re jî wê karibê bi xwe re bide dîyarkirin.

Li ser wê temenê bi tēgîne epistemikî jî wê di demên hemdem de wê bi wê re wê di awayekê de wê were lê hizirkirin. Di mijare felsefeya pêwîstîniyê de wê dikarê wê, di demên hemdem de wê weke tēgînek ku wê di nava tēghiştina tēgînên dadî û hwd de jî wê li ser wê temenê wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Ku mirov were li ser mijare tēgîna rastîtiyê û tēgîna pêwîstîniyê wê di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê din wê, karibê bi xwe re ew bide dîyarkirin. Di mijare tēgîna rastîtiyê û pêwîstîniyê wê di wê temenê de wê weke mijarek felsefeyî wê xwe di wê temenê de wê bi wê re wê karibê bide dîyarkirin. Ev jî wê bi serê xwe wê di dewama wê de wê di aslê xwe de wê weke aliyê ku wê bi wê temenê wê yê fahmkirinê re wê karibê bê kirin weke mijare fahmkirinê di nava

têgîn û têgihiştina felsefeyê de. Di mijare têgîna epistemîkî a pêwîstîni de wê, ji wê aliyê ve wê hinekî li ser wê temenê ku mirov wê li wê dihizirê wê biwê re wê dibînê ku wê, weke têgînek ku em, minaq bi têgînek derpêşî wê fahmbikin wê weke têgînek ku ew di xwe de hinek şartûmercên bi rastîtiyê û hwd re wê li ser wê zanîna wê re ku ew werênê li cih re wê karibê wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Ji aliyê zimanî ve jî wê dema ku em wê bi gotinekê wê werênina ser ziman wê, di wê temenê de wê weke têgînek ku wê bi wê re wê were dîtin ku wê karibê were lê hizirkirin. Minaq em li temenê rêzimanî ku wê bi wê re wê li wê binerîn wê çawa wê weke weke aliyekê wê yê giring wê li gorî hin şartûmercna wê bi wê re wê, bibê wê karibê wê bi wê kifşbikê. Di wê temenê de wê, li gorî wê, rêgezên wê bûyînê û di ahengekê bênakok û mantiqî û hwd de wê weke li gorî wê çerçoveyê bê. Vajî wê weke ne li gorî û ankû wê ne rast bê. Di wê temenê de wê, gotina 'rastîtiyê' wê xwe di mejiyê mirov de wê bi xwe re wê di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Li ser wê temenê wê dikarê wê di rengekê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di wê çerçoveyê de wê demê wê mijare rastîtiyê wê çî bê û wê çawa wê fahmbikê wê weke aliyekê wê yê din wê karibê wê xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, pirsra rastî rast a û ankû rastî nerast a wê di awayekê de wê weke aliyekê din ê têgînî ku wê weke aliyekê wê yê din ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê wê xwe bi wê re wê di reng û awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Ji wê aliyê ve wê mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê li ser wê bisekinê. Di mijare epistemolojîya pêwîstîniyê bi têgîna zanîn û rastîtiyê re wê di wê çerçoveyê de wê çerçoveyek komplika wê xwe di çerçoveya fahmkirinê de wê karibê wê bide dîyarkirin. Ev çerçoveya wê weke aliyekê wê yê din ê giring ê ku mirov wê karibê wê bi temen û awayekê di wê de wê bi kûrbûnê re ku mirov wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

***Çavkanî:**

- *Kant, Immanuel, (1781) Kritik der reinen Vernunft
- *Casullo, A. (1977/ 4). “Kripke On The A Priori And The Necessary”
- *Casullo, A. (2000). “The Coherence Of Empiricism”, Pasific Philosophical Quarterly, Blacwell Publishers
- *Casullo, A. (2012). A Priori Knowledge and Justification, Oxford University Press
- *BonJour, L. (2005). “In Defense Of The A Priori”, Contemporary Debates In Epistemology, M. Steup ve E. Sosa (Ed.), Blackwell Publishing, Oxford
- **Carruthers, Mary (2007). The Book of Memory: A Study of Memory in Medieval Culture
- **Graham, D., (1987), “The Paradox of Prime Matter”, Journal of the History of Philosophy
- **Brentano, Franz (1874), Psychology from an Empirical Standpoint, London 1995: Routledge
- **Whiting, J., (1986), “Form and Individuation in Aristotle”, History of Philosophy Quarterly
- *Devitt, M. (1998). “Naturalism and the A priori”, Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition
- *Dicker, G. (2004). Kant’s Theory of Knowledge, Oxford University Press, Newyork
- *Gauch, Hugh G. (2002). Scientific Method in Practice. Cambridge University Press.
- *Gould, Stephen J (1987). Time's Arrow, Time's Cycle: Myth and Metaphor in the Discovery of Geological Time. Cambridge: Harvard University Press

•
Abdusamet Yigit, kurdistan, cizirabota, 2015